

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τμήμα Γεωγραφίας

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Πτυχιακή εργασία της Αργυροπούλου Μαρίας

Αθήνα, Φεβρουάριος 2011

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τμήμα Γεωγραφίας

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Πτυχιακή εργασία της Αργυροπούλου Μαρίας

Επιβλέπουσα: Τραγάκη Αλεξάνδρα

Αθήνα, Φεβρουάριος 2011

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	3
Πρόλογος.....	9
Περίληψη	10
Abstract.....	11
Εισαγωγή	12
ΜΕΡΟΣ Ι:	13
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑΣ. ΠΕΡΙΟΔΟΣ:1971-2001.	13
1.ΜΕΓΕΘΟΣ ΠΛΗΘΥΜΟΥ	15
1.1.Ο ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	16
1.2.Ο ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ..	20
2.ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	24
2.1.ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ –ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ	24
2.2.ΠΡΟΣΔΟΚΙΜΟ ΖΩΗΣ	31
2.3.ΜΕΓΑΛΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ.....	33
2.4.ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ.....	42
3.ΦΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ	44
ΜΕΡΟΣ ΙΙ:	48
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΛΙΚΗ Ν. ΑΤΤΙΚΗ, ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΟΜΑΡΧΙΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΩΝ. ΠΕΡΙΟΔΟΣ: 1981-2001.....	48

1.ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ	48
1.1.ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΩΝ ΝΟΜΑΡΧΙΩΝ	52
1.2.ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΥΘΗΣΜΙΑΚΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ, ΑΝΑ ΝΟΜΑΡΧΙΑ	55
2.ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ	65
2.1.ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ	65
2.1.1.ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΗΛΙΚΙΑΣ 65 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ.....	74
2.2.ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	78
3.ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ-ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	85
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΣΥΝΟΨΗ	93
Βιβλιογραφία.....	96
Παράρτημα	100

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

ΜΕΡΟΣ Ι

ΠΙΝΑΚΕΣ

1.1. Πραγματικός πληθυσμός.	16
1.2. Ποσοστιαία μεταβολή πραγματικού πληθυσμού 1971-2001.	18
1.3. Πραγματικός πληθυσμός των Περιφερειών 1791-2001.	20
1.4. Ποσοστιαία μεταβολή πραγματικού πληθυσμού Περιφερειών.	22
2.1. Προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση.	32
2.2. Πληθυσμός Ελλάδας και Αττικής κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών (%).	33
2.3. Δείκτης εξάρτησης και γήρανσης, Ελλάδα και Αττική.	36
2.4. Δείκτες ηλικιακής κατανομής του πληθυσμού.	42
3.1. Εξέλιξη φυσικής κίνησης.	44

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

1.1. Εξέλιξη ποσοστού συμμετοχής του πληθυσμού της Αττικής στο σύνολο της χώρας 1971-2001.	17
1.2. Εξέλιξη πραγματικού πληθυσμού 1971-2001.	17
1.3. Ποσοστιαία μεταβολή πραγματικού πληθυσμού 1971-2001.	18
1.4. Ποσοστιαία μεταβολή πραγματικού πληθυσμού Περιφερειών.	23
2.1. Πληθυσμιακές πυραμίδες Ελλάδας.	26
2.2. Πληθυσμιακές πυραμίδες Αττικής.	27
2.3. Σύγκριση δύο ηλικιακών κατανομών πληθυσμού για τον Ν. Αττικής (1971-2001).	29
2.4. Σύγκριση δύο ηλικιακών κατανομών πληθυσμού για την Ελλάδα (1971-2001).	29
2.5. Προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση.	31
2.6. Ποσοστιαία εξέλιξη των μεγάλων ηλικιακών ομάδων.	34
2.7. Εξέλιξη Δείκτη εξάρτησης και γήρανσης, Ελλάδα και Αττική.	37
2.8. Η εξέλιξη του ποσοστού άνω των 65 ετών σε Ελλάδα και Αττική.	39

3.1. Εξέλιξη γεννήσεων και θανάτων (σε απόλυτες τιμές), Ελλάδα.	45
3.2. Εξέλιξη γεννήσεων και θανάτων (σε απόλυτες τιμές), Αττική.	46
3.3. Φυσική κίνηση των Περιφερειών 2001 (σε απόλυτες τιμές).	46
3.4. Φυσική κίνηση των Περιφερειών 1981 (σε απόλυτες τιμές).	47

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

ΜΕΡΟΣ II

ΠΙΝΑΚΕΣ

1.1. Πραγματικός πληθυσμός.	54
1.2. Δήμοι Αττικής.	58
2.1. Δείκτης αναλογίας φύλων.	65
2.2. Ποσοστό συμμετοχής ατόμων ηλικίας 65+ στο σύνολο του πληθυσμού.	74
2.3. Φύλο και οικογενειακή κατάσταση, 1991 και 2001.	78
3.1. Ποσοστά ανά επίπεδο εκπαίδευσης ανά Νομαρχία.	86

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

1.1. Μεταβολή πληθυσμού.	54
1.2. Συμμετοχή (%) στον πραγματικό πληθυσμό του Νομού, που καταλαμβάνει κάθε Νομαρχία.	55
2.1. Εξέλιξη δείκτη αναλογίας των φύλων.	67
3.1. Ποσοστά ανά επίπεδο εκπαίδευσης ανά Νομαρχία.	87

ΧΑΡΤΕΣ

1. Νομαρχίες Αττικής.	49
2. Δήμοι Αττικής.	60
3. Μεταβολή πληθυσμού (%), 1981-1991.	61
4. Μεταβολή πληθυσμού (%), 1991-2001.	62
5. Μεταβολή πληθυσμού (%), 1981-1991.	63
6. Αναλογία φύλων 1981.	70
7. Αναλογία φύλων 1991.	71
8. Αναλογία φύλων 2001.	72
9. Ποσοστό συμμετοχής ατόμων ηλικίας 65 και άνω, 2001.	77
10. Άγαμοι, 1991.	80

11. Άγαμοι, 2001.	81
12. Έγγαμοι, 1991.	83
13. Έγγαμοι, 2001.	84
14. Πτυχιούχοι Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών.	89
15. Απόφοιτοι Μέσης Εκπαιδείσεως.	90
16. Απόφοιτοι Γυμνασίου.	91
17. Απόφοιτοι Δημοτικού και μη γνωρίζοντες γραφή και ανάγνωση.	92

Πρόλογος

Η παρούσα εργασία έχει τίτλο «Δημογραφικές εξελίξεις στην Αττική» και σηματοδοτεί την ολοκλήρωση των σπουδών μου στο Τμήμα Γεωγραφίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου Αθηνών. Έναυσμα για την απασχόλησή μου με το θέμα αυτό αποτέλεσαν τα μαθήματα της Πληθυσμιακής Δημογραφίας και της Οικονομίας και Πολιτικής του Πληθυσμού κατά την διάρκεια των σπουδών μου στο Τμήμα, καθώς και το μάθημα των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών.

Αρχικά θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες στην επιβλέπουσα καθηγήτρια κ. Αλεξάνδρα Τραγάκη, Επίκουρη Καθηγήτρια του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου Αθηνών, για τη βοήθεια και καθοδήγηση της καθ' όλη την διάρκεια της υλοποίησης αυτής της πτυχιακής εργασίας. Αξιόλογες και σπουδαίες υπήρξαν οι συμβουλές και οι ακριβείς παρατηρήσεις της που συνέβαλλαν στην τελική διαμόρφωση αυτής. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους δημόσιους φορείς Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (ΕΣΥΕ) και Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), για τα στοιχεία που μου παρέθεσαν. Επιπλέον, πολύτιμες υπήρξαν οι σημειώσεις του μαθήματος Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών, του κ. Χρήστου Χαλκιά.

Στη συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω τόσο το σύνολο των καθηγητών του Τμήματος της Γεωγραφίας, όσο και τους συμφοιτητές μου που έκανα την εμπειρία μου στο Τμήμα Γεωγραφίας ξεχωριστή. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου και τους φίλους που με την συμπαράστασή τους συνέβαλλαν στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Περίληψη

Ο στόχος αυτής της εργασίας είναι η παρουσίαση και αποτίμηση της δημογραφικής εξέλιξης στην Αττική. Στο πρώτο μέρος εξετάζεται η Περιφέρεια Αττικής σε σχέση με το σύνολο της χώρας, αλλά και τις υπόλοιπες Περιφέρειες αυτής. Αρχικά γίνεται η παρουσίαση της πληθυσμιακής εξέλιξης των παραπάνω χωρικών ενοτήτων, για την περίοδο 1971-2001. Εξετάζονται επίσης το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού της Αττικής στο σύνολο της χώρας και η διαχρονική του εξέλιξη. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται η δομή του πληθυσμού της Αττικής και όλης της χώρας κατά ηλικία και φύλο, με την χρήση ηλικιακών πυραμίδων, για τα προαναφερθέντα έτη και η μεταξύ τους σύγκριση. Ακολουθεί η μελέτη χαρακτηριστικών όπως το προσδόκιμο ζωής, η διερεύνηση της δομής του πληθυσμού κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών, η αναλογία των φύλων και η φυσική κίνηση.

Στο δεύτερο μέρος αναλύονται τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού της Αττικής σε επίπεδο δήμων, ξεκινώντας με την πληθυσμιακή εξέλιξη των τεσσάρων Νομαρχιών της Περιφέρειας και την μεταξύ τους σύγκριση και καταλήγοντας στην εξέλιξη του πληθυσμιακού μεγέθους των δήμων, για τα έτη 1981-1991-2001. Με την χρήση θεματικών χαρτών αλλά και την στατιστική ανάλυση εξετάζουμε την διαχρονική εξέλιξη επιλεγμένων δημογραφικών χαρακτηριστικών και την κατανομή τους στο χώρο. Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζονται σε επίπεδο δήμων είναι η αναλογία των φύλων, τα ποσοστά πληθυσμού ηλικίας 65 ετών και άνω, η οικογενειακή κατάσταση· καθώς και κοινωνικά χαρακτηριστικά όπως το επίπεδο εκπαίδευσης.

Καταληκτικά στην εργασία παρατίθενται τα τελικά συμπεράσματα και παρατηρήσεις, καθώς ακολουθούν και αναλυτικοί πίνακες με τα δεδομένα στα οποία βασίστηκε η παρούσα μελέτη.

Abstract

The aim of this work is the presentation and evaluation of demographic trends in the region of Attica. The first part examines Attica in relation to the whole country and the other Greek regions. First, we present the population trends of these spatial units for the period 1971-2001. We also consider the proportion of the population settled in Attica and its evolution over time. Then, we present the structure of the population of Athens and all over the country by age and sex, using age pyramids for the specific years and the comparison between them. Here, characteristics such as life expectancy, to investigate the structure of the population by large age groups, the sex ratio, and physical movement.

The second part analyzes the characteristics of the population of Attica, at a lower level, that of municipalities. Analysis involves the population growth of the four prefectures of the region and the comparison between them and the evolution of the population size of municipalities for the years 1981-1991-2001. Using thematic maps and statistical analysis examines the evolution of demographic characteristics and their distribution in space. Both demographic characteristics and social characteristics, such as the sex ratio, the percentage of population aged 65 and over, the family situation and the education level, are presents in the level of municipalities.

The paper ends with final conclusions. The annex includes detailed tables of data used in the methodology approach of this work.

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να παρακολουθήσει και να εξετάσει τις δημογραφικές εξελίξεις των τελευταίων 30-40 ετών μέσα από τις απογραφές 1971-1981-1991-2001, στην Αττική. Για πρακτικούς λόγους το κείμενο έχει διαιρεθεί σε δύο μέρη. Το πρώτο εξετάζει την δημογραφική εξέλιξη της Αττικής σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα, για την περίοδο: 1971-2001. Το δεύτερο μέρος αναλύει τη δημογραφική εξέλιξη της Αττικής, σε επίπεδο νομαρχιών και δήμων για την περίοδο: 1981-2001. Επιλέγουμε να δοθεί έμφαση στην πληθυσμιακή μεταβολή, την ηλικιακή διάρθρωση, την αναλογία φύλων κ. λ. π, χωρίς να υποβαθμίζεται η σημασία άλλων δημογραφικών δεδομένων, όπως οι αλλαγές στη δομή των νοικοκυριών και κ.α.

Το σύνολο των πρωτογενών δεδομένων προέρχεται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (Ε.Σ.Υ.Ε.), τα οποία είτε εισήχθησαν σε excel από τα δημοσιεύματα της υπηρεσίας (ιδιαίτερα δε τα αναφερόμενα στην προ του 1991 περίοδο) είτε διετέθησαν από την ΕΣΥΕ σε ψηφιακή μορφή. Μία επιπλέον πηγή στοιχείων αποτέλεσε η βάση δεδομένων του Εργαστηρίου Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων (www.e-demography.gr).

Για τη σύγκριση των απογραφών 2001 και 1991 με το 1981, παραβλέπουμε την τότε διοικητική διαίρεση του Ν. Αττικής, για να ακολουθήσουμε την διοικητική διαίρεση των 4 νομαρχιών, όπως ισχύει από το 1991 και ύστερα (σχέδιο «Καποδίστρια»), προσαρμόζοντας σε κάθε μια από αυτές τους αντίστοιχους δήμους.

Η περιγραφή της κατάστασης παρουσιάζεται μέσω μεγάλου αριθμού γραφημάτων, πινάκων και χαρτών, χρησιμοποιώντας σύγχρονα εργαλεία (όπως Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών - GIS) έτσι ώστε να είναι φιλική προς τον αναγνώστη και επιδιώκοντας την διευκόλυνση της διεξαγωγής σωστών συμπερασμάτων.

Για την δημιουργία θεματικών χαρτών γίνεται χρήση του λογισμικού desktop GIS, το ArcGIS v9.3.1, και των υποπρογραμμάτων ArcMap και ArcCatalog.

ΜΕΡΟΣ Ι:

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑΣ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ:1971-2001

Η απογραφή του πληθυσμού είναι η διοικητική εργασία που αποβλέπει στην πλήρη απαρίθμηση των κατοίκων μιας χώρας ως προς τα κυριότερα δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του. Παρέχει πληροφορίες ως προς το μέγεθος και τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Δίνει συνεπώς τη στιγμιαία εικόνα του πληθυσμού (Παπαδάκης και Τσίμπος, 2004, σ.335). Η συμπαράθεση στιγμιαίων εικόνων από διαδοχικές απογραφές οδηγεί στη σύλληψη των εξελικτικών τάσεων και διαφοροποιήσεων που εμφανίζουν διαχρονικά το μέγεθος και τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού .

Παρακάτω, επιχειρείται η εξέταση της κατάστασης του πληθυσμού από πλευράς μεγέθους και χαρακτηριστικών.

Η συγκρισιμότητα των δεδομένων των διαδοχικών απογραφών είναι συνάρτηση πολλαπλών παραμέτρων. Προϋποθέτει βασικά τη χρήση των ίδιων εννοιών (ορισμών) στις διαδοχικές απογραφές, την με τον ίδιο τρόπο κάλυψη του απογραφόμενου πληθυσμού στις χωρικές ενότητες που διαιρείται η χώρα για τις ανάγκες των απογραφών και την σταθερότητα των ορίων των διοικητικών ενότητων για τις οποίες επεξεργάζονται και διαχέονται από τη ΕΣΥΕ τα συλλεχθέντα δεδομένα. Οι προϋποθέσεις αυτές δεν απαντώνται σε όλες τις μεταπολεμικές απογραφές, εξ ου και η ιδιαίτερη προσοχή που πρέπει να δίδεται από όσους επιχειρούν την εξαγωγή συμπερασμάτων χρησιμοποιώντας διαχρονικά δεδομένα απογραφών. Ειδικότερα, όσον αφορά το μέγεθος και τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού (κατανομή του ανά φύλο και ηλικία) δεν είναι δυνατόν να συγκριθούν στοιχεία που αναφέρονται στον πραγματικό πληθυσμό με αυτά που αναφέρονται στον μόνιμο πληθυσμό, ενώ οι μόνες διοικητικές ενότητες που δεν άλλαξαν μεταπολεμικά όρια είναι οι νομοί της χώρας μας (e-demography.gr).

Βασικές έννοιες για τον πληθυσμό (σύμφωνα με την ΕΣΥΕ)

Πραγματικός πληθυσμός:

είναι ο αριθμός των ατόμων που βρέθηκαν παρόντα κατά την ημέρα της απογραφής, σε κάθε περιφέρεια, νομό, δήμο/κοινότητα, δημοτικό/κοινοτικό διαμέρισμα και αυτοτελή οικισμό.

Μόνιμος πληθυσμός:

είναι ο αριθμός των ατόμων που έχουν τη συνήθη διαμονή τους σε κάθε περιφέρεια, νομό, δήμο/ κοινότητα, δημοτικό/κοινοτικό διαμέρισμα και αυτοτελή οικισμό.

Νόμιμος πληθυσμός:

(κάθε δήμου ή κοινότητας) είναι ο αριθμός των ατόμων κάθε ηλικίας και φύλου, τα οποία κατά την ημέρα της απογραφής δήλωσαν ότι είναι καταχωρημένα στα αντίστοιχα δημοτολόγια και εφόσον κατά την ημέρα της απογραφής βρίσκονταν στη χώρα και απογράφηκαν ως παρόντα ή απουσίαζαν προσωρινώς στο εξωτερικό.

1. ΜΕΓΕΘΟΣ ΠΛΗΘΥΜΟΥ

Κατά την διεξαγωγή μιας απογραφής προσδιορίζεται καταρχήν το συνολικό μέγεθος του πληθυσμού ενός γεωγραφικού χώρου. Η έννοια του συνολικού αυτού μεγέθους του πληθυσμού προσεγγίζεται με ποικίλα κριτήρια. Διακρίνουμε συνήθως τον πραγματικό ή *de facto* ή παρόντα πληθυσμό, το μόνιμο ή διαμένοντα πληθυσμό και το νόμιμο ή *de jure* πληθυσμό. Στον πραγματικό πληθυσμό μιας χώρας ή μιας περιοχής περιλαμβάνονται τα παρόντα στον υπόψη χώρο άτομα κατά την ημέρα διενέργειας της απογραφής, χωρίς να εξετάζεται αν είναι μόνιμοι ή προσωρινοί κάτοικοι. Στο διαμένοντα πληθυσμό περιλαμβάνονται τα άτομα που διαμένουν μόνιμα σε μια γεωγραφική ή διοικητική περιφέρεια, ανεξάρτητα αν είναι παρόντα ή προσωρινώς απόντα κατά την ημέρα διενέργειας της απογραφής. Τέλος, στο νόμιμο πληθυσμό περιλαμβάνονται οι δημότες (δηλαδή εγγεγραμμένοι στα δημοτολόγια) της διοικητικής περιφέρειας (Παπαδάκης και Τσίμπος, 2004, σελ.336). Στη παρακάτω ανάλυση λαμβάνεται υπόψη ο πραγματικός πληθυσμός λόγω των όμοιων απογραφικών αποτελεσμάτων μεταξύ των ετών 1981-1991-2001.

1.1. Ο ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Η δεκαετία 1971-1981 είναι περίοδος περιφερειακής αποκέντρωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων, παλιννόστησης Ελλήνων μεταναστών του εξωτερικού και μείωσης της εσωτερικής μετανάστευσης προς την Αττική και ειδικότερα την Αθήνα, που αποτελεί και πρωτεύουσα της Ελλάδας (Μαλούτας, 2000, σ.17). Το σύνολο της Ελλάδας καθώς και ο Νομός Αττικής εμφανίζουν θετική μεταβολή πληθυσμού.

Το 1981 η Ελλάδα εντάσσεται πλήρως στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ). Η δεκαετία 1981-1991 χαρακτηρίζεται από συνέχιση της παλιννόστησης, τη μετατροπή της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής μεταναστών –η οποία αυξάνεται σημαντικά κατά την επόμενη δεκαετία- και τον περιορισμό των ρευμάτων εσωτερικής μετανάστευσης. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού ειδικά της Αττικής αλλά και γενικότερα της Ελλάδας τείνει μειούμενος. Μεταξύ των απογραφών 1971-1981, ο πληθυσμός της Αττικής αυξάνεται κατά 20,43%, ενώ μεταξύ των απογραφών 1981-1991 αυξάνεται μόλις κατά 4,57%. Καθώς και ο πληθυσμός του συνόλου της χώρας, τη δεκαετία 1971-1981 αυξάνεται κατά 11,08%, ενώ την επόμενη δεκαετία, 1981-1991 αυξάνεται κατά 5,34%.

Η δεκαετία 1991-2001 χαρακτηρίζεται από μειούμενη αύξηση του πληθυσμού, συγκριτικά με την δεκαετία 1971-1981. Όμως, ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού είναι ελαφρώς μεγαλύτερος από την προηγούμενη δεκαετία, 1981-1991. Το γεγονός αυτό οφείλεται και στη μετατροπή της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής μεταναστών. Έτσι, βλέπουμε ότι την περίοδο 1981-1991, ο πληθυσμός της Αττικής αυξάνει κατά 6,77% και ο πληθυσμός της Ελλάδας κατά 6,88%.

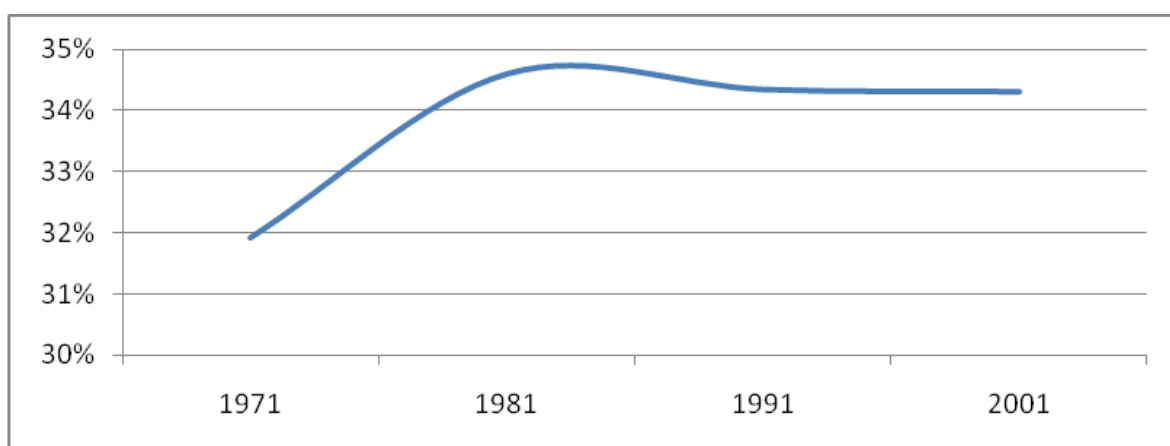
Πίνακας 1.1. Πραγματικός πληθυσμός.

<u>Πραγματικός πληθυσμός</u>	<u>1971</u>	<u>1981</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>
Αττική	2.797.780	3.369.443	3.523.407	3.761.810
Ελλάδα	8.766.584	9.738.243	10.258.364	10.964.020

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 197-1981-1991-2001.

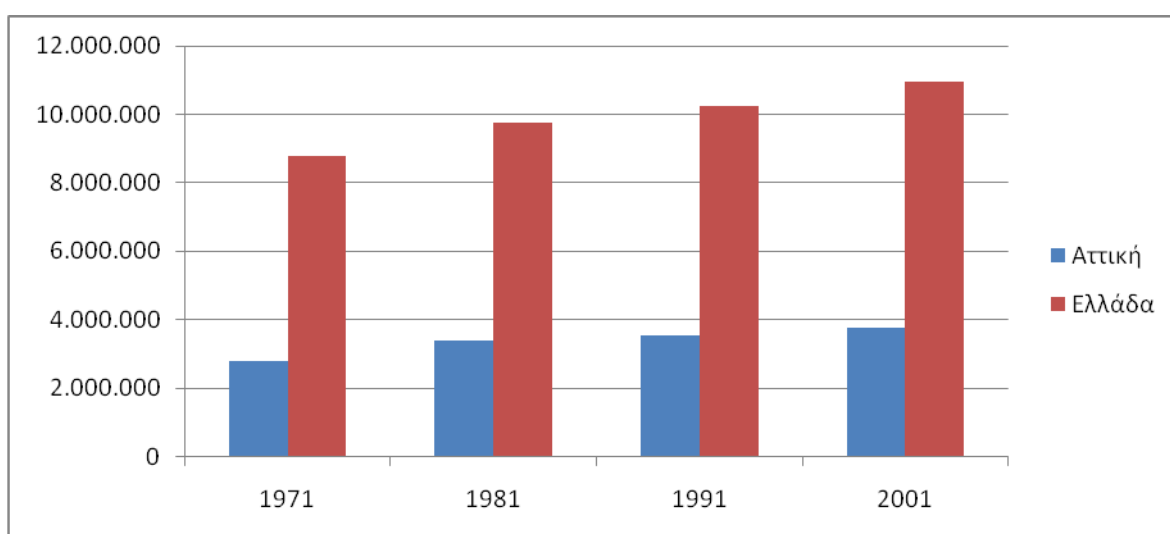
Τέλος, για όλη την περίοδο που εξετάζουμε, με βάση την απογραφή 1971 έως 2001, η γενικότερη πληθυσμιακή αύξηση τόσο για τον Ν. Αττικής όσο και για το σύνολο της χώρας, είναι εμφανής. Ο πληθυσμός της Αττικής από 2.797.780 άτομα το 1971 αυξάνεται σε 3.761.810 το 2001, καταγράφοντας μεταβολή της τάξης του 34,46%. Αντίστοιχα, ο συνολικός πληθυσμός της χώρας από 9.766.584 το 1971 αυξάνεται σε 10.964.020 το 2001, εξέλιξη που αντιστοιχεί σε μεταβολή της τάξης του 25,07%. Όπως προκύπτει, η ποσοστιαία μεταβολή του πραγματικού πληθυσμού της Αττικής είναι σημαντικά μεγαλύτερη αυτής του συνόλου της χώρας.

Διάγραμμα 1.1. Εξέλιξη ποσοστού συμμετοχής του πληθυσμού της Αττικής στο σύνολο της χώρας 1971-2001.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 197-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Διάγραμμα 1.2. Εξέλιξη πραγματικού πληθυσμού 1971-2001.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 197-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Για συγκριτικούς λόγους, η απόλυτη μεταβολή του πληθυσμού εκφράζεται ως ποσοστό επί του πληθυσμού βάσης της περιόδου αναφοράς,

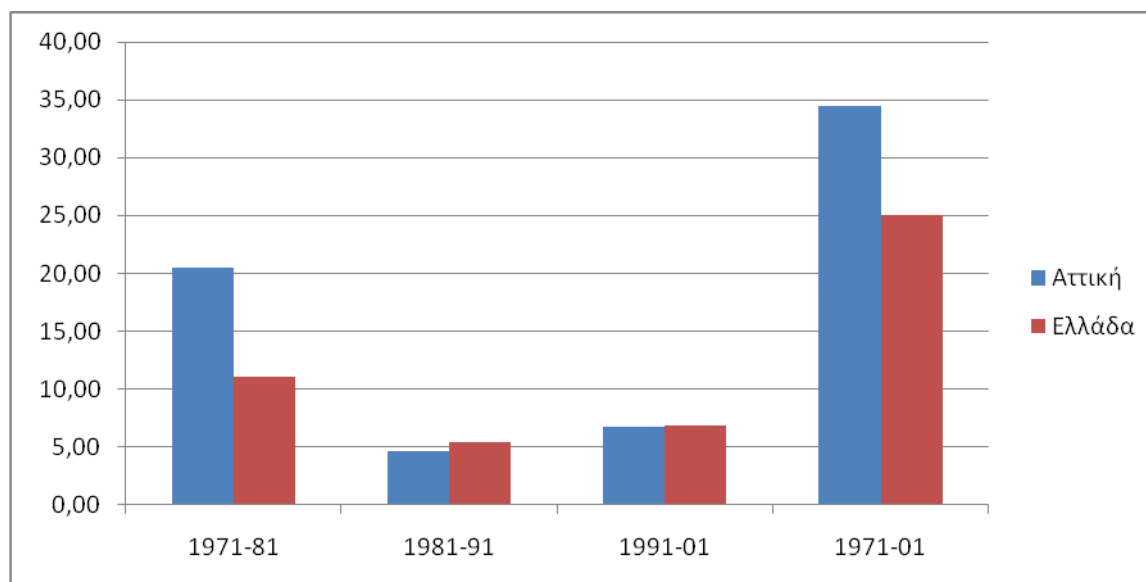
δηλαδή: $[(P_t - P_0) / P_0] * 100$

Πίνακας 1.2. Ποσοστιαία (%) μεταβολή πραγματικού πληθυσμού 1971-2001.

	<u>1971-81</u>	<u>1981-91</u>	<u>1991-01</u>	<u>1971-01</u>
Αττική	20,43	4,57	6,77	34,46
Ελλάδα	11,08	5,34	6,88	25,07

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 197-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Διάγραμμα 1.3. Ποσοστιαία μεταβολή πραγματικού πληθυσμού 1971-2001.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 197-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Η υπερσυγκέντρωση πληθυσμού στην Αττική δεν συμβαίνει απλά γιατί οι άνθρωποι ήθελαν να κατοικήσουν εκεί αλλά επειδή αποτελεί το επίκεντρο του οικονομικού γίγνεσθαι. Βασικός λόγος μετακίνησης των ατόμων στις πόλεις είναι η αναζήτηση εργασίας και ευκαιριών για καλύτερης ποιότητας ζωή (νοσοκομεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα κ. λ. π.).

Η όποια μετακίνηση ή κατανομή του πληθυσμού διαμορφώνεται ανάλογα με τις οικονομικές δραστηριότητες, προς τους χώρους-περιοχές όπου αυτές δημιουργούνται. Όπου αναπτύσσονται παράλληλα και επάλληλα, πολλαπλές κοινωνικές λειτουργίες και δραστηριότητες (οικονομικές, πολιτικές, πολεοδομικές, συγκοινωνιακές και πολιτισμικές) επιτείνεται η πληθυσμιακή συγκέντρωση.

Χαρακτηριστικό της Περιφέρειας Αττικής είναι ότι συγκεντρώνει την πλειοψηφία των δημόσιων υπηρεσιών, των μεγάλων διαμετακομιστικών κέντρων (διεθνές αεροδρόμιο – διεθνές λιμάνι), των πανεπιστημίων κ.λπ., συμβάλλοντας έτσι στην κολοσσιαία ανάπτυξή τους και οδηγώντας την περιοχή σε πληθυσμιακή γιγάντωση. Γίνεται λοιπόν ολοφάνερο, ότι όπου γίνονται επενδύσεις και υπάρχει οικονομική ανάπτυξη υπάρχει συγκέντρωση πληθυσμού.

Επίσης, η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί βασικό πόλο συγκέντρωσης της βιομηχανικής δραστηριότητας, συγκέντρωσης των δραστηριοτήτων του τριτογενή τομέα και τόπο συγκέντρωσης του κύριου όγκου των υπηρεσιών υγείας – πρόνοιας και του ιατρικού προσωπικού.

1.2. Ο ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Για τη διερεύνηση της εξέλιξης του πληθυσμιακού μεγέθους των Περιφερειών ελήφθη υπ' όψιν η αναδιοργάνωση των διοικητικών ορίων που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος «Καποδίστριας Ι» και έγινε αναγωγή των στοιχείων του 1981 και 1991 (σε επίπεδο νομών) σε αυτά του 2001. Σύμφωνα λοιπόν με αυτό, η Ελλάδα διαιρείται σε 13 διοικητικές περιοχές γνωστές ως Περιφέρειες (βλέπε: Πίνακα 1.3).

Πίνακας 1.3. Πραγματικός πληθυσμός των Περιφερειών 1971-2001.

<u>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ</u>	Πραγματικός πληθυσμός			
	<u>1971</u>	<u>1981</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>
ΑΤΤΙΚΗΣ	2.797.780	3.369.443	3.523.407	3.761.810
ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	542.160	574.980	570.496	595.554
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ¹	1.407.348	1.601.206	1.708.977	1.871.952
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	268.952	289.221	293.015	360.014
ΗΠΕΙΡΟΥ	310.308	324.683	339.728	353.820
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	659.884	695.285	734.846	677.830
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	184.448	182.333	193.734	246.063
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	633.868	655.389	707.687	740.506
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	505.468	538.111	582.280	605.329
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	581.972	577.064	607.428	638.942
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	210.444	195.048	199.231	206.121
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	207.332	233.288	257.481	302.686
ΚΡΗΤΗΣ	456.620	502.192	540.054	601.131

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

¹ Δεν περιλαμβάνονται τα δεδομένα του Αγίου Όρους.

Η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της χώρας. Σύμφωνα με την επίσημη απογραφή του 2001 της (ΕΣΥΕ) ο πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής ανέρχεται σε 3.761.810 κατοίκους και αντιπροσώπευε το ένα τρίτο (36%) του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της Αττικής άρχισε να φθίνει σταδιακά. Κατά την δεκαετία του '90 όμως και κυρίως χάρη στην μετανάστευση άρχισε μια νέα ανοδική περίοδος.

Ο πληθυσμός της Δυτικής Μακεδονίας ανέρχεται σε 360.014 κατοίκους (απογρ. 2001) και αντιστοιχεί στο 2,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Σε ποσοστιαία μεγέθη η μεταβολή του πληθυσμού της είναι ανάλογη με αυτή του πληθυσμού της Αττικής, για την περίοδο 1981-2001 (33,86% και 34,46% αντίστοιχα).

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Ιονίων νήσων ανέρχεται σε 246.063 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2001 και αντιστοιχεί στο 1,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο πληθυσμός των Ιονίων Νήσων παρουσίασε συνεχή μείωση τη μεταπολεμική περίοδο. Τη δεκαετία του 1970 ουσιαστικά σταθεροποιήθηκε γύρω στις 182.000 κατοίκους. Αντίθετα τη δεκαετία του 1980 παρουσίασε αντιστροφή της πτωτικής του πορείας και το 1991 ανήρχετο σε 193.734 κατοίκους. Όμως η ποσοστιαία μεταβολή του (33,41%), για την περίοδο 1981-2001 είναι στα επίπεδα των Περιφερειών Αττικής και Δυτ. Μακεδονίας.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Κρήτης ανέρχεται σε 601.131 κατοίκους σύμφωνα με την εκτίμηση της ΕΣΥΕ για το 2001, που είναι περίπου το 5,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο πληθυσμός της μεταβάλλεται πάνω από 30% για την περίοδο που μελετάμε.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας ανέρχεται σε 605.329 κατοίκους σύμφωνα με την επίσημη Απογραφή Πληθυσμού της ΕΣΥΕ για το 2001 και αντιστοιχεί στο 5,52% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Ηπείρου ανέρχεται σε 353.820 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2001. Η περιοχή αυτή είναι από τις πιο αραιοκατοικημένες της χώρας

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ήταν 206.121 κάτοικοι. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας αποτελεί το 1,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Οι δημογραφικές συνθήκες στα νησιά του Βορείου Αιγαίου παρουσιάζονται ιδιαίτερα δυσμενείς λόγω υπογεννητικότητας και δημογραφικής εξόδου που είναι μακροχρόνια

και έντονη με μόνο ανασχετικό παράγοντα την πολύ μικρή εισροή πληθυσμού στην περίοδο 1981 - 1991.

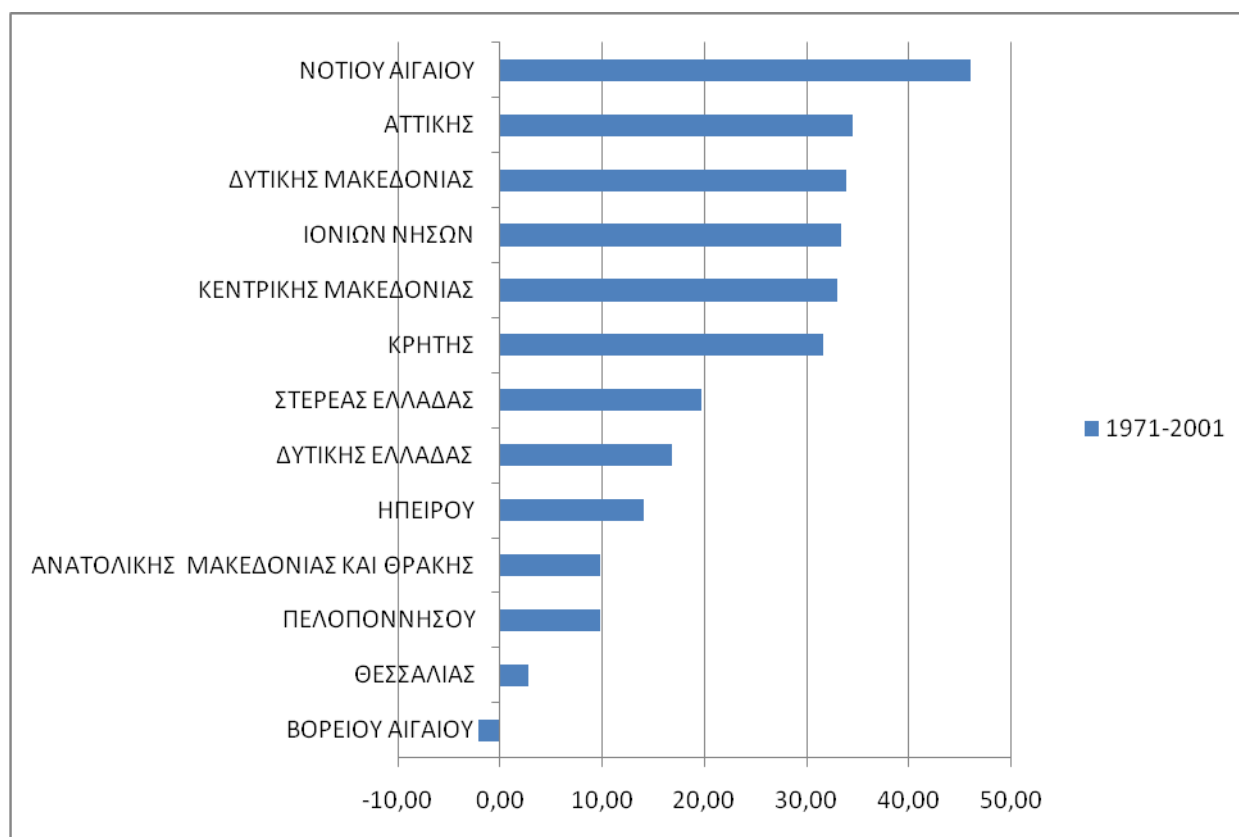
Σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε, των οποίων το αποτέλεσμα βλέπουμε και στην γραφική τους απεικόνιση, για την περίοδο 1981-2001 η Περιφέρεια Ν. Αιγαίου σημειώνει την μεγαλύτερη μεταβολή πληθυσμού (αύξηση 45,99%), γεγονός που ερμηνεύεται από την τουριστική ανάπτυξη, η οποία συνέτεινε στην ευμάρεια της περιοχής (Κοτζαμάνης και Ανδρουλάκη, 2000, σ.65)· ενώ η Περιφέρεια Β. Αιγαίου σημειώνει την μοναδική περιοχή με αρνητική μεταβολή πληθυσμού (μείωση -2,05%), κυρίως λόγω αρνητικών μεταναστευτικών ισοζυγίων (Κοτζαμάνης και Ανδρουλάκη, 2000, σ.65). Η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει μεταβολή 34,46%, οι Περιφέρειες Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας και Ιονίων νήσων παρουσιάζουν μεταβολή πληθυσμού περίπου 33% και η Περιφέρεια Κρήτης 31,65%. Στη συνέχεια συναντάμε τις Περιφέρειες Ηπείρου, Στερεάς και Δυτικής Ελλάδας με αύξηση 14~19% και ακολουθούν οι Περιφέρειες Πελοποννήσου, Αν. Μακεδονίας και Θράκης με αύξηση περίπου 9,8%, ενώ τη μικρότερη αύξηση (2,7%) σημειώνει η Περιφέρεια Θεσσαλίας.

Πίνακας 1.4. Ποσοστιαία μεταβολή πραγματικού πληθυσμού Περιφερειών.

<u>ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ(%) ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ</u> <u>ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ</u>	<u>1971-2001</u>
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	-2,05
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	2,72
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	9,79
ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	9,85
ΗΠΕΙΡΟΥ	14,02
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	16,82
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	19,76
ΚΡΗΤΗΣ	31,65
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	33,01
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	33,41
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	33,86
ΑΤΤΙΚΗΣ	34,46
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	45,99

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Διάγραμμα 1.4. Ποσοστιαία μεταβολή πραγματικού πληθυσμού Περιφερειών, 1971-2001.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

2. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά ενός ατόμου είναι το φύλο και η ηλικία. Αντίστοιχα, η κατανομή ενός πληθυσμού κατά ηλικία και φύλο είναι βασική για οποιαδήποτε ανάλυση, αφού από την κατανομή αυτή εξαρτώνται και επηρεάζονται άμεσα και έμμεσα πολλά δημογραφικά, κοινωνικά κ. α. φαινόμενα και μεγέθη.

2.1. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ –ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ

Με τη χρήση του όρου δομή του πληθυσμού εννοούμε την κατά φύλο και ηλικία σύνθεση του πληθυσμού ή σύμφωνα με τον Τσαούση την κατανομή του «κατά τις βιολογικές κατηγορίες του φύλου και της ηλικίας» (Τσαούσης, 1997, σ.24). Η μελέτη της δομής του πληθυσμού παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από πολλές απόψεις. Μας επιτρέπει να δούμε τις δημογραφικές προοπτικές και τη δημογραφική ιστορία στις πυραμίδες του πληθυσμού. Μας επιτρέπει να εκτιμήσουμε το επίπεδο της κοινωνικής του ανάπτυξης με την σύνθεση και το μέγεθος του γεροντικού πληθυσμού. Μας δίνει πληροφορίες για τις προοπτικές της οικονομικής πολιτικής, δίνοντας μας ενδείξεις για το εργατικό δυναμικό (μέγεθος, σύνθεση και αναπλήρωσή του), για την έκταση και σύνθεση της αγοράς κ. λ. π.

Οπότε, η κατά φύλο και ηλικία κατανομή του πληθυσμού είναι, σύμφωνα με τον Σιάμπο «η περισσότερο πλούσια σε πληροφορίες» (Σιάμπος, 1993, σ.227), επειδή αφενός μεν σε αυτή αντανακλώνται οι κατά το παρελθόν επιδράσεις της θνησιμότητας και της γονιμότητας του πληθυσμού², αφετέρου δε από αυτή γίνεται αντιληπτό το στάδιο της δημογραφικής εξελίξεως και τα συναφή κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα. Επιπλέον δε, όλες οι άλλες κατανομές με βάση τα οικονομικά, κοινωνικά και προσωπικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού αποκτούν

² Για παράδειγμα, η αυξημένη θνησιμότητα των ενηλίκων ανδρών κατά διάρκεια ενός πολέμου διαμορφώνει την κατά ηλικία και φύλο σύνθεση του πληθυσμού και επιδρά στα επίπεδα γεννητικότητας και θνησιμότητας του.

ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όταν συνδυάζονται με την κατά φύλο και ηλικία κατανομή (Σιάμπος, 1993). Η σπουδαιότητα της κατά φύλο διακρίσεως εξηγείται από την διαφορά των ρόλων των πληθυσμών των αρρένων και των θηλέων αντιστοίχως, λόγω βιολογικών, κοινωνικών και πολιτιστικών παραγόντων.

Η κατά ηλικία διάκριση εμφανίζει δύο πλευρές:

(α) Παρουσιάζει την καθαρή επίδραση της ηλικίας, επειδή με πάροδο του χρόνου πολλά από τα χαρακτηριστικά και τις τάσεις του ατόμου μεταβάλλονται, όπως είναι οι τάσεις σε σχέση με την αναπαραγωγή, τα οικονομικά χαρακτηριστικά, τα φυσικά χαρακτηριστικά, η νοοτροπία κ. α. (Σιάμπος, 1993)

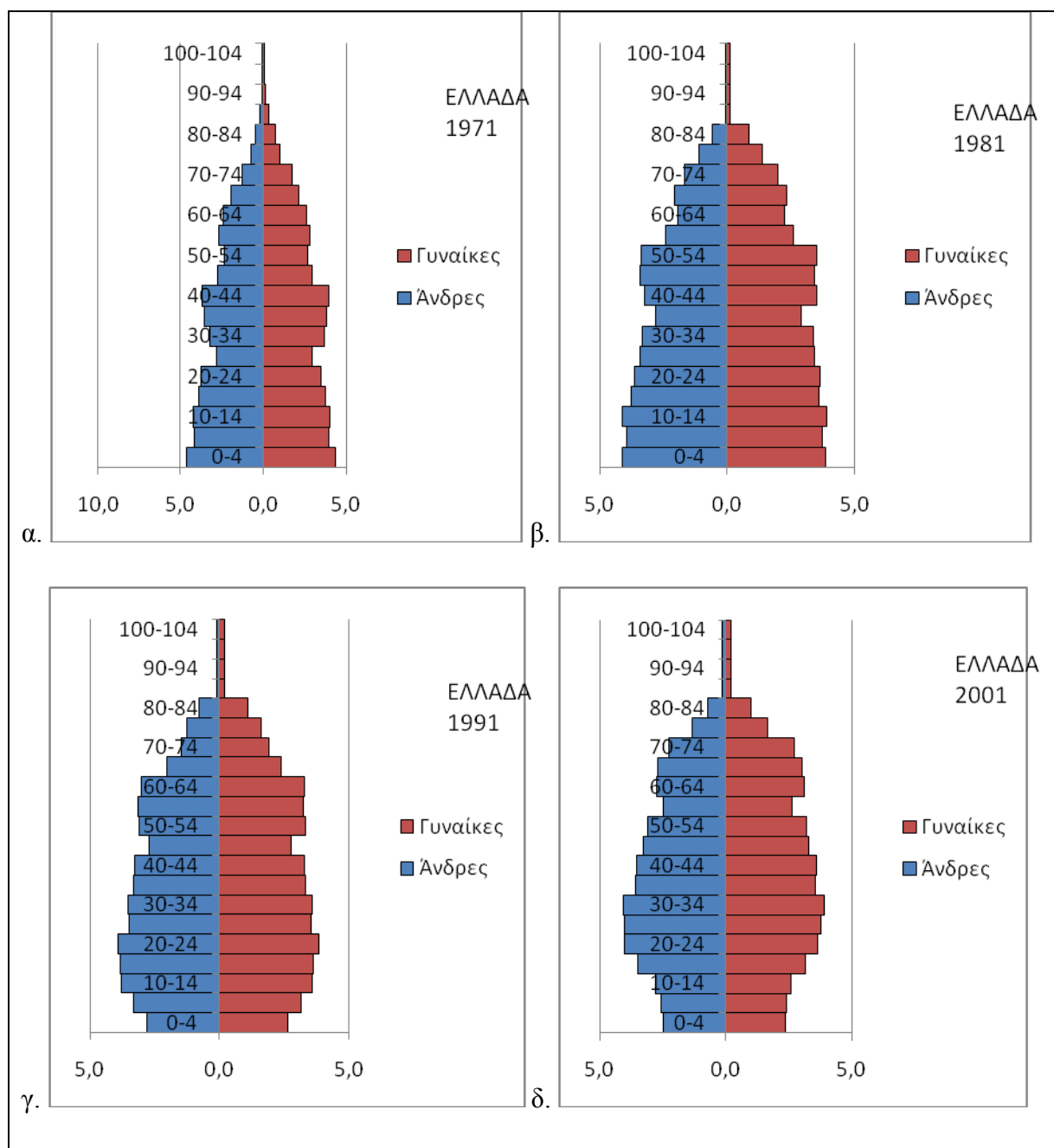
(β) Παρουσιάζει την επίδραση της γενεάς, λόγω των διαφόρων χρονικών περιόδων κατά τις οποίες τα άτομα διαφορετικών ηλικιών διήλθαν τις συγκρίσιμες φάσεις της ζωής τους. Για παράδειγμα, σύμφωνα με το Σιάμπο:

«...τα κατά το 1980 άτομα ηλικίας 50 ετών τα οποία εγεννήθηκαν και ενηλικιώθηκαν κατά την περίοδο 1930 έως 1950, σε σύγκριση με τα άτομα ηλικίας 25 ετών τα οποία εγεννήθηκαν και ενηλικιώθηκαν κατά την περίοδο 1950 έως 1980. Οι μεν ηλικίας 50 επέστησαν τις συνέπειες της ένδειας και της κακής λειτουργίας των σχολείων της πολεμικής περιόδου 1940-49, ενώ οι ηλικίας 25 ετών είχαν καλύτερες ευκαιρίες διατροφής και εκπαίδευσεως κατά την περίοδο από το 1950 και εφεξής.» (1993)

Στην ενότητα αυτή θα μελετήσουμε τη σύνθεση του πληθυσμού κατά φύλο και ηλικία (σε συμπληρωμένα έτη κατά την ημέρα διεξαγωγής της απογραφής) για την περίοδο 1971-2001, αναφερόμενοι στην κατάσταση του πληθυσμού της χώρας μας, όπως αποτυπώνεται στα στοιχεία των 4 πιο πρόσφατων απογραφών: 1971, 1981, 1991 και 2001.

Ένα κλασικό δημογραφικό τρόπο διαγραμματικής αποτύπωσης της κατά φύλο και ηλικία σύνθεσης του πληθυσμού αποτελεί η πληθυσμιακή πυραμίδα. Αυτή αποτελείται από δύο ιστογράμματα, ένα για κάθε φύλο, που παρουσιάζονται στο ίδιο διάγραμμα ενωμένα στη βάση τους. Το κάθε ένα από αυτά εμφανίζει την κατά ηλικία σύνθεση του πληθυσμού του φύλου στο οποίο αναφέρεται. Τέτοια απλά διαγράμματα είναι πολύ λειτουργικά για συγκρίσεις μεταξύ πληθυσμών καθώς και στην μελέτη της διαχρονικής εξέλιξης του πληθυσμού.

Διάγραμμα 2.1. Πληθυσμιακές πυραμίδες Ελλάδας.

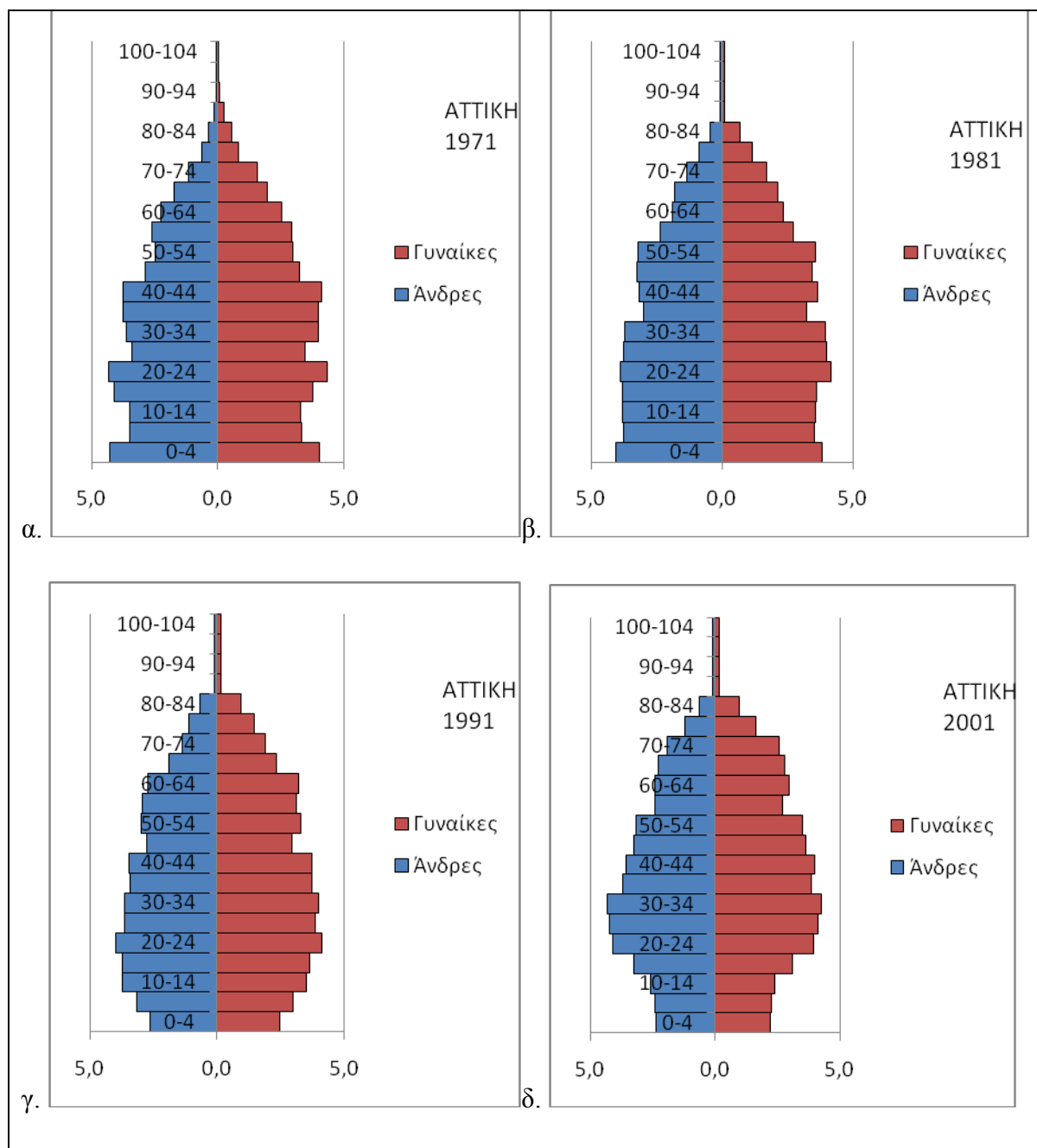

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Η συγκριτική παρουσίαση των πληθυσμιακών πυραμίδων της Ελλάδας σε διάστημα μιας τριακονταετίας απεικονίζει τη μετεξέλιξη του πληθυσμού σε ώριμο, σχεδόν γερασμένο. Παρατηρείται ότι η πυραμίδα του πληθυσμού διογκώνεται προς την κορυφή όπου απεικονίζονται οι προχωρημένες ηλικίες και ταυτόχρονα συρρικνώνεται η βάση της, που απεικονίζει τις νεαρές ηλικίες. Ως αποτέλεσμα η πυραμίδα, από μια σχετικά τριγωνική όψη αποκτά σταδιακά όψη «αμφορέα». Ο μετασχηματισμός αυτός της πυραμίδας ήταν το αποτέλεσμα της μεταβολής των συνιστωσών της δηλαδή των μεταναστευτικών κινήσεων σε

συνδυασμό με τη φυσική κίνηση του πληθυσμού οι οποίες καθόρισαν την κατά ηλικιακή ομάδα σύνθεση του πληθυσμού της χώρας (Κοτζαμάνης, 1990).

Διάγραμμα 2.2. Πληθυσμιακές πυραμίδες Αττικής.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Όσον αφορά τον μετασχηματισμό της δομής του πληθυσμού της Ελλάδας, πληροφορίες μας δίνει αναδρομικά η πληθυσμιακή πυραμίδα του 2001. Η μείωση των ηλικιών 0-19 αποκαλύπτει τη μείωση των γεννήσεων και η εσοχή που σημειώνει η ηλικιακή ομάδα 55-59, (η οποία παρατηρείται σε όλες τις πυραμίδες αλλάζοντας πάντα μια δεκαετία) αντιστοιχεί σε

ελλειμματική πληθυσμιακή ομάδα, η οποία τείνει να εξαφανιστεί καθώς οι γενιά που την απαρτίζει οδεύει φυσιολογικά προς τη μείωση.

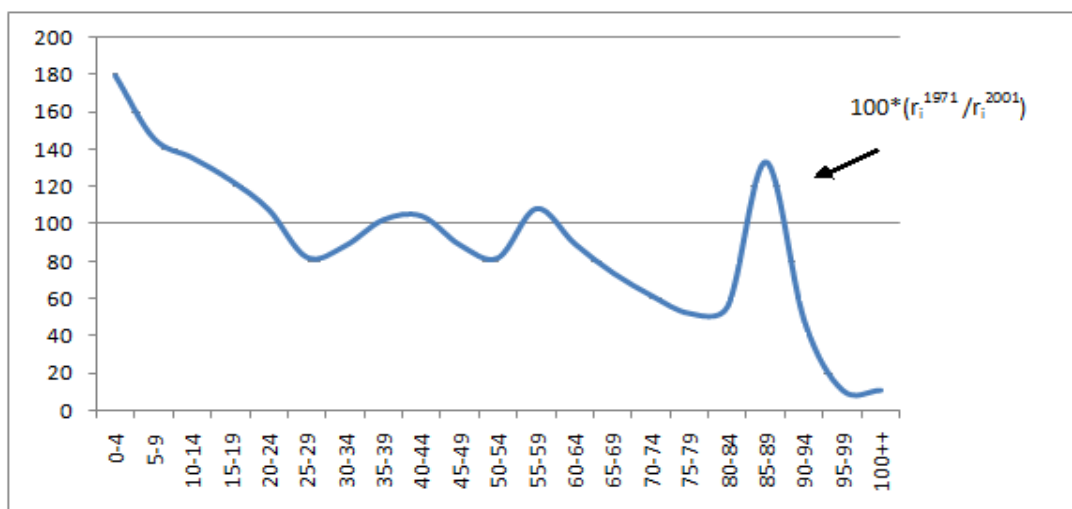
Η πληθυσμιακή πυραμίδα της Αττικής, όπως προκύπτει από την απογραφή του 1971, σημειώνει μια ελαφριά διόγκωση των ομάδων 15-24 των ανδρών (άνδρες αυτής της ηλικίας μετακινούνται ευκολότερα από τις γυναίκες), δικαιολογώντας την ως χώρο «υποδοχής» εσωτερικών μεταναστών με στόχο την εξεύρεση εργασίας.

Η πληθυσμιακή πυραμίδα του 1981 χαρακτηρίζεται από σχεδόν κανονική διάταξη των ηλικιακών στρωμάτων, χαρακτηριστικό ώριμου πληθυσμού. Επιπλέον χαρακτηριστικό είναι η υψηλή συμμετοχή του δυνητικά ενεργού πληθυσμού (15-64 ετών).

Η επόμενη πληθυσμιακή πυραμίδα (1991), κατατάσσει το Ν. Αττικής σε αρκετά προχωρημένο στάδιο ωρίμανσης. Καταγράφεται η μείωση των γεννήσεων, η οποία φαίνεται στην ηλικιακή ομάδα 0-4 ετών. Ακόμα, οι ομάδες 15-39 ετών παρουσιάζονται πλεονασματικές με έμφαση στην 20-24 ετών, αποτέλεσμα της εσωτερικής μετανάστευσης και συσσώρευσης εργατικού δυναμικού.

Και τέλος, η πληθυσμιακή πυραμίδα του 2001 για το Ν. Αττικής, εμφανίζει σχετικά διογκωμένες τις ηλικιακές ομάδες του ενεργού πληθυσμού, 15-39 ετών. Η μορφή αυτής της πυραμίδας τείνει στο σχήμα «σβούρας», με ιδιαίτερα μειωμένες τις γεννήσεις (σημαντική μείωση πληθυσμού στις ομάδες 0-14 ετών).

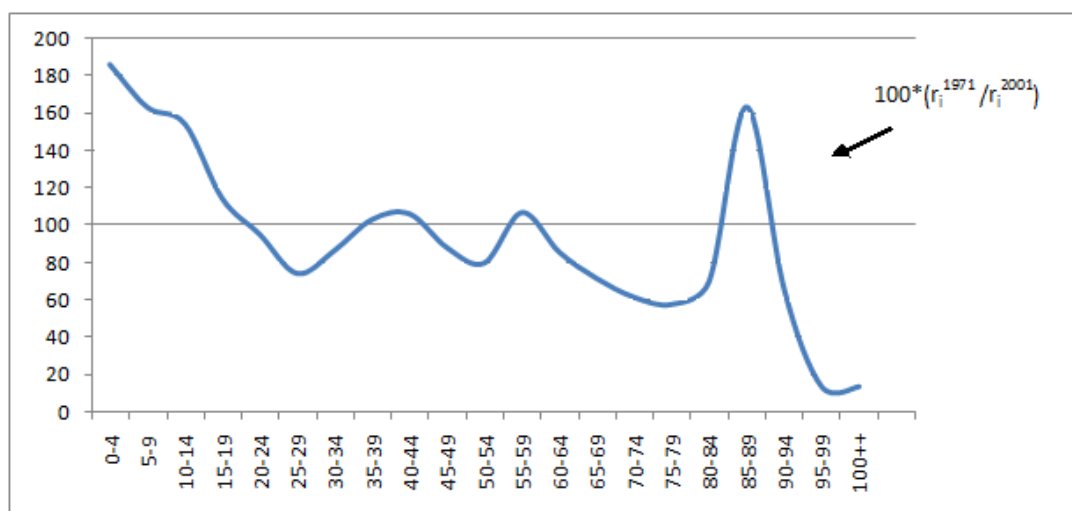
Διάγραμμα 2.3: Σύγκριση δύο ηλικιακών κατανομών πληθυσμού για τον Ν. Αττικής (1971-2001).

Πηγή: ΕΣΥΕ. Απογραφές 1971-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Τα διαγράμματα 2.3 και 2.4, παρουσιάζουν γραφικά τις διαφοροποιήσεις της σχετικής κατά ηλικίας σύνθεσης του πληθυσμού του Ν. Αττικής και της Ελλάδας, που παρατηρήθηκαν στην τριακονταετία 1971-2001. Υπολογίζονται οι λόγοι μεταξύ των ποσοστιαίων κατά ηλικία κατανομών, r_i^{2001} και r_i^{1971} , των πληθυσμών Ν. Αττικής και της Ελλάδας. Όπου, $r_i^{2000}=(P_i^{2001}/P^{2001})*100$ και $r_i^{1971}=(P_i^{1971}/P^{1971})*100$ (Παπαδάκης και Τσιμπος, 2004, σ.344).

Διάγραμμα 2.4: Σύγκριση δύο ηλικιακών κατανομών πληθυσμού για την Ελλάδα (1971- 2001).

Πηγή: ΕΣΥΕ. Απογραφές 1971-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

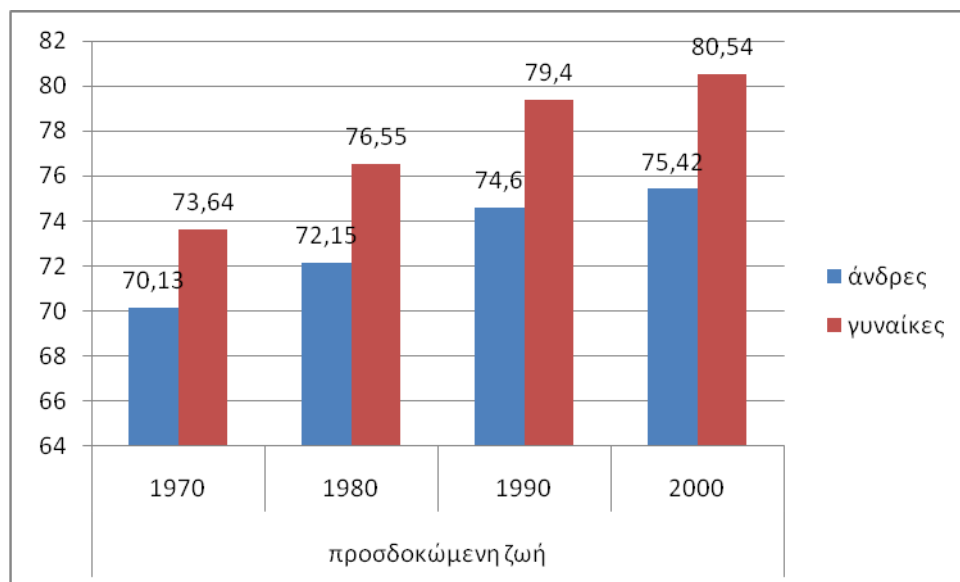
Στο διάγραμμα 2.3, που ισχύει για τον Ν. Αττικής, παρατηρούμε ότι στο κλιμάκιο των 25-29 ετών το ποσοστό του πληθυσμού το 2001 είναι κατά 20% μικρότερο από εκείνο το 1971, ομοίως και στο κλιμάκιο των 50-54 ετών. Στο κλιμάκιο των 75-79 ετών το ποσοστό του πληθυσμού το 2001 είναι κατά 50% μικρότερο από εκείνο του 1971, ενώ στην ηλικία των 85-89 ετών είναι κατά 30%, περίπου, μεγαλύτερο.

Στο διάγραμμα 2.4, που ισχύει για το σύνολο της χώρας, παρατηρούμε ότι στο κλιμάκιο των 25-29 ετών το ποσοστό του πληθυσμού το 2001 είναι κατά 20% μικρότερο από εκείνο του 1971, όπως και στο Ν. Αττικής. Στο κλιμάκιο 50-54 ετών το ποσοστό του πληθυσμού το 2001 είναι κατά 30% μικρότερο από εκείνο του 1971, διαφοροποιείτε από το αντίστοιχο του Ν. Αττικής. Επίσης, στο κλιμάκιο 75-79 ετών το ποσοστό του πληθυσμού το 2001 είναι κατά 40% μικρότερο από εκείνο του 1971, ενώ στην ηλικία 85-89 ετών είναι κατά 60% μεγαλύτερο.

2.2. ΠΡΟΣΔΟΚΙΜΟ ΖΩΗΣ

Μια από τις στήλες των πινάκων επιβίωσης είναι η στήλη της «προσδοκώμενης ζωής», η οποία αντανακλά το επίπεδο της θνησιμότητας: όσο υψηλότερη είναι η θνησιμότητα τόσο μικρότερη είναι η προσδοκώμενη ζωή (ο αριθμός δηλαδή των ετών, τα οποία άτομα ορισμένης ηλικίας ελπίζεται να ζήσουν κατά μέσο όρο) (ΕΣΥΕ). Συνηθισμένο μέτρο σύγκρισης είναι η προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση. Το προσδόκιμο επιβίωσης του πληθυσμού της Ελλάδας μεταξύ 1970 και 2000 έχει επιμηκυνθεί κατά 6 χρόνια. Συγκεκριμένα η προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση αυξήθηκε από 70,13 έτη το 1970 σε 75,42 το 2000 για τους άνδρες και από 73,64 σε 80,54 για τις γυναίκες αντίστοιχα (βλέπε: Διάγραμμα 2.5). Συνολικά, η υπεροχή της μακροβιότητας των γυναικών έναντι των ανδρών έχει σταδιακά αυξηθεί από 3,5 χρόνια το 1970 σε 5 χρόνια το 2000. Η επιμήκυνση του προσδόκιμου επιβίωσης οφείλεται στη σημαντική μείωση της θνησιμότητας, η οποία παρατηρείται σε όλες τις ηλικίες αλλά είναι περισσότερο εντυπωσιακή στη βρεφική ηλικία (ΕΔΗΜ).

Διάγραμμα 2.5. Προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση.

Πηγή: Παπαδάκης και Τσίμπος, 2004, σ. 511.

Αποτέλεσμα αυτής της αύξησης της επιβίωσης είναι οι γενιές, οι οποίες, προέρχονται από γεννήσεις περιόδου υψηλής γεννητικότητας, να αποφεύγουν τον πρόωρο θάνατο, να προωθούνται προς τα υψηλότερα κλιμάκια των ηλικιών και να διογκώνουν τον πληθυσμό των ηλικιωμένων (Κοτζαμάνης και Παππάς, 2001, σ.66).

Σε περιφερειακό³ επίπεδο (βλέπε: πίνακα 2.1) σύμφωνα με τους πίνακες επιβίωσης διαπιστώνουμε τα εξής:

Στην Περιφέρεια Πρωτευούσης το 1971 η προσδοκώμενη ζωή για τους άνδρες ήταν 69,7 έτη και για τις γυναίκες 73,2 έναντι 74 και 79,2 το 2001, παρατηρούμε ότι αποτελεί Περιφέρεια με σχετικά χαμηλό προσδόκιμο ζωής, ομοίως, και οι Περιφέρειες Μακεδονίας και Θράκης. Χονδρικά, στις Περιφέρειες λοιπής Στ. Ελλάδας και Εύβοιας και Κρήτης η προσδοκώμενη ζωή για τους άνδρες ήταν περίπου 71 έτη και για τις γυναίκες περίπου 76 έναντι 74 και 80 το 2001. Στις Περιφέρειες Πελοποννήσου, Ιονίων νήσων, Ηπείρου, Θεσσαλίας και Νησιών Αιγαίου η προσδοκώμενη ζωή για τους άνδρες ήταν περίπου 70 έτη και για τις γυναίκες περίπου 75 έναντι 74 και 80 το 2001.

Πίνακας 2.1. Προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση.

	ΑΝΔΡΕΣ		ΓΥΝΑΙΚΕΣ	
	<u>1971</u>	<u>2001</u>	<u>1971</u>	<u>2001</u>
Πρωτευούσης	69,73	74,01	73,25	79,21
Λοιπής Στ.Ελλάδας και Εύβοιας	71,16	75,23	74,62	80,4
Πελοποννήσου	70,57	76,05	74,06	80,55
Ιονίων νήσων	70,23	74,73	73,74	79,2
Ηπείρου	70,8	75,57	74,28	81,26
Θεσσαλίας	70,72	74,4	74,2	79,93
Μακεδονίας	69,59	74,23	73,13	78,87
Θράκης	66,27	71,71	69,83	77,65
Νησιών Αιγαίου	70,4	75,37	73,92	79,64
Κρήτης	71,49	76,78	74,91	80,79

Πηγή: Κοτζαμάνης, Παππάς, 2001, σ.73.

³ τα όρια των χωρικών ενοτήτων είναι αυτά που ίσχυαν κατά τις απογραφές προ του 1991.

2.3. ΜΕΓΑΛΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ

Η πυραμίδα ηλικιών απεικονίζει τη λεπτομερή δομή του πληθυσμού κατά φύλο και ηλικία. Για τη συνοπτική διερεύνηση της δομής αυτής θα υποδιαιρέσουμε τον πληθυσμό σε τρεις μεγάλες ομάδες ηλικιών: (α) τον παιδικό πληθυσμό, ηλικίας 0-14, (β) τον παραγωγικό πληθυσμό, ηλικίας 15-64 και (γ) τον γεροντικό πληθυσμό, ηλικίας 65 ετών και άνω.

Παρακάτω δίνεται πίνακας με τη ποσοστιαία κατανομή του πληθυσμού Ελλάδας και Αττικής κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών μεταξύ των απογραφών 1971 και 2001, καθώς και γράφημα.

Πίνακας 2.2. Πληθυσμός Ελλάδας και Αττικής κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών (%).

<u>ΕΛΛΑΔΑ</u>				
<u>Ηλικιακές ομάδες</u>				
	<u>1971</u>	<u>1981</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>
0-14	25,37	23,7	19,25	15,18
15-64	63,72	63,59	67,06	68,12
65+	10,91	12,71	13,69	16,71
<u>ΑΤΤΙΚΗ</u>				
<u>Ηλικιακές ομάδες</u>				
	<u>1971</u>	<u>1981</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>
0-14	21 92	22,49	18,47	14,28
15-64	68,64	66,81	68,89	70,59
65+	9,44	10,7	12,64	15,13

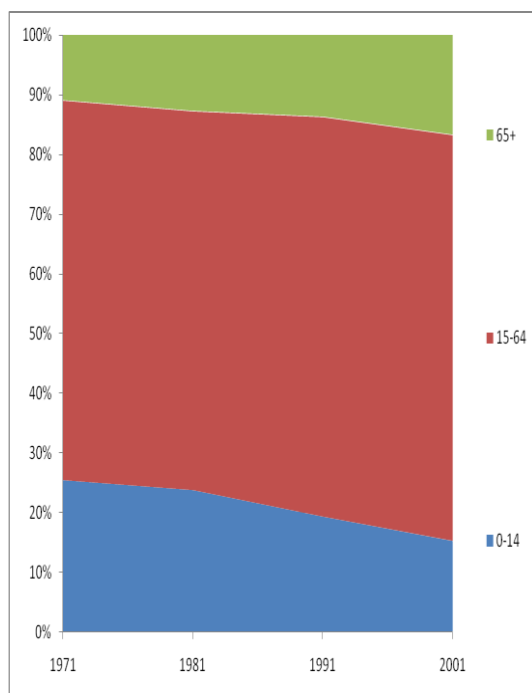
Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Η ποσοστιαία κατανομή του πληθυσμού σε μεγάλες ηλικιακές ομάδες φανερώνει το γεγονός ότι η Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης και της Αττικής, γηράσκει σταδιακά από το 1971 μέχρι το

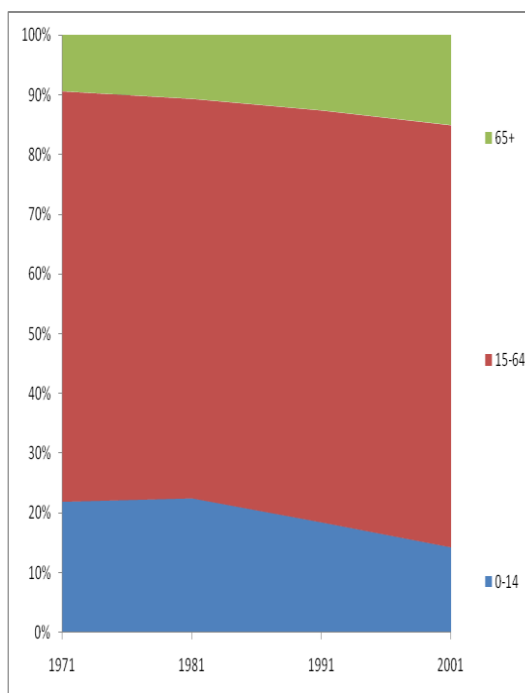
2001. Αν παρατηρήσουμε ξεχωριστά την κάθε ομάδα ηλικιών, θα σημειώσουμε κατ' αρχάς πολύ μεγάλη μείωση των νέων (0-14 ετών), των οποίων η ποσοστιαία συμμετοχή από 25,37% το 1971 έφτασε 12,18% το 2001 στη χώρα μας, ενώ για το Ν. Αττικής η μικρή αύξηση που σημειώθηκε το 1981 κατάφερε να επιβραδύνει την έντονη πτώση του ποσοστού του νεανικού πληθυσμού. Στον αντίποδα της ομάδας αυτής τοποθετούνται οι γεροντικές ηλικίες (65 ετών και άνω) οι οποίες εντός τις τριακονταετίας αυξήθηκαν από 10,91% το 1971 και έφτασαν 16,71% το 2001 (παρόμοια πορεία εμφανίζει και η Αττική). Ως αποτέλεσμα δε των σχετικών μεταβολών των ακραίων ηλικιακών ομάδων του πληθυσμού (νέων και ηλικιωμένων) διαπιστώνουμε μεγαλύτερη επιβάρυνση του παραγωγικού πληθυσμού (ηλικίας 15-64 στο Ν. Αττικής αφού η συνολική αύξηση είναι μόλις 2% (περίπου, από 68,64% το 1971 σε 70,59% το 2001), σε σχέση με το σύνολο της χώρας που αυξήθηκε κατά 4% περίπου η ηλικιακή ομάδα του δυνητικά ενεργού πληθυσμού (15-64 ετών από 63,72% σε 68,12%).

Διάγραμμα 2.6. Ποσοστιαία εξέλιξη των μεγάλων ηλικιακών ομάδων.

ΕΛΛΑΔΑ

ΑΤΤΙΚΗ

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Η κατανομή του πληθυσμού έχει αλλάξει σημαντικά από το 1971. Τόσο η Ελλάδα όσο και ο Ν. Αττικής χαρακτηρίζονται από δημογραφική γήρανση. Η έντονα καθοδική τάση της γεννητικότητας κυρίως και η βελτίωση της θνησιμότητας δευτερευόντως συνέτειναν στην αλλοίωση της σύνθεσης του πληθυσμού κατά ηλικία, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη συνεχή συμπίεση του παιδικού πληθυσμού (ατόμων ηλικίας μεταξύ 0 και 14 ετών) και τη διόγκωση του γεροντικού πληθυσμού (ηλικίας μεγαλύτερης των 65 ετών), ενώ ο παραγωγικός πληθυσμός (ηλικίας μεταξύ 15 και 64 ετών) παρέμεινε σχετικά αμετάβλητος, σύμφωνα με την Ελληνική Εταιρία Δημογραφικών Ερευνών (ΕΔΗΜ, edim.gr).

ΔΕΙΚΤΗΣ (ΗΛΙΚΙΑΚΗΣ) ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ - ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ

Ο δείκτης γήρανσης και ο δείκτης εξάρτησης αποτελούν δείκτες της ηλικιακής σύνθεσης ενός πληθυσμού. Για την ποσοτική διερεύνηση της σχέσης μεταξύ ανθρώπινου δυναμικού εργάσιμης ηλικίας και πληθυσμού που βρίσκεται ηλικιακά εκτός παραγωγικής διαδικασίας, υπολογίζεται ο δείκτης (ηλικιακής) εξάρτησης ως λόγος του αθροίσματος του παιδικού (P_{0-14}) και γεροντικού (P_{65+}) πληθυσμού προς τον παραγωγικό πληθυσμό (P_{15-64}), επί 100 (Παπαδάκης και Τσίμπος, 2004, σ.350).

Για να προσδιορίσουμε αδρά την ταχύτητα/βαθμό με την οποία ο πληθυσμός γερνάει, υπολογίζεται ο δείκτης γήρανσης ως λόγος του γεροντικού (P_{65+}) πληθυσμού προς τον παιδικό (P_{0-14}), επί 100.

ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ $= [(P_{0-14} + P_{65+}) / P_{15-64}] * 100$	ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ $= (P_{65+} / P_{0-14}) * 100$
--	---

Πίνακας 2.3. Δείκτης εξάρτησης και γήρανσης, Ελλάδα και Αττική.

ΕΛΛΑΔΑ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ
1971	56,93	43,01
1981	57,26	53,64
1991	49,12	71,10
2001	46,81	110,06
ΑΤΤΙΚΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ
1971	45,68	43,08
1981	49,68	47,58
1991	45,15	68,45
2001	41,67	105,90

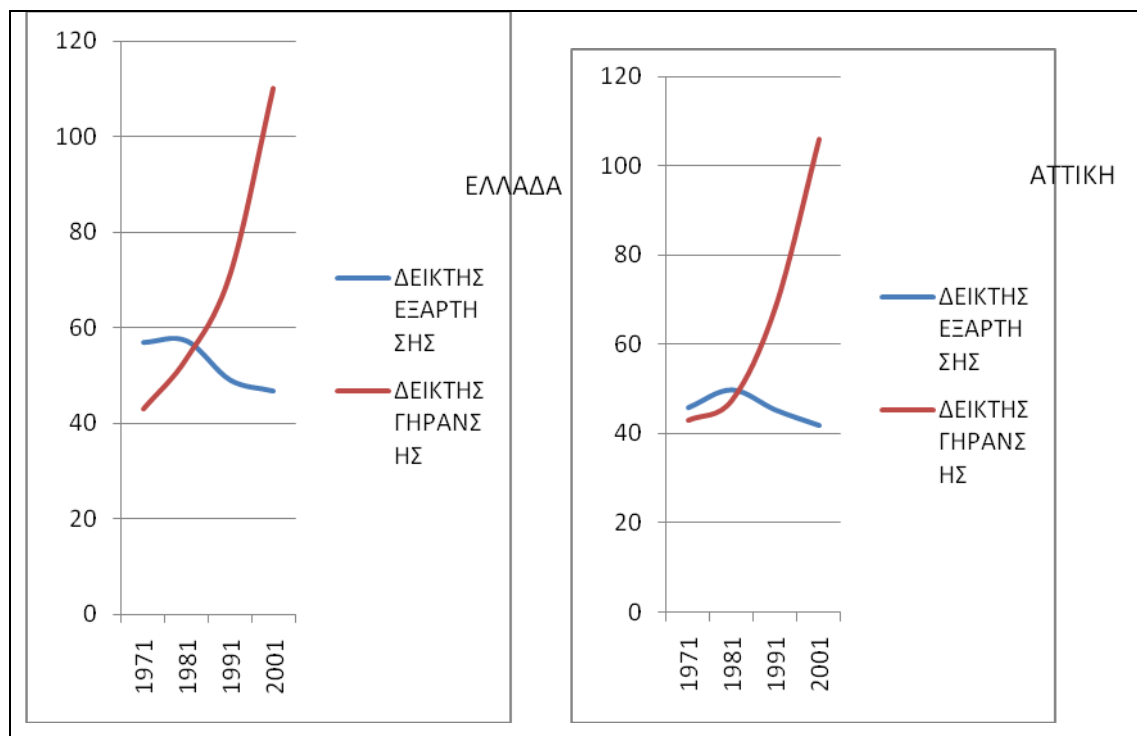
Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Ο πίνακας 2.3 παρουσιάζει τους δείκτες εξάρτησης του πληθυσμού της Ελλάδας με βάση τα απογραφικά δεδομένα των ετών 1971-2001. Παρατηρούμε ότι η τιμή του δείκτη εξάρτησης ακολουθεί σταθερά καθοδική τάση, τόσο για την Αττική όσο και για όλη τη χώρα. Το 1971 ο δείκτης εξάρτησης για το συνολικό πληθυσμό της χώρας είναι 56,93 ενώ για τον πληθυσμό της Αττικής είναι 45,68. Δηλαδή, ο δείκτης εξάρτησης στο σύνολο της χώρας είναι μεγαλύτερος απ' ό,τι στο Ν. Αττικής, γεγονός που ισχύει καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου που εξετάζεται. Η μοναδική διαφοροποίηση που παρατηρούμε, είναι η αύξηση της τιμής του δείκτη εξάρτησης για την Αττική το 1981 σε σχέση με αυτή του 1971, χωρίς όμως να ξεπερνάει την τιμή του δείκτη εξάρτησης του συνόλου της χώρας (βλέπε: πίνακα 2.3). Γενικά, η συρρίκνωση που παρουσιάζει αυτός ο δείκτης, τα 30 υπό εξέταση χρόνια, παρά τη μεγέθυνση της γήρανσης (σχετική αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων) οφείλεται στη σημαντικότερη μείωση των γεννήσεων (μείωση της γονιμότητας και κατά συνέπεια του αριθμού των νέων ατόμων). «Οι Ελληνίδες «σταμάτησαν» να αναπαράγονται από τις αρχές της δεκαετίας του '80 και κάνουν μόνο 1,5~1,4 παιδιά ανά γυναίκα...» (Κοτζαμάνης, 1994).

Όσον αφορά τη γήρανση, η χώρα μας ακολουθεί το πρότυπο των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών. Η τιμή του δείκτη ακολουθεί σταθερά αυξητική τάση (βλέπε:

διάγραμμα 2.7) και από 43 ηλικιωμένους ανά 100 παιδιά το 1971, φτάνει τους 110 ανά 100 παιδιά το 2001 για το σύνολο της χώρας, ενώ και η Αττική κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα (43 ηλικιωμένους ανά 100 παιδιά το 1971 και 105 ηλικιωμένους ανά 100 παιδιά το 2001). Η γήρανση του πληθυσμού δηλαδή, είναι το ίδιο έντονη. Βλέπουμε όμως, ότι στις απογραφές 1981 και 1991 ο πληθυσμός της Αττικής έχει μία σχετικά νεανικότερη δομή από ότι ο συνολικός πληθυσμός της χώρας. Γενικά, ο δείκτης γήρανσης αυξήθηκε έντονα, πιο συγκεκριμένα το διάστημα αυτό διπλασιάστηκε. Μάλιστα, η γήρανση επιταχύνθηκε τόσο ώστε στην απογραφή του 2001 η τιμή του δείκτη ξεπέρασε το 100. Το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού έχει πολλαπλές κοινωνικές και οικονομικές προεκτάσεις όσον αφορά στην διαβίωση του πληθυσμού.

Διάγραμμα 2.7. Εξέλιξη Δείκτη εξάρτησης και γήρανσης, Ελλάδα και Αττική.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΓΗΡΑΝΣΗ

Η δημογραφική γήρανση αποτελεί ένα παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο που εμφανίζεται ιδιαίτερα έντονο στις αναπτυγμένες χώρες. Οι βιομηχανικές χώρες και ιδιαίτερα αυτές της ηπείρου μας (της χώρας μας συμπεριλαμβανομένης) «γηράσκουν» και θα συνεχίσουν να «γηράσκουν» χωρίς αμφιβολία στη διάρκεια των επομένων δεκαετιών, πιθανότατα ακόμη πιο γρήγορα απ' ό,τι αφήνουν να διαφανεί οι δημογραφικές προβολές που διαθέτουμε (Κοτζαμάνης, 1996).

Το ποσοστό των ατόμων ηλικίας άνω των 65 ετών στο γενικό πληθυσμό μιας χώρας αποτελεί κριτήριο για τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) ώστε να χαρακτηρίσει μια χώρα «νέα» (όταν είναι κάτω του 4%), «ώριμη» (4-7%) ή «ηλικιωμένη» (άνω του 7%). Δημογραφική γήρανση είναι η συνεχής αύξηση της αναλογίας των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στο γενικό πληθυσμό με την ταυτόχρονη μείωση της αναλογίας των παιδιών 0-14 ετών και πιθανή μείωση της αναλογίας των ατόμων παραγωγικής ηλικίας 15-64 ετών. Επομένως, η δημογραφική ή πληθυσμιακή γήρανση οφείλεται στις δομικές μεταβολές των πληθυσμών και δεν ταυτίζεται/ορίζεται απλά ως αύξηση του συνολικού αριθμού των ηλικιωμένων (του πλήθους τους δηλαδή).

Η δημογραφική (ή πληθυσμιακή) γήρανση επομένως δεν πρέπει να συγχέεται με την αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων (που μπορεί να οφείλεται στη συνολική αύξηση του πληθυσμού ή/και στην παράταση του μέσου όρου ζωής, δηλαδή σε άλλους παράγοντες βασικά από αυτούς που οδήγησαν μέχρι στιγμής στη δημογραφική γήρανση), όταν δεν καταλήγει στην αύξηση του ειδικού βάρους τους (αναλογία τους) στον πληθυσμό (Κοτζαμάνης, 1996). Η δημογραφική (ή πληθυσμιακή) γήρανση δεν πρέπει ακόμη να συγχέεται με την ατομική γήρανση (τα «γηρατεία»), την επίδραση δηλαδή του χρόνου στο άτομο, που προκαλεί σειρά μορφολογικών και λειτουργικών μεταβολών (Κοτζαμάνης, 1996).

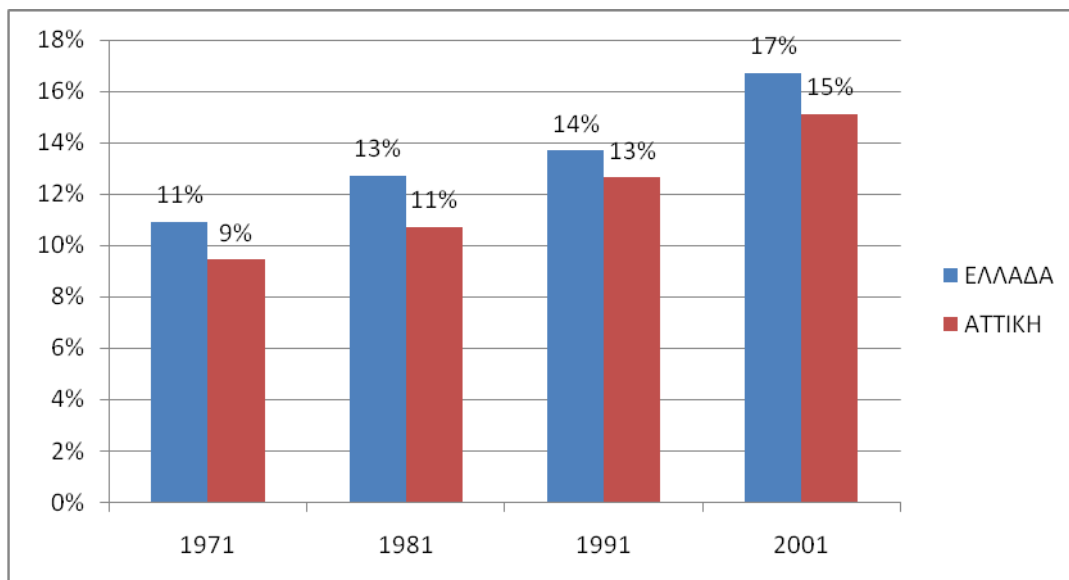
Το φαινόμενο αυτό της «δημογραφικής γήρανσης» αρχίζει να αναδύεται στις περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες, ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Όμως μόνο στη διάρκεια της τελευταίας 25ετίας, το φαινόμενο αυτό βρίσκεται στο επίκεντρο

των συζητήσεων και προβληματισμών. Οι κοινωνίες μας συνειδητοποιούν αργά και προοδευτικά την «ποιοτική» αλλαγή, την τομή που συνιστά το πέρασμα από τη βιολογική γήρανση (κύρια ατομικό φαινόμενο) στη δημογραφική γήρανση, συλλογικό φαινόμενο που χαρακτηρίζεται – απορρέει από τις αλλαγές της δομής του πληθυσμού, την κατανομή του σε μεγάλες ηλικιακές ομάδες.

Η γήρανση του πληθυσμού αποτελεί μια από τις σημαντικότερες κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα.

Με γρήγορο και σταθερό ρυθμό διογκώνεται το μερίδιο του ελληνικού πληθυσμού που έχει ηλικία 65 ετών και άνω. Η ποσοστιαία αύξηση των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω, που εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια και που αποδίδεται κυρίως στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου στις υπηρεσίες υγείας, στη βελτίωση των υγειονομικών και κοινωνικών συνθηκών και στην παράλληλη μείωση των γεννήσεων έχει ως αποτέλεσμα επιπτώσεις οικονομικές, κοινωνικές, δημογραφικές, πολιτικές και εθνικές.

Διάγραμμα 2.8. Η εξέλιξη του ποσοστού άνω των 65 ετών σε Ελλάδα και Αττική.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Οι επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης (Κοτζαμάνης, Μαράτου-Αλιπράντη, Τεπέρογλου, Τζωρτζοπούλου, 1996; Κοτζαμάνης, Μαράτου-Αλιπράντη, 1994; Μπάγκαβος, 2003):

- (α) οικονομικές: επιπτώσεις στη χρηματοδότηση των δαπανών κοινωνικής ασφάλισης και στις δαπάνες υγείας και φαρμακευτικής περίθαλψης. Αναφέρεται συχνότατα ότι η δημογραφική γήρανση: 1) εξαιτίας της αυξανόμενης δυσαναλογίας συνταξιούχων προς εργαζόμενους προκαλεί δυσχέρειες στη χρηματοδότηση των συντάξεων ή και στη βελτίωση των ιδιαίτερα χαμηλών συντάξεων ορισμένων ταμείων και 2) προκαλεί μεγάλη αύξηση των δαπανών για την υγεία υπό την διττή επίδραση της αύξησης του αριθμού των ηλικιωμένων και της αύξησης της ροπής για κατανάλωση ιατρικών υπηρεσιών στις μεγάλες ηλικίες.

- (β) πολιτικές: όπως οι ηλικιωμένοι αντιπροσωπεύονται όλο και περισσότερο στο εκλογικό σώμα και θεωρείται ότι είναι περισσότερο «συντηρητικοί», πιστεύεται ότι δυσχεραίνονται οι κοινωνικές αλλαγές (πρόσδεση στην παράδοση, τα κεκτημένα, έλλειψη τόλμης και επιθυμίας για αλλαγή).

- (γ) εθνικές: αναφέρονται εδώ συνήθως οι επιπτώσεις στην άμυνα όπως η αύξηση των κονδυλίων για πολεμικούς εξοπλισμούς, η μείωση του στρατεύσιμου πληθυσμού, η αύξηση της στρατιωτικής θητείας κ. ο. κ.

- (δ) κοινωνικές: αναφέρονται συνήθως η σύγκρουση των γενεών, η διεύρυνση χάσματος ανάμεσα στους ηλικιωμένους και τους νέους, η ένταση του αγώνα για κατάληψη και διατήρηση θέσεων εργασίας (μείωση της παραγωγικότητας της εργασίας επειδή οι άνω των 45 είναι δυσπροσάρμοστοι στις νέες τεχνικές μεθόδους, οι μέρες και ώρες εργασίας τους είναι λιγότερες και οι αμοιβές τους υψηλότερες (προϋπηρεσία) από εκείνες των νεότερων), η διεύρυνση της φτώχειας, η περιθωριοποίηση κοινωνικών ομάδων, οι μεταβολές στη συμβολή της κοινωνίας και της οικογένειας στην προσφορά υπηρεσιών προς τους ηλικιωμένους, άνοδο ορίου ηλικίας αποχώρησης από την οικονομικός ενεργό ζωή, οι ιδιαίτερα σημαντικές επιπτώσεις για την εργαζόμενη γυναίκα, χαμηλή γονιμότητα, ενθάρρυνση νέων στην προσωρινή απασχόληση και εργασίες ίσως

κατώτερες του επιπέδου μόρφωσης και εξειδίκευσης (για μείωση ανεργίας και έναρξη της ασφαλιστικής τους καλύψεως κ. ο. κ.

2.4. ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ

Η σύνθεση ενός πληθυσμού κατά φύλο συνήθως εκτιμάται με τη βοήθεια τριών βασικών δημογραφικών δεικτών (Παπαδάκης και Τσίμπος, 2004, σ. 352).

(α) Δείκτης ελλείμματος (ή πλεονάσματος) ανδρών $em = [(\text{πληθυσμός ανδρών} - \text{πληθυσμό γυναικών}) / \text{συνολικό πληθυσμό}] * 100$
(β) Δείκτης αναλογίας ανδρών $mp = (\text{πληθυσμός ανδρών} / \text{συνολικό πληθυσμό}) * 100$
(γ) Δείκτης αναλογίας (σχέσης) των φύλων $sr = (\text{πληθυσμός ανδρών} / \text{πληθυσμό γυναικών}) * 100$

Πίνακας 2.4. Δείκτες ηλικιακής κατανομής του πληθυσμού.

ΕΛΛΑΔΑ	em	mp	sr	ΑΤΤΙΚΗ	em	mp	sr
1971	-2,24	48,88	95,61	1971	-2,96	48,52	94,25
1981	-1,87	49,07	96,33	1981	-3,41	48,29	93,40
1991	-1,47	49,27	97,11	1991	-3,93	48,04	92,45
2001	-0,99	49,50	98,04	2001	-3,67	48,17	92,93

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Ο δείκτης αναλογίας φύλων είναι ο συνηθέστερα χρησιμοποιούμενος από τους δείκτες της κατά φύλο σύνθεσης του πληθυσμού. Με το δείκτη αναλογίας φύλων, παρατηρούμε σε πρώτη ανάγνωση ότι υπερσχύει αριθμητικά ο πληθυσμός των γυναικών τόσο το 1971 όσο και το 2001, είτε αναφερόμαστε στο Ν. Αττικής είτε στο σύνολο της χώρας. Ωστόσο το μέγεθος του και η ταξινόμηση του διαφέρει ανάμεσα στα έτη απογραφών. Με τιμή 95,61 το 1971 (δηλαδή 95 άνδρες για 100 γυναίκες) για το σύνολο της χώρας η αναλογία των φύλων υπέρ των γυναικών κυριαρχεί στον ελληνικό χώρο. Μέχρι το 2001 παρατηρείται σταδιακή αύξηση του ανδρικού πληθυσμού (βλέπε: πίνακα 2.4) της Ελλάδας, φτάνοντας τους 98 άνδρες για 100 γυναίκες. Φαίνεται ότι τα δύο φύλα τείνουν σε ισορροπία. Το γεγονός αυτό μπορεί να είναι αποτέλεσμα μιας μακράς ήρεμης περιόδου ή μιας μαζικής εισόδου οικονομικών μεταναστών στη χώρα. Στην Αττική όμως τα πράγματα δεν ακολουθούν το γενικό μ.ο., αν και το 1971 η τιμή της αναλογίας των φύλων διαφέρει μόνο κατά μια μονάδα, το 2001, έπειτα από μείωση η αναλογία φαίνεται να σταθεροποιείται σε χαμηλότερα επίπεδα και συγκεκριμένα στο 92,93% (δηλαδή 92 άνδρες για 100 γυναίκες).

3. ΦΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Η διαφορά μεταξύ γεννήσεων και θανάτων, καλείται φυσική κίνηση του πληθυσμού. Η φυσική κίνηση του πληθυσμού συνήθως είναι θετική, αν και πρόσφατα έχει παρατηρηθεί σε ορισμένες αναπτυγμένες χώρες μηδενική ακόμη και αρνητική φυσική κίνηση (Παπαδάκης και Τσίμπος, 2004, σ.70).

Πίνακας 3.1. Εξέλιξη φυσικής κίνησης.

	Γεννήσεις ανά περιοχή		Θάνατοι ανά περιοχή		ΦΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ	
	Ελλάδα	Αττικής	Ελλάδα	Αττικής	Ελλάδα	Αττικής
1981	140.820	51.237	85.914	26.293	54906	24944
1991	102.462	36.611	95.003	29.815	7459	6796
2001	101.823	36.967	101.928	33.079	-105	3888

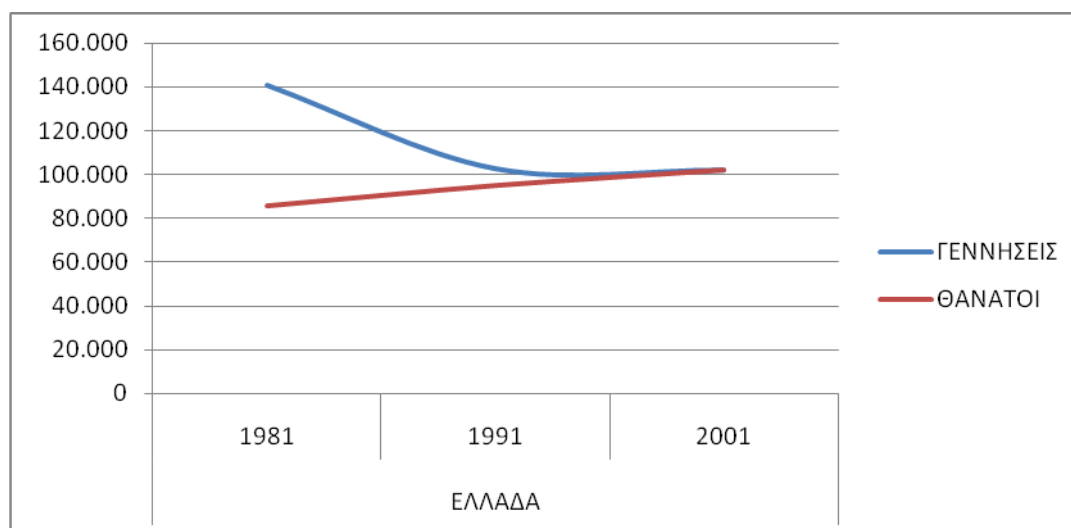
Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Οι γεννήσεις σε απόλυτες τιμές, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αττική, σημειώνουν συνεχή μείωση (από 140.000 το 1981 σε περίπου 102.000 το 1991 και 2001, ενώ οι αντίστοιχοι αριθμοί για την Αττική είναι 51.000 το 1981 και 36~37.000 το 1991 και 2001). Διαχρονικά, από το 1981 έως το 1991, η μείωση είναι μεγάλη, «...με ρυθμό που δεν έχει ξανασημειωθεί στο σύνολο των ανεπτυγμένων χωρών» (Κοτζαμάνης και Παππάς, 2001, σ.157). Στο διάστημα 1991-2001 και ενώ οι γεννήσεις κυμαίνονται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα, φαίνεται ότι σταθεροποιούνται και σημειώνουν μάλιστα μια πολύ μικρή αύξηση στο Ν. Αττικής. Οι θάνατοι παρουσιάζουν συνεχή και σταθερή αύξηση και στην Αττική και στο σύνολο της χώρας. Σύμφωνα με τους Κοτζαμάνη και Παππά:

«... η αύξηση αυτή, όμως, δεν προήλθε από την αύξηση της νοσηρότητας του πληθυσμού αλλά είναι αποτέλεσμα της γήρανσης η οποία αυξήθηκε την περίοδο αυτή...» (2001)

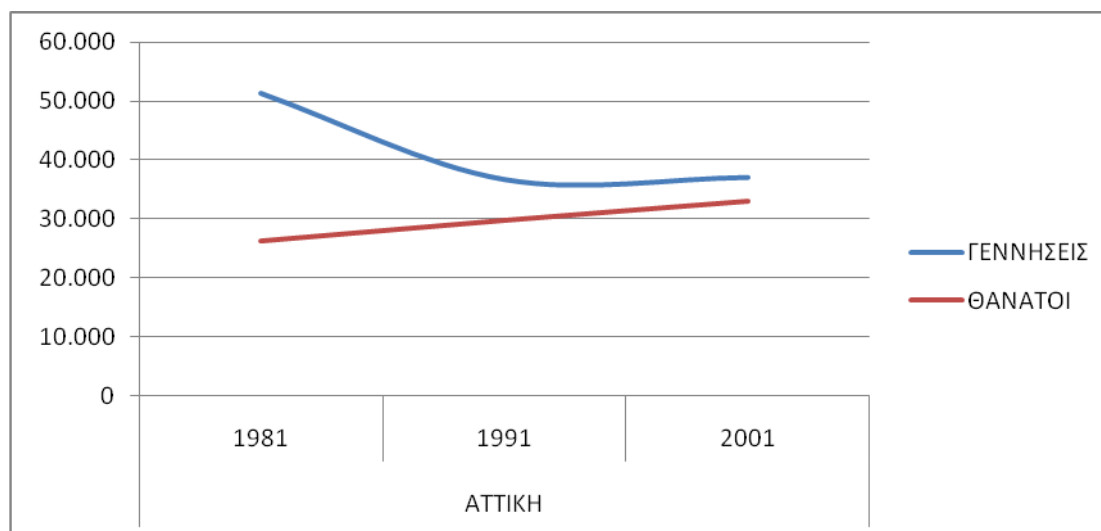
Εξετάζοντας τη φυσική κίνηση της χώρας, διαπιστώνουμε ότι στη διάρκεια της δεκαετίας '81-'91 παραμένει θετική αν και μειώνεται σε μεγάλο βαθμό, ενώ στη διάρκεια της δεκαετίας '91-'01 και ενώ η διαφορά γεννήσεων- θανάτων συνεχίζει να μειώνεται, σημειώνεται αρνητική φυσική κίνηση. Στην Αττική δεν παρατηρούμε αρνητική τιμή της φυσικής κίνησης (ακόμα), αλλά η φθίνουσα πορεία της είναι εμφανής, κυμαίνεται σε μηδενικά όρια. Στην Ελλάδα το 2001, σύμφωνα και με τους Κοτζαμάνη και Παππά «... η θνησιμότητα συναντά και αρχίζει να ξεπερνά τη γεννητικότητα» (Κοτζαμάνης και Παππάς, 2001, σ.59). Γενικά, η σχετική θνησιμότητα σε συνδυασμό με χαμηλή γονιμότητα, συνεπάγεται αρνητικό ισοζύγιο γεννήσεων/θανάτων, γεγονός που επιβαρύνει την αναλογία νέων/ηλικιωμένων. Τις δυσμενείς εξελίξεις στη γήρανση και τις πληθυσμιακές μεταβολές φαίνεται ότι μετριάζει το θετικό μεταναστευτικό ισοζύγιο, που επιδρά θετικά στην αναλογία νέων/ηλικιωμένων και αποτελεί πηγή αύξησης του πληθυσμού (www.synigoros.gr).

Διάγραμμα 3.1. Εξέλιξη γεννήσεων και θανάτων (σε απόλυτες τιμές), Ελλάδα.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Διάγραμμα 3.2. Εξέλιξη γεννήσεων και θανάτων (σε απόλυτες τιμές), Αττική.

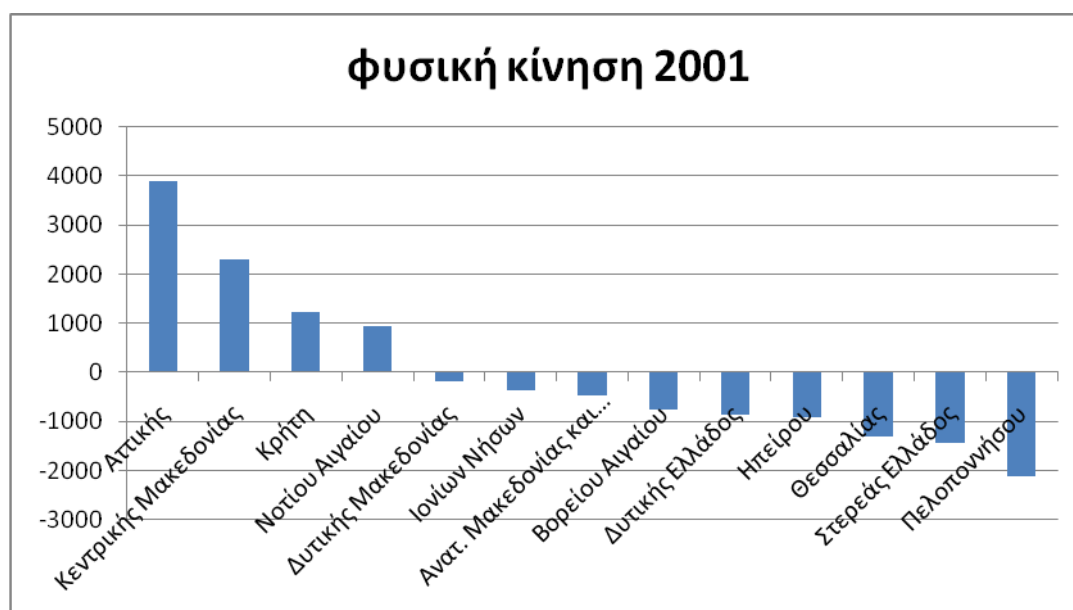

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Όπως είδαμε, το 2001 αν και το σύνολο της χώρας σημειώνει αρνητική φυσική κίνηση, η Αττική έχει θετική τιμή. Όσον αφορά, την τιμή της φυσικής κίνησης στις υπόλοιπες Περιφέρειες της χώρας (βλέπε: γράφημα 3.3) ισχύουν τα εξής:

Στις εννέα από τις δεκατρείς Περιφέρειες της χώρας η φυσική κίνηση είναι αρνητική το 2001, ενώ το 1981 αρνητική φυσική κίνηση παρατηρούμε σε δύο μόνο Περιφέρειες (Ιονίων νήσων και Β. Αιγαίου). Στις Περιφέρειες Αττικής, κεντρικής Μακεδονίας, Κρήτης και Ν. Αιγαίου η φυσική κίνηση παραμένει θετική.

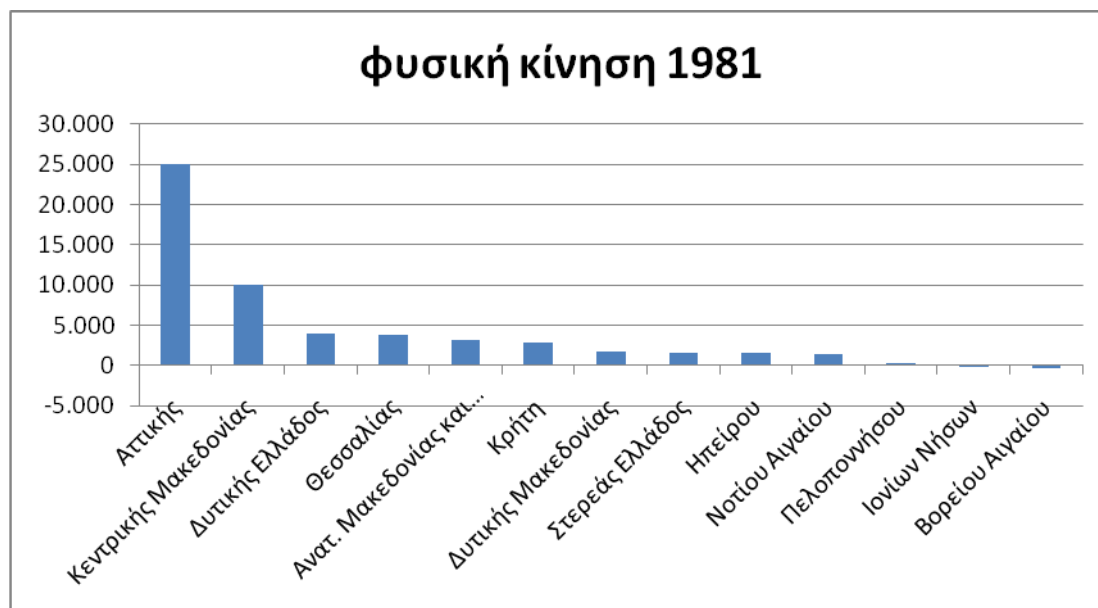
Διάγραμμα 3.3. Φυσική κίνηση των Περιφερειών 2001 (σε απόλυτες τιμές).

Πηγή:

ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Διάγραμμα 3.4 Φυσική κίνηση των Περιφερειών 1981 (σε απόλυτες τιμές).

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 1981 και ίδιοι υπολογισμοί.

ΜΕΡΟΣ II:

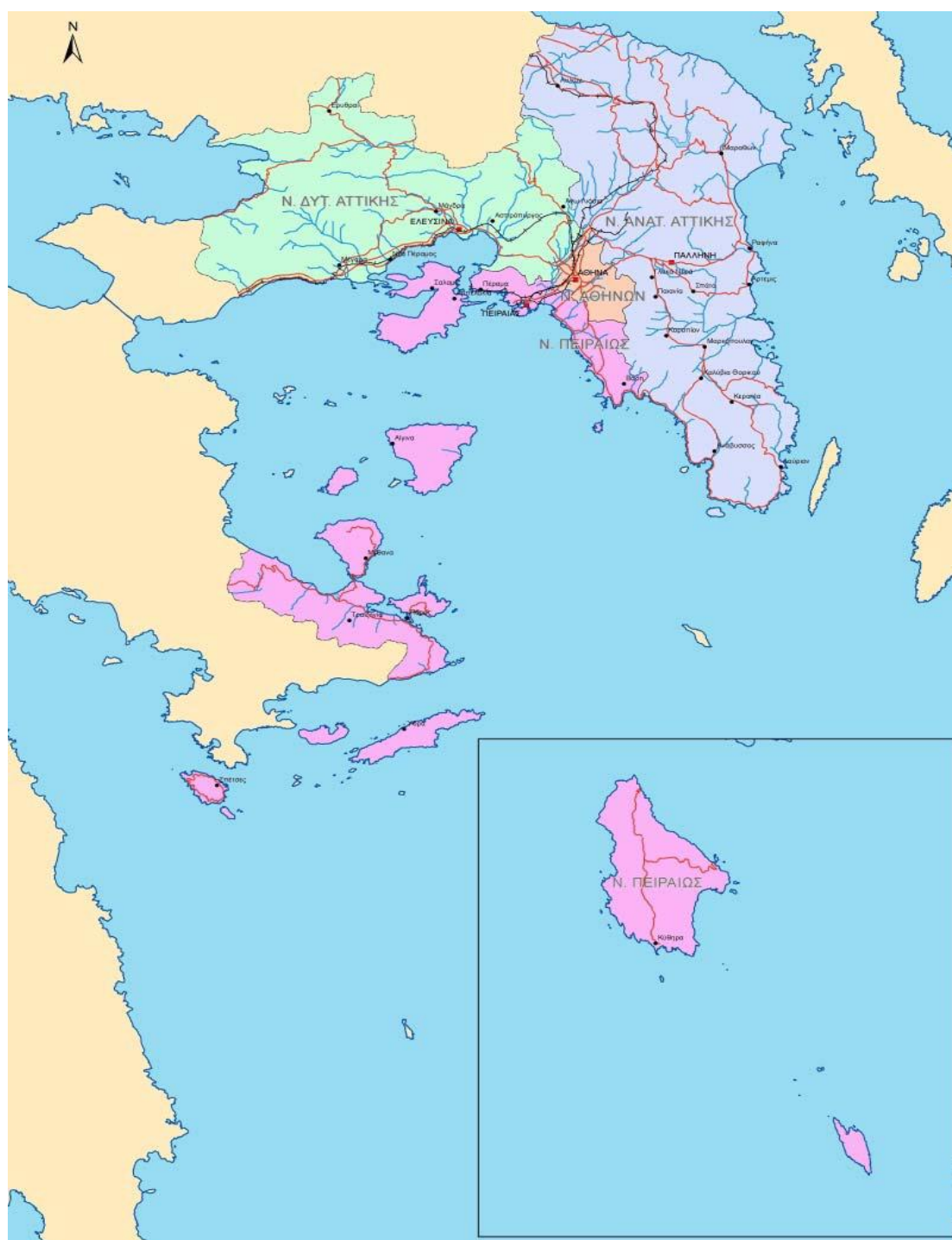
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΛΙΚΗ Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ, ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΟΜΑΡΧΙΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΩΝ. ΠΕΡΙΟΔΟΣ: 1981-2001.

1. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Σε γενικές γραμμές, η μεγέθυνση των ελληνικών πόλεων εμφανίζεται περισσότερο συνδεδεμένη με ιστορικές συγκυρίες και με τα παρεπόμενα τους (έλευση προσφύγων από την Μικρά Ασία, μετακίνηση πληθυσμού λόγω του εμφυλίου) που υπερέβησαν κατά πολύ τη δυναμική των μεταβολών, οι οποίες θα μπορούσαν να αποδοθούν στην αναπαραγωγή των κυρίαρχων κοινωνικών και οικονομικών δομών στο εσωτερικό της χώρας. Κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο η αστικοποίηση αναπτύχθηκε με ιδιαίτερος γρήγορο ρυθμό, ως αποτέλεσμα της μετακίνησης αγροτικού πληθυσμού, η οποία προκλήθηκε κυρίως από τη στασιμότητα της αγροτικής οικονομίας (Μαλούτας, 2000, σ.1). Η έλξη του αγροτικού πληθυσμού από την αγορά εργασίας των μικρότερων πόλεων ήταν περιορισμένη σε σχέση με τις μεγαλύτερες – και ειδικά την Αθήνα – όπου η συγκέντρωση των διοικητικών δραστηριοτήτων δημιούργησε περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης.

Η πρωτεύουσα συνεχίζει να ελκύει κόσμο ενώ παράλληλα μια αναδιανομή του πληθυσμού με μετακινήσεις στο εσωτερικό της Αττικής διαφαίνεται ήδη: ιδιαίτερες αυξήσεις καταγράφονται στις ΝΑ περιοχές που βρίσκονται στη θάλασσα και στους ΒΑ δήμους και κοινότητες. Ο κορεσμός του κέντρου ωθεί όσους έχουν την οικονομική δυνατότητα (βασικά τα νέα ανερχόμενα οικονομικά ζευγάρια) να μετακινηθούν προοδευτικά προς τις ανατολικές συνοικίες. Οι δύο ιστορικοί δήμοι

Χάρτης 1. Νομαρχίες Αττικής.

Πηγή: <http://www.google.gr/images> (25/12/2010)

(Αθήνα-Πειραιάς) αλλά και οι εργατικοί-προσφυγικοί (Δραπετσώνα, Κερατσίνι, Πέραμα, Νίκαια, Αγ. Ι. Ρέντης, Μοσχάτο, Ν. Σμύρνη, Αγ. Βαρβάρα, Περιστέρι, Ίλιον, Αγ. Ανάργυροι, Ν. Χαλκηδόνα, Ν. Ιωνία, Βύρωνας, Ηλιούπολη, Αργυρούπολη), παρουσιάζουν σχετική σταθερότητα. Οι τάσεις για μεταφορά του πληθυσμιακού βάρους από το κέντρο στην περιφέρεια, θα σημαδέψει την περίοδο 1981-1995 (Κοτζαμάνης, 1997, σ.13).

Οι ήδη από την περίοδο 1971-1981 εκδηλωθείσες φυγόκεντρες τάσεις επιβεβαιώνονται στην διάρκεια της τελευταίας δεκαπενταετίας. Οι απογραφές του πληθυσμού μας επιτρέπουν να έχουμε μία εικόνα των μετακινήσεων που χαρακτηρίζουν σχεδόν αποκλειστικά την περίοδο αυτή. Στο μεγαλύτερο μέρος τους, οι Νομαρχίες Αθηνών και Πειραιώς (κεντρικές Νομαρχίες) χάνουν μερίδιο του πληθυσμού τους. Όλοι σχεδόν οι κεντρικοί δήμοι που γειτνιάζουν με την Αθήνα και τον Πειραιά χάνουν πληθυσμό. Στον αντίποδα μεγάλες αυξήσεις εντοπίζονται σε δήμους προς βορά και ανατολή (Κοτζαμάνης, 1997, σ.14). Σε δήμους που βρίσκονται προς τη θάλασσα (Γλυφάδα, Ελληνικό, Άλιμος, Άγιος Δημήτριος), στους βόρειους δήμους (Κηφισιά, Νέα Ερυθραία, Εκάλη, Πεύκη, Μεταμόρφωση), στους δυτικούς δήμους (Πετρούπολη, Καματερό) και λιγότερο στα ανατολικά (Αγία Παρασκευή).

Μεγαλύτερη πληθυσμιακή αύξηση παρατηρείται σε βορειοανατολικούς δήμους (Πεντέλη, Νέα Πεντέλη, Μελίσσια, Βριλήσσια), αλλά και σε δύο νοτιοανατολικούς δήμους στα παράλια του Σαρωνικού (Βούλα, Βουλιαγμένη). Επικρατεί πληθυσμιακή μετακίνηση από το βιομηχανοποιημένο Πειραιά προς τα δυτικά και από την αστικοποιημένη Αθήνα στα ανατολικά.

Η πληθυσμιακή εξέλιξη της περιόδου 1981-1991 είναι εντυπωσιακή. Όλες οι χωρικές ενότητες των Νομαρχιών Αθηνών-Πειραιώς χάνουν πληθυσμό, προς όφελος των Νομαρχιών Ανατολικής και Δυτικής Αττικής. Εξαίρεση αποτελούν ορισμένοι δήμοι όπως π. χ. ο Βύρωνας και το Μοσχάτο και οι δήμοι της Ν. Σμύρνης και του Π. Φαλήρου, οι οποίοι υπακούουν στο πρότυπο δυναμικής ανάπτυξης των νοτιοδυτικών περιοχών. Μειώνεται ο πληθυσμός μεγάλων δήμων όπως του Αιγάλεω και του Περιστερίου, ενώ αυξάνεται ο πληθυσμός κοινοτήτων όπως του Πικερμίου, της Σαρωνίδος και της Ανθούσας. Στο βόρειο-ανατολικό τμήμα της Περιφέρειας όλοι οι δήμοι παρουσιάζουν αύξηση (εκτός του δήμου Αυλώνας). Η έκταση αυτών των μεταβολών ποικίλει ανά Νομαρχία.

Η Αττική χαρακτηρίζεται από το φαινόμενο της αστικής διάχυσης, δηλαδή, την επέκταση μιας πόλης και των προαστίων της σε όλο και περισσότερο αγροτικό έδαφος στην περιφέρεια μίας

αστικής περιοχής. Φαινόμενο το οποίο, εκτονώνεται στα Μεσόγεια και στο Θριάσιο Πεδίο, εκφράζεται με περιαστικοποίηση δραστηριοτήτων, προαστικοποίηση (οικιστικής διεύρυνσης) και αστικοποίηση της υπαίθρου με πύκνωση των οικισμών της, ανάπτυξη των συστημάτων υποδομής της και των δικτύων μεταφορών της. Μετά την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων το 1997, με την κατασκευή της Αττικής Οδού σε συνδυασμό με ανεπαρκείς νόμους και ελέγχους η Αθήνα επεκτάθηκε στα Μεσόγεια και στο Θριάσιο Πεδίο, ενώ οι παραλιακές κατοικίες παραθεριστικής κατοικίας μετατρέπονται σταδιακά σε περιοχές πρώτης κατοικίας και η ανάπτυξη των νέων περιοχών περιορίζει την αγροτική και δασική γη. Πλέον το «Πολεοδομικό Συγκρότημα» διαχέεται στο σύνολο της έκτασης του Λεκανοπεδίου ως μία ενιαία οικιστική μονάδα. Προς βορρά στο χώρο ανάμεσα στους ορεινούς όγκους Πάρνηθα και Πεντέλη, προς ανατολή ανάμεσα στους ορεινούς όγκους Πεντέλη και Ύμηττο προς την πεδιάδα των Μεσογείων, προς νότο στο χώρο της Βάρης και της παραλίας Κορωπίου, ενώ προς τη δύση η διάχυση αυτή είναι πολύ περιορισμένη. Είναι σαφές ότι το σύνολο του Λεκανοπεδίου αποτελεί ένα ενιαίο λειτουργικά και χωρικά οικιστικό σύνολο.

Σήμερα, η Αττική συγκεντρώνει το 34,3% του πληθυσμού της χώρας και παρουσιάζει τάσεις συνεχούς πληθυσμιακής αύξησης, γεγονός που αναδεικνύει και το δυναμισμό της οικονομίας της, αφού η αύξηση αυτή δεν οφείλεται στη φυσική αύξηση του πληθυσμού, αλλά προφανώς στην εγκατάσταση νέων κατοίκων που προέρχονται είτε από άλλες περιοχές της χώρας είτε από μετανάστες. Χαρακτηριστικό της Περιφέρειας Αττικής είναι ότι συγκεντρώνει την πλειοψηφία των δημόσιων υπηρεσιών, των μεγάλων διαμετακομιστικών κέντρων (διεθνές αεροδρόμιο – διεθνές λιμάνι), των πανεπιστημίων κ. λ. π., συμβάλλοντας έτσι στην κολοσσιαία ανάπτυξή τους και οδηγώντας την περιοχή σε αυτή την πληθυσμιακή γιγάντωση.

1.1. ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΩΝ ΝΟΜΑΡΧΙΩΝ

Η Αττική αποτελεί μία από τις 13 Περιφέρειες της Ελλάδας με βάση το άρθρο 61 του Νόμου 1622/86, όπως αυτές καθορίστηκαν από το Προεδρικό Διάταγμα 51/1987, αποτελούμενη από το Νομό Αττικής με έδρα την Αθήνα. Βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα της χώρας και ειδικότερα καταλαμβάνει το νοτιοανατολικό τμήμα της Στερεάς

Ελλάδας. Έχει έκταση 3.808 χμ² και καλύπτει το 2,9% της συνολικής έκτασης της χώρας. Η Αττική παρουσιάζει μία δυναμική εξέλιξη σε όλα τα επίπεδα οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων. Η Περιφέρεια Αττικής διαιρείται σε τέσσερις Νομαρχίες: τη Νομαρχία Αθηνών, τη Νομαρχία Πειραιώς⁴, τη Νομαρχία Ανατολικής Αττικής και τη Νομαρχία Δυτικής Αττικής.

Η πληθυσμιακή εξέλιξη των Νομαρχιών της Περιφέρειας κατά την δεκαετία 1981 – 2001, σύμφωνα με τις απογραφές της ΕΣΥΕ, παρουσιάζεται στον Πίνακα 1.1. Για τη διερεύνηση της εξέλιξης αυτής ελήφθη υπ' όψιν η αναδιοργάνωση των διοικητικών ορίων που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος «Καποδίστριας Ι» και έγινε αναγωγή των στοιχείων του 1981 και 1991 (δήμοι και κοινότητες ανά Νομαρχιακό διαμέρισμα) στα δεδομένα του 2001.

Νόμος Καποδίστρια ή Σχέδιο Καποδίστρια είναι η συνηθισμένη ονομασία του νόμου (2539/97) του Ελληνικού Κράτους, που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 244/τ.Α'/1997. Σύμφωνα με αυτό έγινε συνένωση κοινοτήτων σε μεγαλύτερους δήμους με σκοπό τη βελτιστοποίηση της δημόσιας διοίκησης στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης. Η Διοικητική διαίρεση της Ελλάδας που προέκυψε με τον νόμο αυτό ίσχυσε μέχρι το τέλος του 2010, οπότε και αντικαταστάθηκε από την νέα διοικητική διαίρεση που προβλέπει το σχέδιο Καλλικράτης, το οποίο δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 87/τ.Α'/2010.

⁴ Στη Νομαρχία Πειραιά, ανήκουν επίσης από διοικητική άποψη τα νησιά Σαλαμίνα, Αίγινα, Ύδρα, Πόρος, Σπέτσες, Κύθηρα, Αντικύθηρα, καθώς και η επαρχία Τροιζηνίας που βρίσκεται στην Πελοπόννησο.

Σημαντική διαφοροποίηση παρατηρείται ως προς τον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού μεταξύ των Νομαρχιών της Περιφέρειας. Συγκεκριμένα, οι Νομαρχίες Αθηνών και Πειραιά παρουσιάζουν μικρή μεταβολή, το διάστημα 1981-1991, η μεν πρώτη αυξάνεται με μόλις 1,6%, η δε δεύτερη είναι η μόνη που σημειώνει μείωση της τάξης του 2,6%. Το χρονικό διάστημα 1991-2001 και οι δύο Νομαρχίες παρουσιάζουν αύξηση, περίπου της τάξης του 3% το οποίο αντιστοιχεί στο ήμισυ περίπου του ρυθμού αύξησης του συνόλου της Περιφέρειας, το αντίστοιχο χρονικό διάστημα.

Αντίθετα οι Νομαρχίες Ανατολικής και Δυτικής Αττικής παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά αύξησης. Για την περίοδο 1981-1991, η αύξηση του πραγματικού πληθυσμού είναι της τάξης του 51% και 28%, αντίστοιχα. Οι δύο αυτές Νομαρχίες και για την περίοδο 1991-2001 παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά αύξησης σε σχέση με τις δύο προηγούμενες (Αθηνών και Πειραιώς), σε λίγο χαμηλότερα επίπεδα, 36% και 21% αντίστοιχα.

Η γενική εικόνα που έχουμε, από τις απογραφές, για το σύνολο των δύο δεκαετιών, αποτυπώνεται στην τελευταία στήλη του πίνακα 1.1. Οι Νομαρχίες Πειραιώς και Αθηνών παρουσιάζουν ποσοστά μεταβολής μικρότερα από το σύνολο του Νομού. Στην πρώτη το ιδιαίτερα μικρό ποσοστό (0,6%) δείχνει ότι το σύνολο του πραγματικού πληθυσμού της παραμένει σταθερό, ενώ η δεύτερη η οποία συγκεντρώνει και το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού του Νομού (βλέπε: διάγραμμα 1.2) σημειώνει μικρή αύξηση της τάξης του 5%, το οποίο αντιστοιχεί περίπου στο ήμισυ του συνόλου.

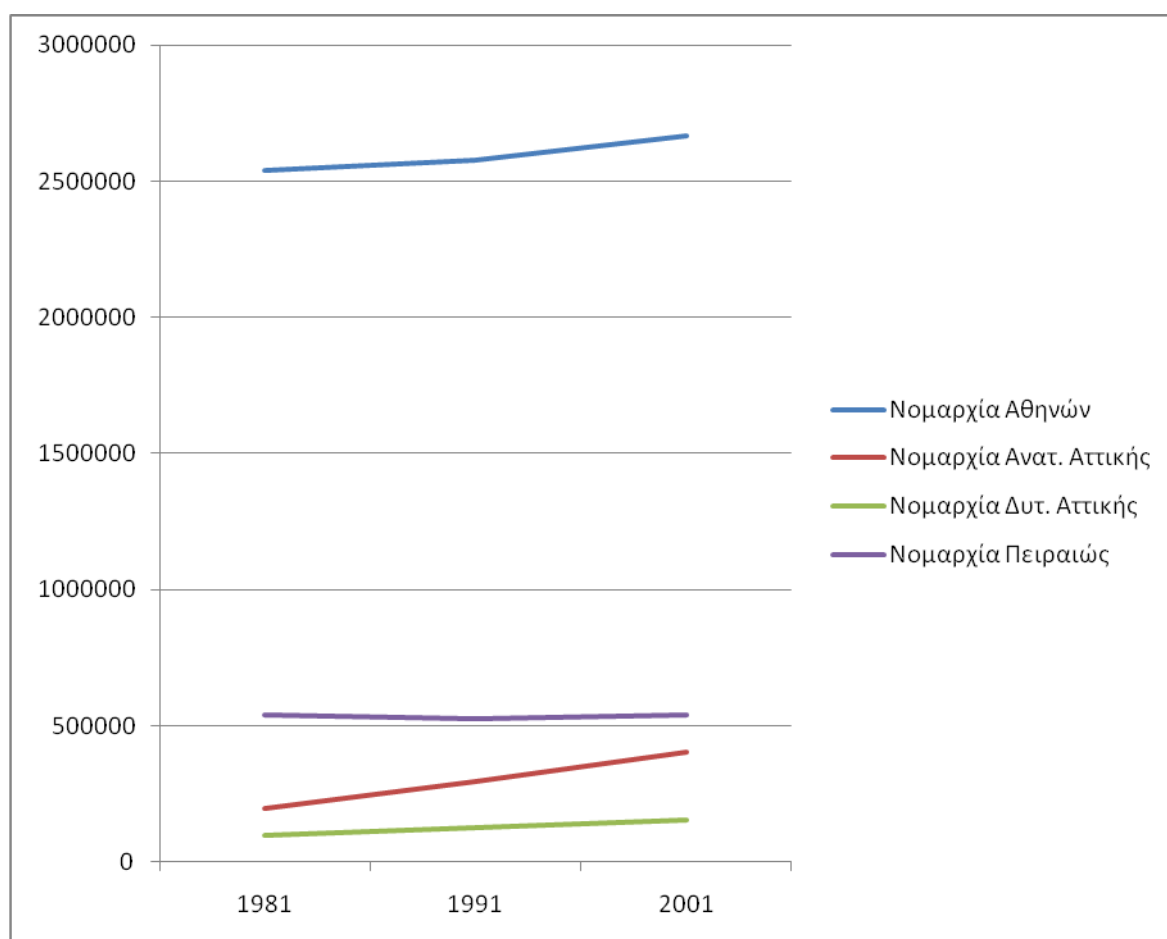
Ο πληθυσμός των Νομαρχιών Ανατολικής και Δυτικής Αττικής αυξάνεται πολύ πιο έντονα απ' ό,τι στις δύο προηγούμενες Νομαρχίες αλλά και από το σύνολο το Νομού. Συγκεκριμένα, η Νομαρχία Δυτικής Αττικής το διάστημα 1981-2001 παρουσίασε αύξηση 55% και η Νομαρχία Ανατολικής Αττικής με αύξηση 106%, υπερδιπλασίασε σε απόλυτες τιμές τον πληθυσμό της (από 195.412 σε 403.918 άτομα). Παρατηρείται ενδοπεριφερειακή κατανομή του πληθυσμού υπέρ των περιοχών που ανήκουν στις Νομαρχίες Ανατολικής και Δυτικής Αττικής. Τα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά αναδεικνύουν τη δυναμική πληθυσμιακή εξέλιξη. Ωστόσο, η άναρχη αστική διάχυση κυρίως προς τα Μεσόγεια, τη Βορειοανατολική αλλά και τη Δυτική Αττική επιβάλλει τη λήψη άμεσων μέτρων για θεσμικές παρεμβάσεις ρύθμισης του χώρου.

Πίνακας 1.1. Πραγματικός πληθυσμός.

	Πραγματικός πληθυσμός			Μεταβολή %		
	1981	1991	2001	1981-1991	1991-2001	1981-2001
Νομαρχία Αθηνών	2537392	2577609	2664776	1,6	3,4	5,0
Νομαρχία Ανατ. Αττικής	195412	296263	403918	51,6	36,3	106,7
Νομαρχία Δυτ. Αττικής	97807	125177	151612	28,0	21,1	55,0
Νομαρχία Πειραιώς	538324	524358	541504	-2,6	3,3	0,6
Σύνολο Νομού	3368935	3523407	3761810	4,6	6,8	11,7

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Διάγραμμα 1.1. Μεταβολή πληθυσμού

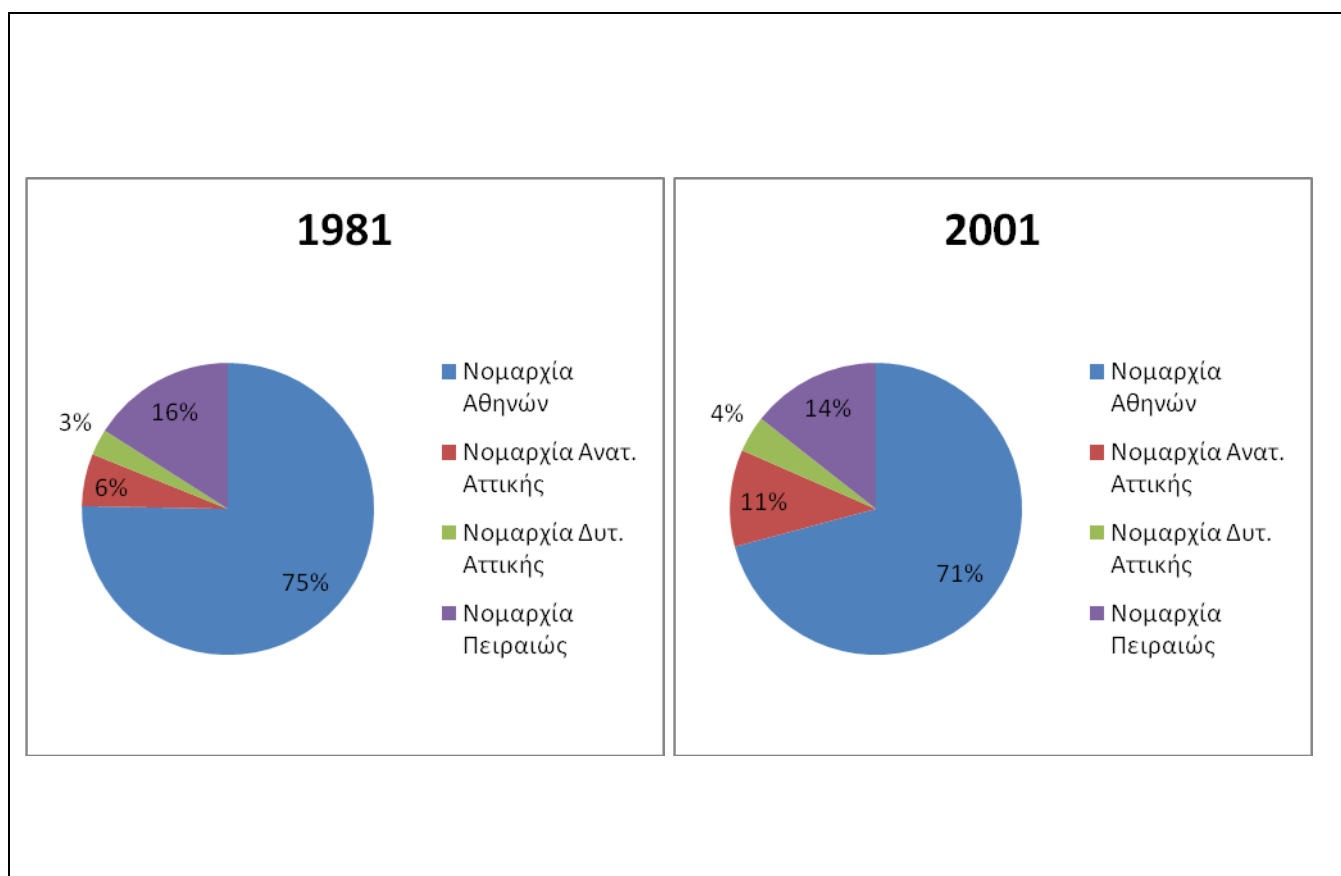

Πηγή: Απογραφές 1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Με το διάγραμμα 1.2 της σχετικής συμμετοχής κάθε Νομαρχίας στον πραγματικό πληθυσμό του Νομού Αττικής, μπορούμε να καταλάβουμε καλύτερα την βαρύτητα των πληθυσμιακών μεταβολών ανά Νομαρχία αλλά και πώς αυτή αλλάζει με την πάροδο των χρόνων.

Έτσι, η αύξηση του πληθυσμού της νομαρχίας Δυτ. Αττικής δεν μπορεί να επηρεάσει κατά πολύ το σύνολο, αφού το ποσοστό συμμετοχής της είναι πολύ μικρό. Αντίθετα, η αύξηση της Νομαρχίας Ανατ. Αττικής, μπορεί να επηρεάσει το σύνολο αφού η συμμετοχή της σε αυτό όλο και αυξάνεται (από 6% σε 11%). Η Νομαρχία Αθηνών παρά την οριακή αύξηση του πληθυσμού, που καταγράφηκε κατά την περίοδο 1981-2011, χάνει μερίδιο (4%) από το ποσοστό συμμετοχής της. Τέλος, το ποσοστό συμμετοχής της Νομαρχίας Πειραιώς, μένει σχετικά σταθερό όπως και η συνολική πληθυσμιακή της μεταβολή.

Διάγραμμα 1.2. Συμμετοχή (%) στον πραγματικό πληθυσμό του Νομού, που καταλαμβάνει κάθε Νομαρχία.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

1.2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΥΘΗΣΜΙΑΚΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ, ΑΝΑ ΝΟΜΑΡΧΙΑ

Για τη διερεύνηση της εξέλιξης του πληθυσμιακού μεγέθους των δήμων ελήφθη υπ' όψιν η αναδιοργάνωση των διοικητικών ορίων που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος «Καποδίστριας» και έγινε αναγωγή των στοιχείων του 1981 και 1991 στα δεδομένα του 2001.

Έτσι, με βάση την απογραφή του 2001 η Νομαρχία Αθηνών περιλαμβάνει 47 δήμους και 1 κοινότητα, η Νομαρχία Ανατολικής Αττικής περιλαμβάνει 25 δήμους και 20 κοινότητες, η Νομαρχία Δυτικής Αττικής 11 δήμους και 1 κοινότητα και τέλος η Νομαρχία Πειραιά 16 δήμους και 2 κοινότητες (βλέπε: πίνακα 1.2).

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Όσον αφορά τους δήμους της Νομαρχίας Αθηνών παρατηρούμε έντονη ανισοκατανομή του πληθυσμού. Σύμφωνα με τη απογραφή του 2001, ο δήμος με τον μεγαλύτερο πληθυσμό είναι ο δήμος Αθηναίων. Αποτελεί περίπου το 1/3 του συνολικού πληθυσμού της Νομαρχίας με 745.514 άτομα και η διαφορά του με τους υπόλοιπους δήμους είναι πολύ μεγάλη, αφού δεύτερος στη σειρά ακολουθεί ο δήμος Περιστερίου με 137.918, τρίτος ο δήμος Καλλιθέας με 109.609 άτομα και ακολουθούν οι υπόλοιποι δήμοι με πληθυσμό κάτω των 80 χιλιάδων ατόμων, περίπου. Οι δήμοι με το μικρότερο αριθμό πραγματικού πληθυσμού είναι οι δήμοι Νέας Πεντέλης, Εκάλης και Πεντέλης με αντίστοιχα 6.156, 5.190 και 4.829 άτομα. Στο δήμο Ν. Φιλαδέλφειας ο πραγματικός πληθυσμός παρουσιάζει ελάττωση μεταξύ των δύο απογραφών 1991-2001. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην μετακίνηση των κατοίκων, των οποίων οι κατοικίες επλήγησαν από το σεισμό του 1999, σε άλλες περιοχές. Ενώ στο δήμο Καματερού η αύξηση του πληθυσμού πιθανότατα οφείλεται στην ένταξη του στο Σχέδιο Πόλης και την οικοδομική δραστηριότητα που την ακολούθησε.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η πληθυσμιακή εξέλιξη των δήμων, από το 1981 έως το 2001, σύμφωνα με τις απογραφές. Ο πληθυσμός του δήμου Βριλησίων αύξησε πάνω από τρεις φορές

το μέγεθος του (από 7.786 το 1981 σε 25.582 το 2001) και σημείωσε μεταβολή της τάξης του θεαματικού 228%. Εδώ θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν ότι, το 1986 εντάσσεται στο σχέδιο πόλης το Πάτημα των Άνω Βριλησίων και το 1999 το Κάτω Πάτημα. Η (τότε) κοινότητα, μαζί με τις γειτονικές της περιοχές, ενσωματώνεται στο αθηναϊκό πολεοδομικό συγκρότημα.

Ακολουθούν με μικρό πληθυσμιακό μέγεθος όπως η Ν. Πεντέλη, η Εκάλη και η Πεντέλη οι οποίοι μαζί με το δήμο Μελισσιών, εμφανίζουν αύξηση μεγαλύτερη του 100%. Αύξηση χαμηλότερη του 5%, που αποτελεί τη μέση αύξηση πληθυσμού για το σύνολο της Νομαρχίας, καταγράφουν οι δήμοι Αγ. Βαρβάρας, Χολαργού και Ψυχικού. Στον αντίποδα αυτής της τάσης βρίσκονται πολλοί δήμοι της Νομαρχίας Αθηνών που παρουσιάζουν μείωση του πραγματικού πληθυσμού τους. Ανάμεσα σε αυτούς βρίσκουμε και τους πιο πολυπληθείς δήμους του 2001, το δήμο Αθηναίων (που καταγράφει τη μεγαλύτερη μείωση της τάξης του -15%), το δήμο Περιστερίου (-2%) και το δήμο Καλλιθέας (-6,4%).

NOMARCHIA ANATOLIKΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Στην περίπτωση της Νομαρχίας Ανατολικής Αττικής, ο δήμος με το μεγαλύτερο πληθυσμό (75.341 άτομα το 2001) είναι ο δήμος Αχαρνών με ποσοστό συμμετοχής του στο συνολικό πληθυσμό της Νομαρχίας της τάξης του 20%. Την δεύτερη και τρίτη θέση καταλαμβάνουν οι δήμοι Βούλας και Κρωπίας, με 25 χιλιάδες άτομα. Ακολουθούν οι υπόλοιποι δήμοι και κοινότητες κάτω των 17 χιλιάδων ατόμων με τελευταία την κοινότητα Αγ. Κωνσταντίνου με μόλις 687 άτομα.

Οι πληθυσμιακές εξελίξεις για τη Νομαρχία Ανατολικής Αττικής, την περίοδο 1981-2001, είναι πολύ έντονες. Μείωση σημειώνει μόνο ο δήμος Αυλώνας, αλλά χωρίς ιδιαίτερη βαρύτητα για το σύνολο της Νομαρχίας. Ο δήμος Αχαρνών που είναι και ο πολυπληθέστερος δήμος σχεδόν διπλασιάστηκε σε απόλυτα μεγέθη.

Γενικότερα, οι περισσότεροι δήμοι διπλασίασαν τον πραγματικό τους πληθυσμό. Επίσης, οι δήμοι Παλλήνης, Αναβύσσου και οι κοινότητες Κρυονερίου, Σταμάτας τριπλασιάστηκαν ως προς τον πληθυσμό τους και τετραπλασιάστηκαν οι δήμοι Αγ. Στεφάνου, Αρτέμιδος, Ανοίξεως και η κοινότητα Δροσιάς. Ο δήμος Θρακομακεδόνων αυξάνει τον πληθυσμό του κατά πέντε

Πίνακας 1.2. Δήμοι Αττικής.

<u>Νομαρχία Αθηνών</u>	<u>Νομαρχία Ανατολικής Αττικής</u>	<u>Νομαρχία Δυτικής Αττικής</u>
Δ.ΑΘΗΝΑΙΩΝ, Δ.ΑΓ.ΒΑΡΒΑΡΑΣ, Δ.ΑΓ.ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ, Δ.ΑΓ.ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Δ.ΑΓ.ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ, Δ.ΑΙΓΑΛΕΩ, Δ.ΑΛΙΜΟΥ, Δ.ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ, Δ.ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ, Δ.ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ, Δ.ΒΥΡΩΝΟΣ, Δ.ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ, Δ.ΓΛΥΦΑΔΑΣ, Δ.ΔΑΦΝΗΣ, Δ.ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ, Δ.ΖΩΓΡΑΦΟΥ, Δ.ΗΛΙΟΥΠΟΛΗΣ, Δ.ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ, Δ.ΙΛΙΟΥ, Δ.ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, Δ.ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ, Δ.ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ, Δ.ΚΗΦΙΣΙΑΣ, Δ.ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ, Δ.ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ, Δ.ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ, Δ.ΜΟΣΧΑΤΟΥ, Δ.Ν.ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ, Δ.Ν.ΙΩΝΙΑΣ, Δ.Ν.ΣΜΥΡΝΗΣ, Δ.Ν.ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ, Δ.Ν.ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ, Δ.Ν.ΨΥΧΙΚΟΥ, Δ.Π.ΦΑΛΗΡΟΥ, Δ.ΠΑΠΑΓΟΥ, Δ.ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ, Δ.ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ, Δ.ΠΕΥΚΗΣ, Δ.ΤΑΥΡΟΥ, Δ.ΥΜΗΤΤΟΥ, Δ.ΦΙΛΟΘΕΗΣ, Δ.ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ, Δ.ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ, Δ.ΧΟΛΑΡΓΟΥ, Δ.ΨΥΧΙΚΟΥ, Δ.Ν.ΠΕΝΤΕΛΗΣ, Δ.ΠΕΝΤΕΛΗΣ, Κ.ΕΚΑΛΗΣ.	Δ.ΠΑΛΛΗΝΗΣ, Δ.ΑΓ.ΣΤΕΦΑΝΟΥ, Δ.ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ, Δ.ΑΥΛΩΝΟΣ, Δ.ΑΧΑΡΝΩΝ, Δ.ΒΑΡΗΣ, Δ.ΒΟΥΛΑΣ, Δ.ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ, Δ.ΓΕΡΑΚΑ, Δ.ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ, Δ.ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ, Δ.ΚΕΡΑΤΕΑΣ, Δ.ΚΡΩΠΙΑΣ, Δ.ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ, Δ.ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ, Δ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ, Δ.Ν.ΜΑΚΡΗΣ, Δ.ΠΑΙΑΝΙΑΣ, Δ.ΡΑΦΗΝΑΣ, Δ.ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ, Δ.ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ, Δ.ΑΝΟΙΞΕΩΣ, Δ.ΔΙΟΝΥΣΟΥ, Δ.ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ, Δ.ΚΑΛΑΜΟΥ, Δ.ΩΡΩΠΟΥ, Κ.ΑΓ.ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Κ.ΑΝΘΟΥΣΑΣ, Κ.ΑΦΙΔΝΩΝ, Κ.ΒΑΡΝΑΒΑ, Κ.ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ, Κ.ΔΡΟΣΙΑΣ, Κ.ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ, Κ.ΚΟΥΒΑΡΑ, Κ.ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ, Κ.ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ, Κ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ, Κ.Ν.ΠΑΛΑΤΙΩΝ, Κ.Π.ΦΩΚΑΙΑΣ, Κ.ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ, Κ.ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ, Κ.ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ, Κ.ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ, Κ.ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ, Κ.ΣΤΑΜΑΤΑΣ, Κ.ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ.	Δ.ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ, Δ.ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ, Δ.ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ, Δ.ΒΙΛΙΩΝ, Δ.ΕΡΥΘΡΩΝ, Δ.ΖΕΦΥΡΙΟΥ, Δ.ΜΑΝΔΡΑΣ, Δ.ΜΕΓΑΡΕΩΝ, Δ.Ν.ΠΕΡΑΜΟΥ, Δ.ΦΥΛΗΣ, Δ.ΜΑΓΟΥΛΑΣ. Κ.ΟΙΝΟΗΣ.
		<u>Νομαρχία Πειραιά</u> Δ.ΠΕΙΡΑΙΩΣ, Δ.ΑΓ.Ι.ΡΕΝΤΗ, Δ.ΑΙΓΙΝΑΣ, Δ.ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ, Δ.ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ, Δ.ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ, Δ.ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ, Δ.ΚΥΘΗΡΩΝ, Δ.ΜΕΘΑΝΩΝ, Δ.ΝΙΚΑΙΑΣ, Δ.ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ, Δ.ΠΟΡΟΥ, Δ.ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ, Δ.ΣΠΕΤΣΩΝ, Δ.ΤΡΟΙΖΗΝΟΣ, Δ.ΥΔΡΑΣ, Κ.ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ, Κ.ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ.

Πηγή: [http://www.ypes.gr/el/Regions/LocalGovernmentA/Municipalities/\(20/12/2010\)](http://www.ypes.gr/el/Regions/LocalGovernmentA/Municipalities/(20/12/2010))

φορές, η κοινότητα Ανθούσας κατά έξι φορές και τέλος ο δήμος Διονύσου μαζί με την κοινότητα Πικερμίου κατά τη διάρκεια των είκοσι ετών αύξησαν οκτώ φορές το πληθυσμιακό τους μέγεθος.

Η υποβάθμιση των συνθηκών ζωής σε κεντρικούς δήμους, οδηγεί σε αναζήτηση νέων περιοχών κατοικίας, εκτός των κεντρικών Νομαρχιών με αποτέλεσμα δήμοι της ανατολικής Αττικής με παραθεριστικό χαρακτήρα να μετατρέπονται σε περιοχές Α΄ κατοικίας.

NOMARXIA ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Η Νομαρχία με τους λιγότερους σε αριθμό δήμους, παρά την έκτασή της, είναι η Νομαρχία Δυτικής Αττικής. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, οι δήμοι Μεγαρέων, Ασπρόπυργου, Άνω Λιοσίων και Ελευσίνας, σημειώνουν πληθυσμό άνω των 25.000 ατόμων έκαστος και αποτελούν το 71%, περίπου του συνόλου της Νομαρχίας. Ακολουθούν οι δήμοι Μάνδρας, Ζεφυρίου και Νέας Πέραμου με πληθυσμό 12.792, 8.860 και 7.480 αντίστοιχα. Ενώ στη συνέχεια, με πληθυσμό 4.000 άτομα και κάτω συναντάμε τους δήμους Μαγούλας, Ερυθρών, Βιλίων, Φυλής και τέλος, την κοινότητα Οινόης με μόλις 765 άτομα.

Για την περίοδο που μελετάμε, η πληθυσμιακή μεταβολή των δήμων και κοινοτήτων της Νομαρχίας Δυτικής Αττικής είναι θετική με εξαίρεση τον δήμο Ερυθρών, ο οποίος το 2001 σημείωσε μείωση της τάξης του 9,5%. Τη μεγαλύτερη θετική μεταβολή συναντάμε στην μοναδική κοινότητα της Νομαρχίας, η οποία και εμφανίζει το μικρότερο πληθυσμιακό μέγεθος, δηλαδή, αναφερόμαστε στην κοινότητα Οινόης και υφίσταται αύξηση της τάξης του 148%. Από τους δήμους με το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στο πληθυσμιακό σύνολο της Νομαρχίας, μεγαλύτερη αύξηση βλέπουμε στο δήμο Ασπρόπυργου, της τάξης του 120%, ενώ η πληθυσμιακή αύξηση των τριών άλλων δήμων (Μεγαρέων, Άνω Λιοσίων και Ελευσίνας) κυμαίνονται από 38% έως 58%.

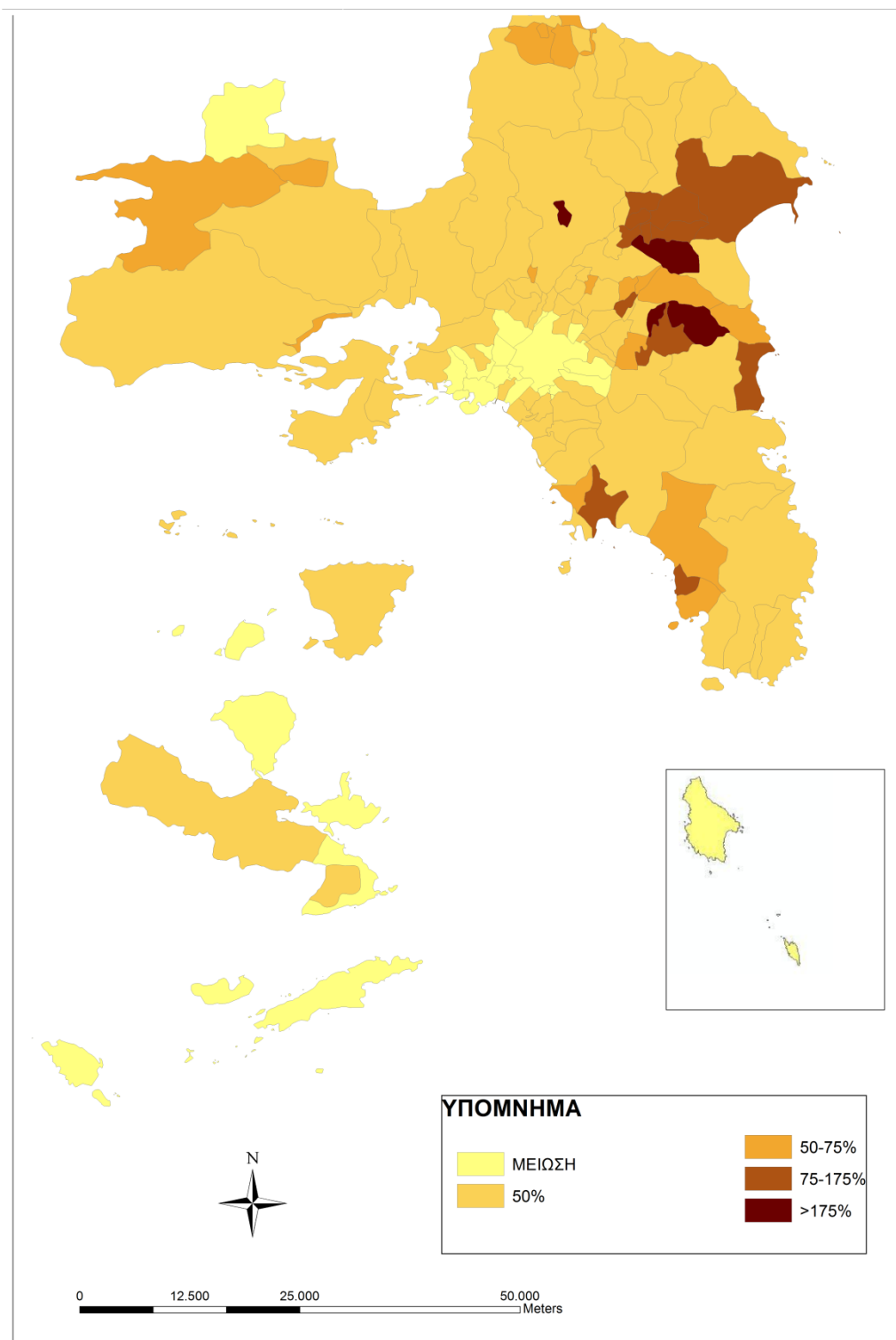
NOMARXIA ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Πρώτος, σε σειρά πληθυσμιακού μεγέθους για το 2001, έρχεται ο δήμος Πειραιώς με 175.697

Χάρτης 2. Δήμοι Αττικής.

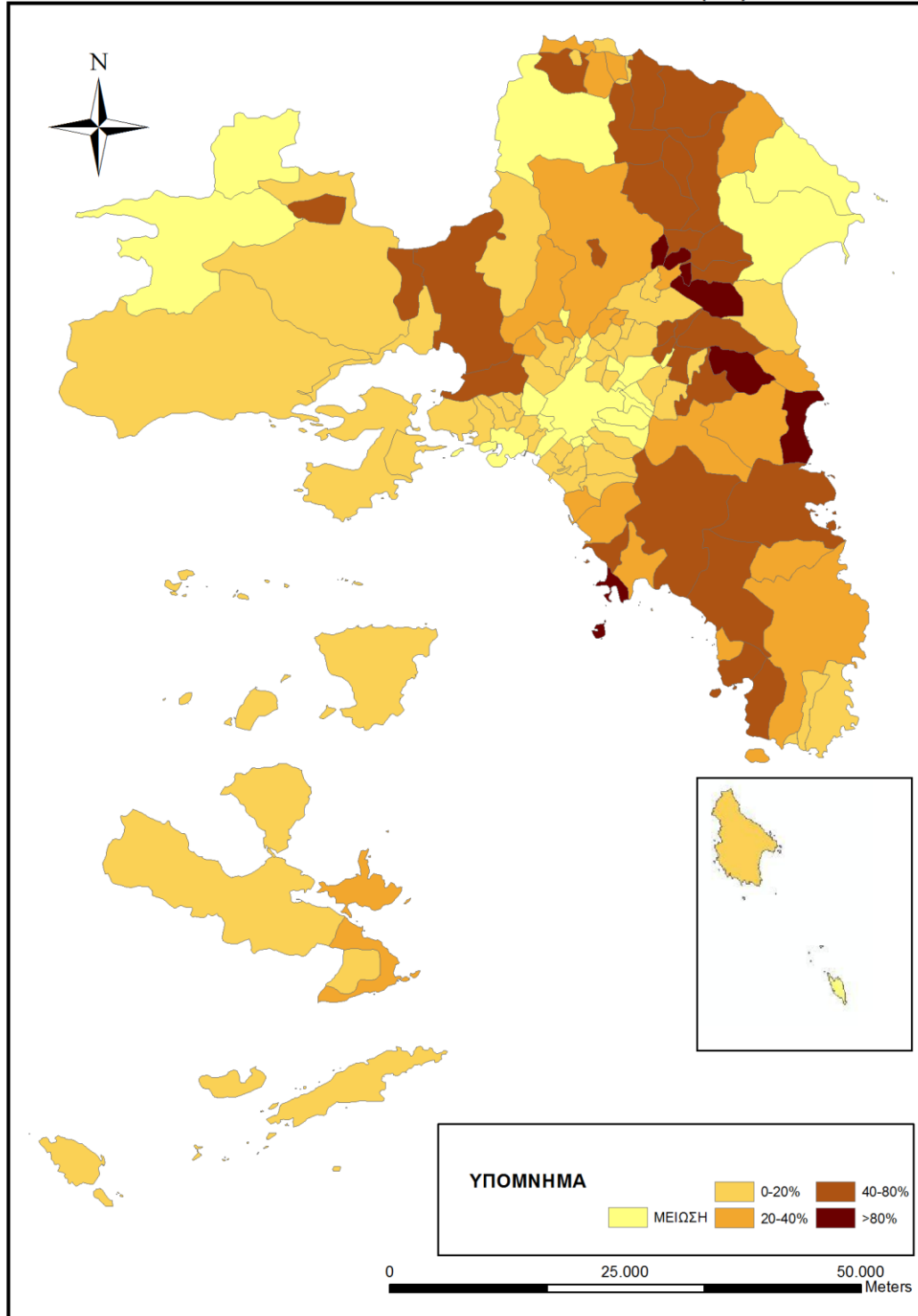

Χάρτης 3. Μεταβολή πληθυσμού (%), 1981-1991.

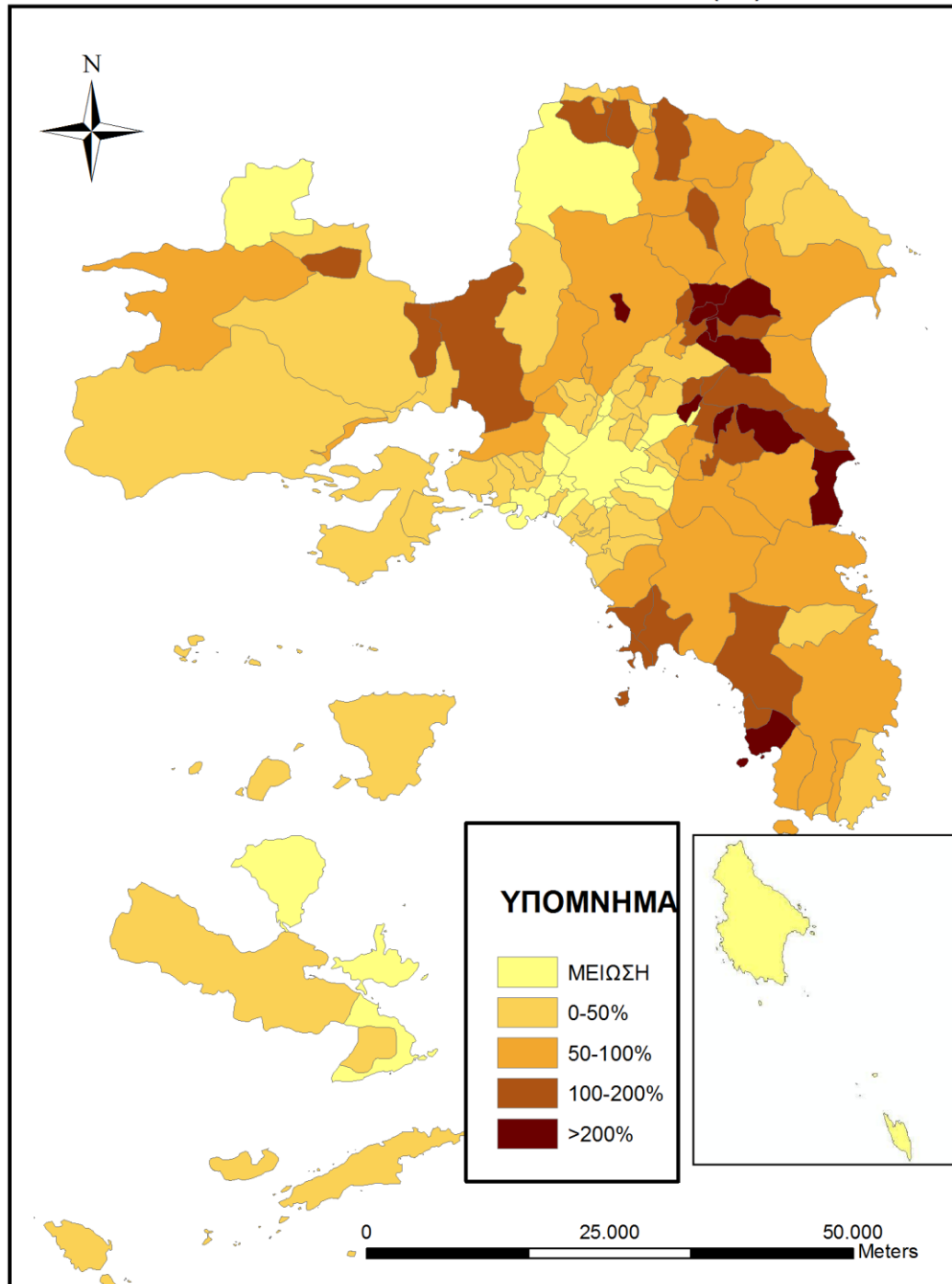
Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981-1991 και ίδια επεξεργασία.

ΧΑΡΤΗΣ 4. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%), 1991-2001

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1991-2001 και ίδια επεξεργασία.

ΧΑΡΤΗΣ 5. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%), 1981-2001

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981-2001 και ίδια επεξεργασία.

άτομα, δηλαδή το 1/3 του συνολικού πληθυσμού της Νομαρχίας Πειραιώς. Τη δεύτερη, τρίτη και τέταρτη θέση καταλαμβάνουν οι δήμοι Νίκαιας, Κερατσινίου και Κορυδαλλού, αντίστοιχα, από 67.000 έως 93.000 άτομα. Οι κοινότητες Αγκιστρίου και Αντικυθήρων βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις με 920 και 44 άτομα αντίστοιχα.

Ανάμεσα στις απογραφές 1981-2001, η κοινότητα Αντικυθήρων παρουσιάζει την μεγαλύτερη πληθυσμιακή μεταβολή, της τάξης του 61% που πρόκειται όμως για μείωση. Γενικά, σε αυτή τη Νομαρχία, η πληθυσμιακή μείωση των δήμων είναι έντονη, αφού 7 από τους 18 δήμους (και κοινότητες) καταγράφουν αρνητικά πρόσημα. Ακόμα και ο δήμος του Πειραιά μειώθηκε πληθυσμιακά κατά 10%. Οι δήμοι με την μεγαλύτερη αύξηση (από 27% έως 38%) είναι τρεις, ο δήμος Σαλαμίνας, Αμπελακίων και Αίγινας. Ένας από τους παράγοντες που σημειώθηκε η αύξηση αυτή είναι η προσάρτηση σε αυτούς κάποιων περιοχών⁵, με το σχέδιο «Καποδίστριας». Στο δήμο Σαλαμίνας προστέθηκε το δημοτικό διαμέρισμα Αιαντείου. Στο δήμο Αμπελακίων το δ. δ. Σεληνίων και στο δήμο Αίγινας τέσσερα δ. διαμερίσματα. Ένας δεύτερος σημαντικός παράγοντας για την πληθυσμιακή αύξηση των δήμων Σαλαμίνας και Αίγινας είναι η άμεση γειτνίαση με την Αττική.

⁵ Με το σχέδιο «Καποδίστρια» προσαρτήθηκαν,

Στον Δ.ΚΥΘΗΡΩΝ :Δ.Δ.ΛΙΒΑΔΙΟΥ, ΚΟΝΤΟΛΙΑΝΙΚΩΝ, ΜΥΤΙΔΙΩΝ, ΚΑΡΒΟΥΝΑΔΩΝ, ΦΡΑΤΣΙΩΝ, ΦΡΙΑΓΓΚΙΑΝΙΚΩΝ, ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ, ΑΡΩΝΙΑΔΙΚΩΝ, ΜΗΤΑΤΩΝ, ΛΟΓΟΘΕΤΙΑΝΙΚΩΝ, ΠΟΤΑΜΟΥ, ΚΑΡΑΒΑ.

Στον Δ.ΤΡΟΙΖΗΝΟΣ :Δ.Δ.ΓΑΛΑΤΑ, ΑΝΩ ΦΑΝΑΡΙΟΥ, ΔΡΥΟΠΗΣ, ΚΑΡΑΤΖΑ, ΤΑΚΤΙΚΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Στον Δ.ΜΕΘΑΝΩΝ :Δ.Δ.ΚΟΥΝΟΥΠΙΤΣΗΣ, ΚΥΨΕΛΗΣ ΜΕΘΑΝΩΝ, ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΜΕΘΑΝΩΝ, ΜΕΓΑΛΟΧΩΡΙΟΥ.

Στον Δ.ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ :Δ.Δ.ΣΕΛΗΝΙΩΝ.

Στον Δ.ΑΙΓΙΝΗΣ :Δ.Δ.ΠΕΡΔΙΚΑΣ, ΜΕΣΑΓΡΟΥ, ΚΥΨΕΛΗΣ, ΒΑΘΕΟΣ.

Στον Δ.ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ :Δ.Δ.ΑΙΑΝΤΕΙΟΥ.

2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ

2.1. ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ

Είδαμε σε προηγούμενη ενότητα ότι η τιμή του δείκτη αναλογίας (σχέσης) των φύλων $[(\text{Πληθυσμός Ανδρών} / \text{Πληθυσμός Γυναικών}) * 100]$, κατά τα έτη 1971 έως 2001 για την Αττική μειώνεται. Είχαμε 94 άνδρες για 100 γυναίκες το 1971, 93 άνδρες για 100 γυναίκες το 1981 και 92 άνδρες για 100 γυναίκες το 1991 και το 2001. Είδαμε, επίσης, ότι και στο σύνολο της χώρας ο δείκτης αναλογίας φύλων είναι υπέρ τον γυναικών, με την διαφορά ότι παρατηρείται συνεχής αύξηση του ανδρικού πληθυσμού (από 95 άνδρες για 100 γυναίκες το 1971 σε 98 άνδρες για 100 γυναίκες το 2001).

Σε αυτή την ενότητα, θέλουμε να δούμε την κατανομή του δείκτη την αναλογίας των φύλων εντός της Αττικής, ανά Νομαρχία και την εξέλιξη της τιμής του από το 1981 έως το 2001.

Πίνακας 2.1. Δείκτης αναλογίας φύλων.

	<u>ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ</u>		
	<u>1981</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>
Νομαρχία Αθηνών	91,9	90,5	90,5
Νομαρχία Ανατ. Αττικής	103,3	102,9	103,0
Νομαρχία Δυτ. Αττικής	103,4	100,8	103,8
Νομαρχία Πειραιώς	95,5	94,7	95,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Η πρώτη εικόνα που παίρνουμε από την ταξινόμηση του δείκτη ανά νομαρχία, είναι ότι η αναλογία φύλων είναι υπέρ των γυναικών στις Νομαρχίες Αθηνών και Πειραιώς, ενώ στις Νομαρχίες Ανατολικής και Δυτικής Αττικής είναι υπέρ των ανδρών για όλη την περίοδο που εξετάζουμε.

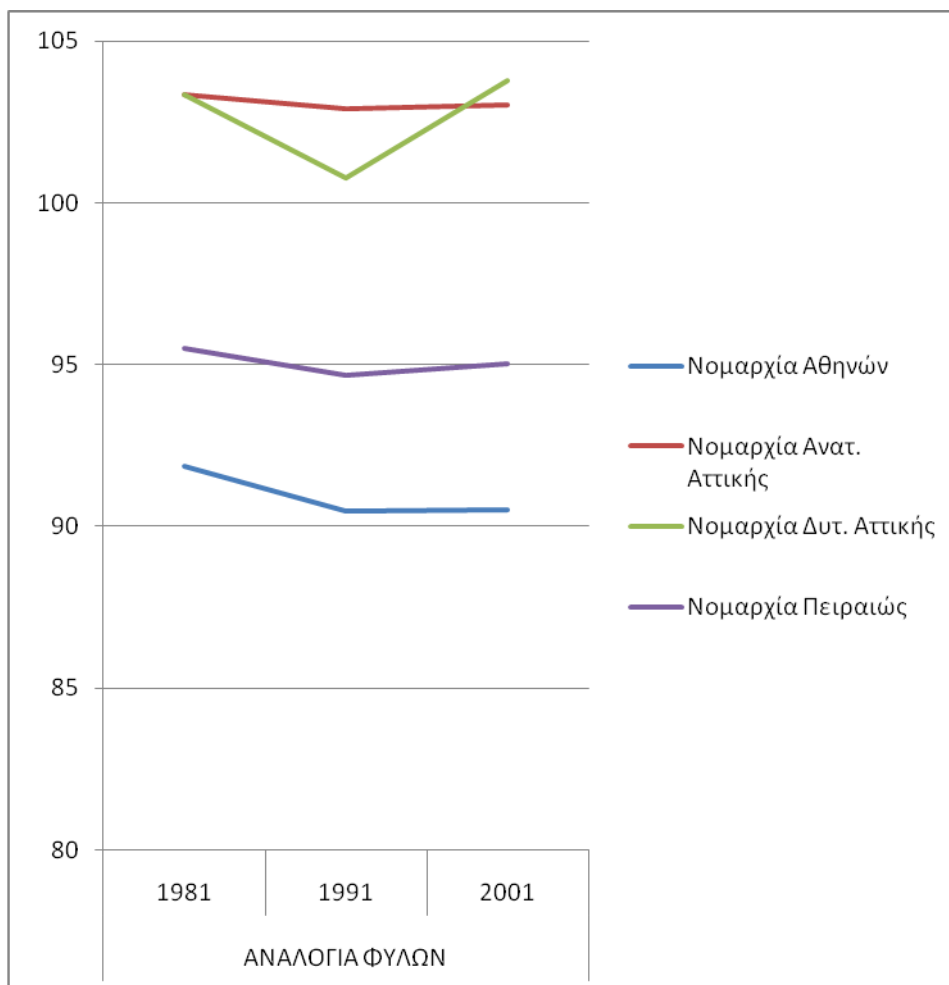
Η τιμή του δείκτη στη Νομαρχία Ανατολικής Αττικής φαίνεται σταθερή από το 1971 έως το 2001, περίπου στο 103, δηλαδή 103 άνδρες για 100 γυναίκες.

Έπειτα, συναντάμε τη Νομαρχία Δυτικής Αττικής όπου και εδώ ο αριθμός των ανδρών είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό των γυναικών, όμως η τιμή του δείκτη αναλογίας των φύλων εμφανίζει τις μεγαλύτερες διακυμάνσεις, την περίοδο μελέτης. Από 103 άνδρες για 100 γυναίκες το 1981 η αναλογία μειώνεται και αγγίζει την ισορροπία ανάμεσα στα δύο φύλα το 1991 και τέλος το 2001 αυξάνεται και δίνει την μεγαλύτερη τιμή, δηλαδή περίπου 104 άνδρες για 100 γυναίκες.

Ακολουθούν, η Νομαρχία Πειραιώς και η Νομαρχία Αθηνών με παρόμοια εξέλιξη της τιμής του δείκτη αναλογίας των φύλων. Μειώνεται η τιμή και των δύο στην απογραφή του 1991. Ο αριθμός των γυναικών είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό των ανδρών καθ' όλη την περίοδο που εξετάζουμε. Η αναλογία υπέρ των γυναικών είναι πιο έντονη στη Νομαρχία Αθηνών.

Γενικά, στην απογραφή του 1991 η τιμή του δείκτη, εμφανίζει μείωση σε όλες τις Νομαρχίες σε σχέση με την απογραφή του 1981. Στην απογραφή του 2001 η τιμή του δείκτη φαίνεται να παραμένει στα επίπεδα του 1991, με εξαίρεση την Νομαρχία Δυτικής Αττικής, όπου φαίνεται ότι την περίοδο 1991-2001 αντικαταστάθηκε ο ανδρικός πληθυσμός που έχασε την περίοδο 1981-1991, σημειώνοντας σημαντική αύξηση υπέρ των ανδρών (βλέπε: διάγραμμα 2.1).

Διάγραμμα 2.1. Εξέλιξη δείκτη αναλογίας των φύλων.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1981-1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Από την επεξεργασία των δεδομένων της απογραφής του 1981, η τιμή του δείκτη αναλογίας των φύλων κυμαίνεται κυρίως από 83 (δήμος Ψυχικού) έως 98 (δήμος Περιστερίου), δηλαδή, παρατηρείται υπεροχή των γυναικών έναντι των ανδρών. Οι δήμοι με τη μεγαλύτερη αναλογία γυναικών είναι ο δήμος Νέου Ψυχικού με 78 άνδρες για 100 γυναίκες και ο δήμος Φιλοθέης με

79 άνδρες ανά 100 γυναίκες. Αντίθετα, δήμοι όπου οι άνδρες υπερτερούν των γυναικών είναι ο δήμος Καματερού (102 άνδρες για 100 γυναίκες), ο δήμος Ελληνικού (110 άνδρες), ο δήμος Πεντέλης (116 άνδρες) και τέλος ο δήμος με την μεγαλύτερη αναλογία ανδρών είναι ο δήμος Χαϊδαρίου με 128 άνδρες για 100 γυναίκες. Σε επίπεδο ισορροπίας βρίσκουμε τον δήμο Αλίμου.

Το 1991 η τιμή του δείκτη αναλογίας των φύλων, κυμαίνεται κυρίως από 80 (δήμος Νέου Ψυχικού) έως 98 (δήμοι Καματερού και Ελληνικού). Η μοναδική ακραία τιμή αντιστοιχεί στο δήμο Χαϊδαρίου. Είναι ο μόνος δήμος που παρουσιάζει υπεροχή των ανδρών έναντι των γυναικών, όπως και στην προηγούμενη απογραφή, με τιμή 112 άνδρες για 100 γυναίκες.

Από τα δεδομένα της τελευταίας απογραφής του 2001 παρατηρούμε ότι η τιμή του δείκτη αναλογίας των φύλων κυμαίνεται σε ελαφρώς υψηλότερα επίπεδα, κυρίως από 84 (δήμος Παλαιού Φαλήρου) έως 96 (δήμος Ελληνικού). Η παρουσία των γυναικών παραμένει έντονη στο δήμο Νέου Ψυχικού και στο δήμο Φιλοθέης (αντίστοιχα, 80 και 81 άνδρες για 100 γυναίκες). Οι δήμοι στους οποίους η τιμή του δείκτη αναλογίας των φύλων κάνει την διαφορά είναι το Καματερό, ο Ταύρος, το Χαλάνδρι και η Πεντέλη. Οι δύο πρώτοι βρίσκονται σε κατάσταση ισορροπίας, ενώ οι δεύτεροι εμφανίζουν μικρή υπεροχή του ανδρικού πληθυσμού έναντι του γυναικείου (αντιστοίχως, 101 και 103 άνδρες για 100 γυναίκες). Στο δήμο Χαϊδαρίου φαίνεται ότι η μέχρι τώρα τιμή της αναλογίας των φύλων διαφοροποιείται έντονα, αφού με βάση αυτή την απογραφή καταλήγει υπέρ των γυναικών (87 άνδρες για 100 γυναίκες).

NOMARXIA ANATOLIKΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Στη Νομαρχία Ανατολικής Αττικής η τιμή του δείκτη αναλογίας των φύλων, για το 1981, κυμαίνεται από 85 (κοινότητα Βαρνάβα) έως 122 (κοινότητα Π. Φώκαιας). Εξαίρεση αποτελεί η Ανθούσα, μόλις με 65 άνδρες ανά 100 γυναίκες. Και η Αυλώνα με 213 άνδρες ανά 100 γυναίκες. Η πρωτοφανής αυτή για τα Ελληνικά δεδομένα τιμή, δικαιολογείται αφού στην περιοχή λειτουργεί στρατιωτική μονάδα⁶. Γενικότερα, 6 στους 10 δήμους παρουσιάζουν υπεροχή των ανδρών έναντι των γυναικών.

⁶ ΚΕΤΘ: Κέντρο Εκπαίδευσης Τεθωρακισμένων.

Από τα δεδομένα της απογραφής του 1991 παρατηρούμε μια τάση ισορροπίας. Η τιμή του δείκτη, να κυμαίνεται από 90 (Δροσιά) έως 122 (Ωροπός). Εξαίρεση αποτελούν οι δήμοι Αυλώνας (όπως και στην απογραφή του 1981) με 274 άνδρες για 100 γυναίκες και Βάρης με 134 άνδρες για 100 γυναίκες. Στον δήμο Βάρης εδρεύει Στρατιωτική Σχολή ⁷, ίσως αυτό αποτελεί το λόγω της υπεροχής των ανδρών έναντι των γυναικών. Σε ισορροπία συναντάμε 2 δήμους και 2 κοινότητες της Νομαρχίας: τους δήμους Αχαρνών και Νέας Μάκρης και τις κοινότητες Σαρωνίδος και Καπανδριτίου.

Η τιμή του δείκτη αναλογίας των φύλων για το 2001 δε μεταβάλλεται κατά πολύ σε σχέση με την τιμή του 1991. Στο δήμο Αυλώνας εξακολουθούν οι άνδρες να υπερέχουν έναντι των γυναικών, ενώ στο δήμο Βάρης η τιμή διαφοροποιείται, στους 102 άνδρες για 100 γυναίκες. Ο δήμος Βούλας έχει τον περισσότερο γυναικείο πληθυσμό (89 άνδρες για 100 γυναίκες). Σε ισορροπία συναντάμε ξανά τον δήμο Νέας Μάκρης, άλλα και τους δήμους Κερατέας, Μαρκόπουλο Μεσογαίας και την κοινότητα Σταμάτας.

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

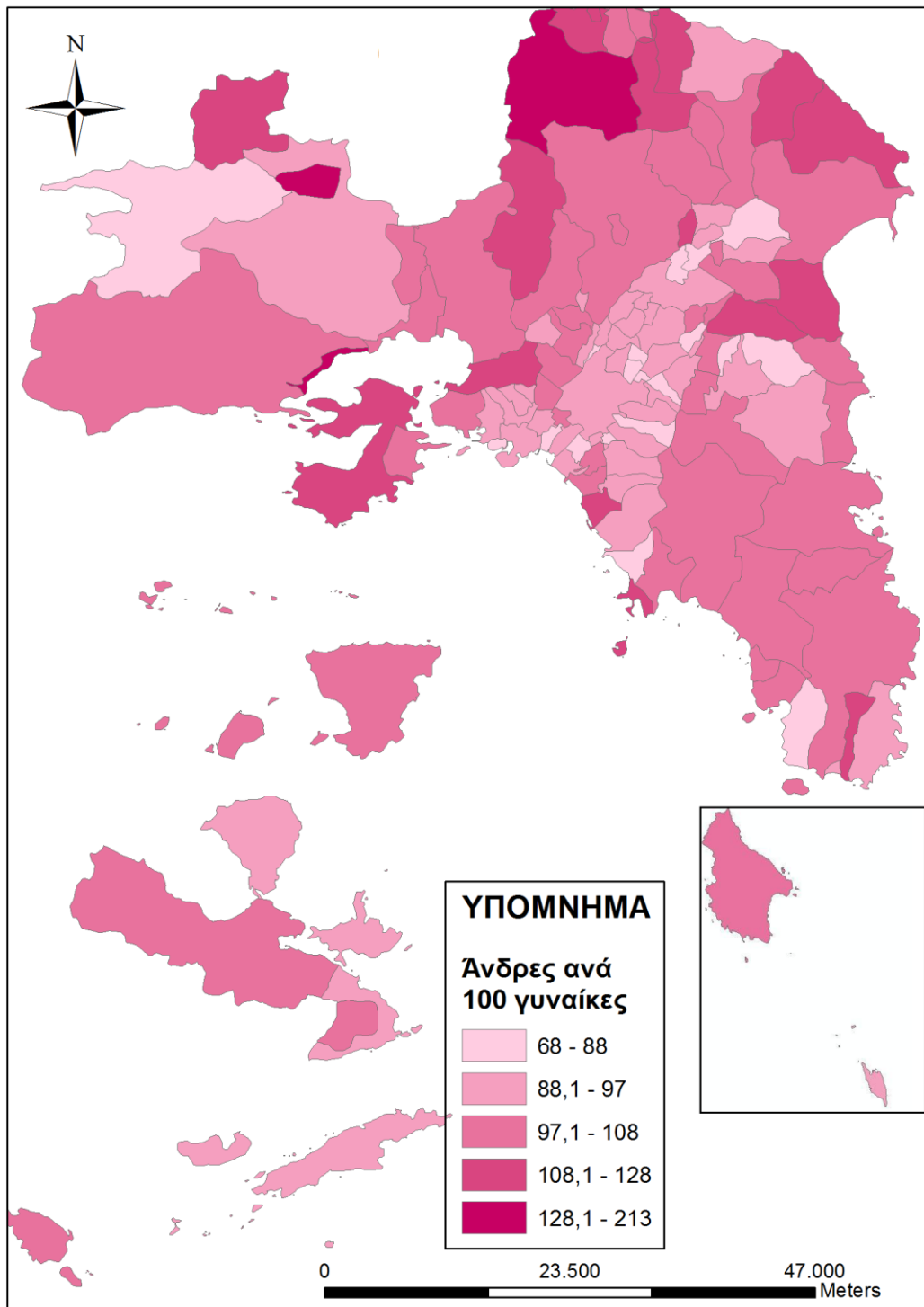
Από τα στοιχεία που έχουμε για τους άνδρες και τις γυναίκες το 1981 στην Νομαρχία Δυτικής Αττικής, η τιμή αναλογία των φύλων κυμαίνεται από 86 άνδρες ανά 100 γυναίκες στο δήμο Βιλίων έως 117 άνδρες ανά 100 γυναίκες στο δήμο Φυλής. Εξαίρεση αποτελούν οι κοινότητες Οινόης και δήμος Νέας Πέραμου με σαφή υπεροχή των ανδρών. Έχοντας αντίστοιχα 158 άνδρες για 100 γυναίκες και 155 άνδρες για 100 γυναίκες.

Το 1991 η τιμή της αναλογίας των φύλων κυμαίνεται σε πιο περιορισμένο διάστημα. Η γυναικεία παρουσία είναι πιο έντονη στο δήμο Μάνδρας (95 άνδρες για 100 γυναίκες, ενώ αντίθετα η ανδρική παρουσία είναι πιο έντονη στο δήμο Μαγούλας (107 άνδρες ανά 100 γυναίκες). Η έντονη παρουσία των ανδρών παραμένει στο δήμο Νέας Πέραμου (112 άνδρες για 100 γυναίκες). Στα όρια του δήμου βρίσκονται Στρατόπεδο και Κέντρο Εκπαίδευσης⁸.

⁷ Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων (Σ.Σ.Ε)

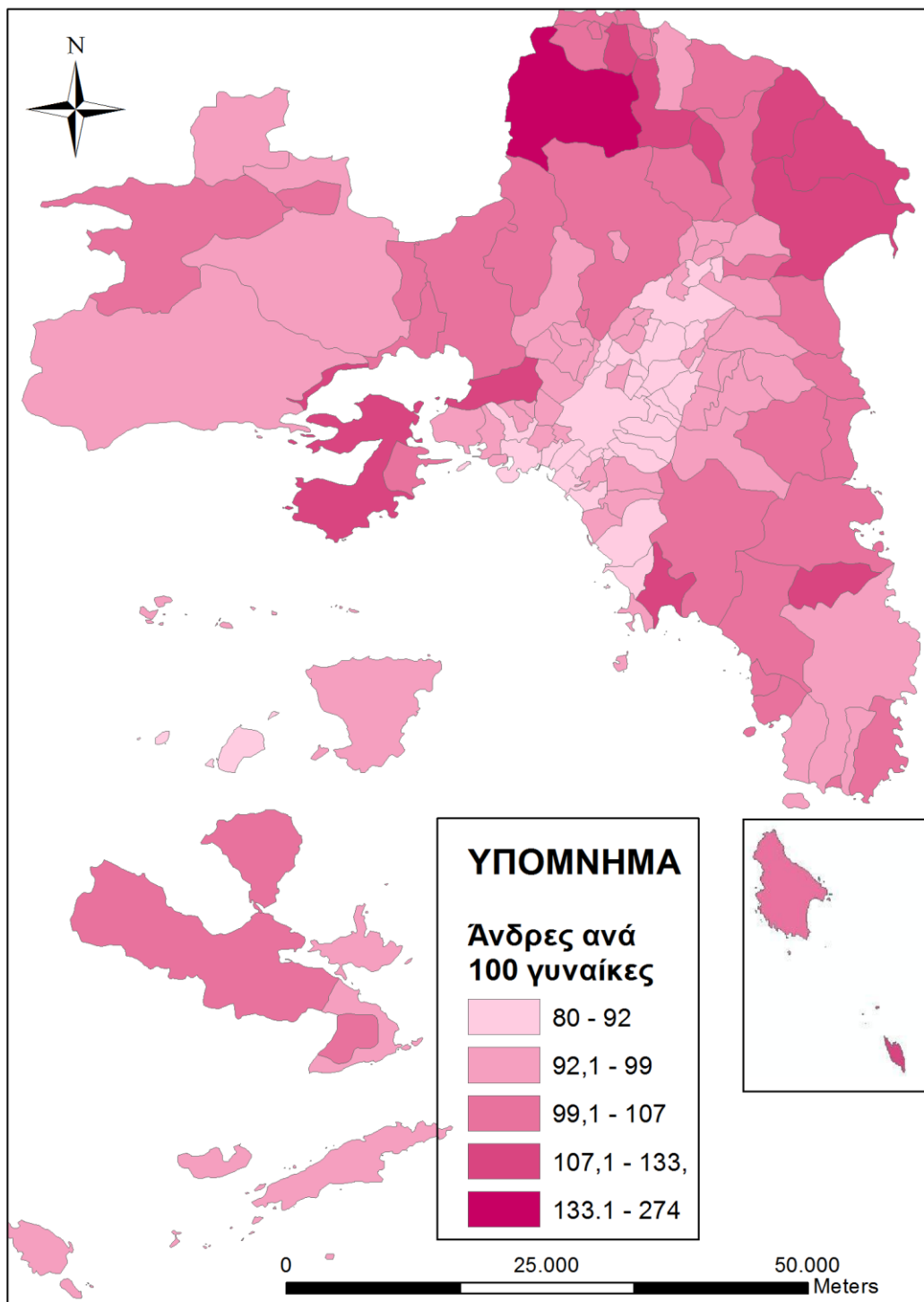
⁸ Στρατόπεδο Λόχου Ορεινών Καταδρομών (Λ.Ο.Κ.) και Κέντρο Εκπαίδευσης Ειδικών Δυνάμεων (Κ.Ε.Ε.Δ).

ΧΑΡΤΗΣ 6. ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΥΛΩΝ 1981

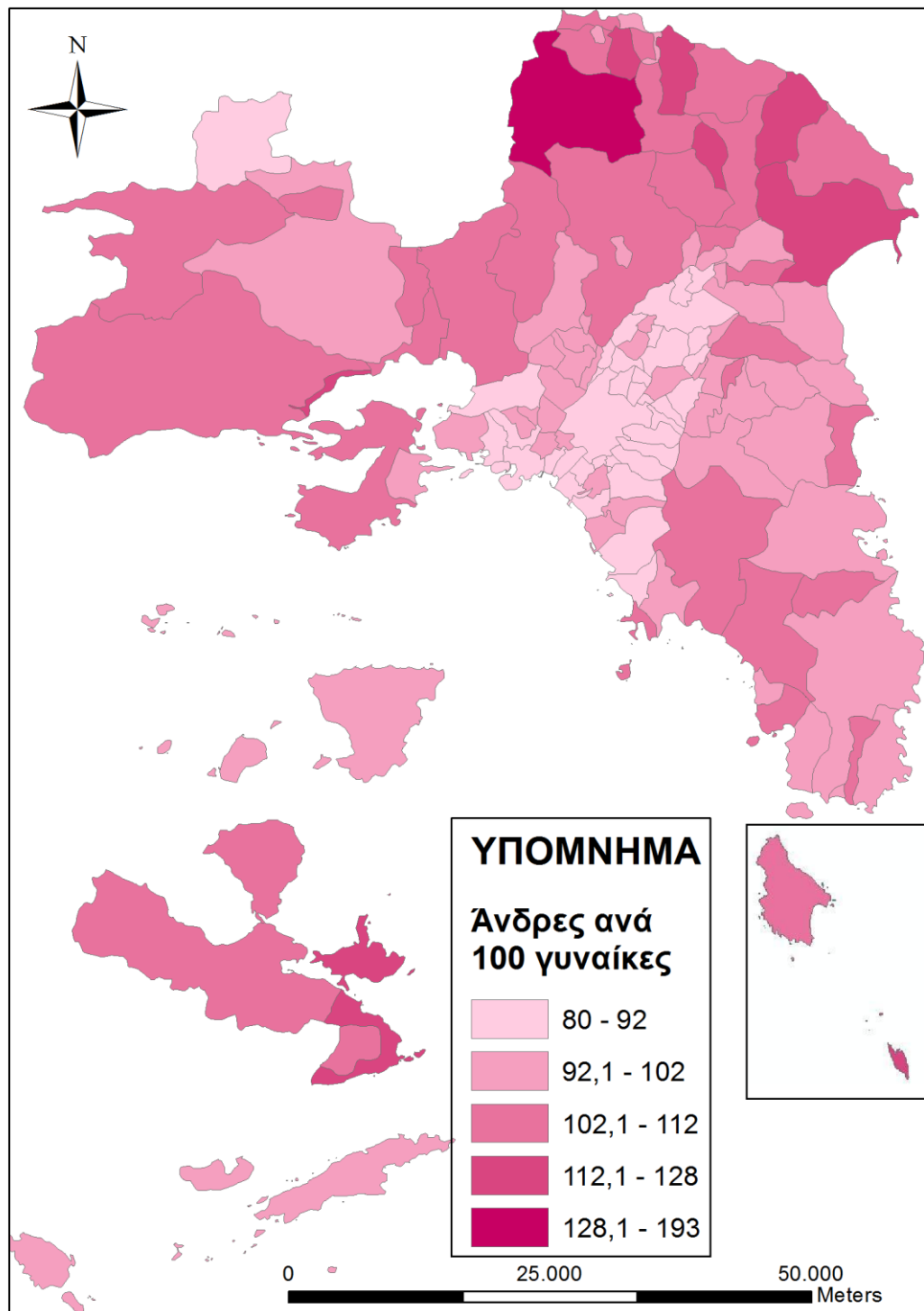
Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 1981 και ίδια επεξεργασία.

ΧΑΡΤΗΣ 7. ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΥΛΩΝ 1991

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 1991 και ίδια επεξεργασία.

ΧΑΡΤΗΣ 8. ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΥΛΩΝ 2001

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001 και ίδια επεξεργασία.

Κατά την απογραφή του 2001 δεν παρατηρούμε μεγάλες διακυμάνσεις της τιμής του δείκτη αναλογίας φύλων. Ακραίες τιμές δεν σημειώνονται. Στους περισσότερους δήμους (2 στους 3) υπερέχει το ανδρικό φύλο, ενώ περισσότερες γυναίκες εντοπίζονται στους δήμους Άνω Λιοσίων, Ζεφυρίου, Μάνδρας και Ερυθρών.

NOMAPXIA ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Σύμφωνα με την απογραφή του 1981 η τιμή του δείκτη αναλογίας των φύλων κυμαίνεται μεταξύ 87 (δήμος Δραπετσώνας) και 107 (δήμος Σπετσών) άνδρες για 100 γυναίκες. Ο δήμος Σαλαμίνας σημειώνει αρκετά μεγάλη υπεροχή των ανδρών ξεφεύγοντας από την γενική εικόνα που έχουμε για την τιμή του δείκτη. Εμφανίζει δηλαδή 126 άνδρες για 100 γυναίκες. Η υπεροχή του ανδρικού φύλου είναι περιορισμένη στο $\frac{1}{4}$ του πλήθους των δήμων της Νομαρχίας.

Η αναλογία των δήμων στους οποίους ο ανδρικός πληθυσμός υπερέχει μένει σταθερή και το 1991. Διευρύνεται το διάστημα που κυμαίνεται η τιμή της αναλογίας των φύλων από 91 (δήμος Πειραιώς) έως 121 (δήμος Σαλαμίνας) άνδρες για 100 γυναίκες. Ενώ σε ισορροπία βρίσκεται ο δήμος Αμπελακίων.

Το 2001 αυξάνεται ο αριθμός των δήμων που σημειώνουν πληθυσμιακή υπεροχή του ανδρικού πληθυσμού. Εντυπωσιακή είναι η τιμή του δείκτη αναλογίας φύλων στην κοινότητα Αντικυθήρων, 193 άνδρες για 100 γυναίκες. Όταν στις προηγούμενες απογραφές, 1981 και 1991, η τιμή ήταν ίση με 90 και 112 άνδρες για 100 γυναίκες αντίστοιχα. Σε ισορροπία συναντάμε τους δήμους Αίγινας, Περάματος και την κοινότητα Αγκιστρίου.

2.1.1. ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΗΛΙΚΙΑΣ 65 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ

Εξετάζοντας σε Νομαρχιακό επίπεδο (αλλά και σε επίπεδο δήμου) την αναλογία των φύλων διαπιστώσαμε ότι στις κεντρικές Νομαρχίες Αθηνών και Πειραιώς υπάρχει υπεροχή των γυναικών, ενώ στις Νομαρχίες Ανατολικής και Δυτικής Αττικής υπερέχουν οι άνδρες. Η υπεροχή των γυναικών οφείλεται στην διαφορετική θνησιμότητα ανάμεσα στα δύο φύλα. Η θνησιμότητα στο γυναικείο φύλο είναι σε κάθε ηλικία μικρότερη απ' ό,τι στο ανδρικό.

Οι άνδρες έχουν σε όλες τις ηλικίες μικρότερες πιθανότητες επιβίωσης από τις γυναίκες. Οι πιθανότητες θανάτου των ανδρών είναι σχεδόν 3 φορές υψηλότερες από αυτές των γυναικών στις ηλικιακές ομάδες 15-29 και 65-84 (Αγοραστάκης, 2009). Συνεπώς, διαχρονικά το συγκριτικό πλεονέκτημα των γυναικών παραμένει (ενισχυόμενο μάλιστα στις ηλικίες 65 και άνω) με αποτέλεσμα οι γυναίκες στη χώρα μας να ζουν κατά μέσο όρο περισσότερα έτη από τους άνδρες.

Οπότε σε Νομαρχίες αλλά και δήμους όπου η γυναικεία παρουσία είναι πιο έντονη από την ανδρική, σε ό,τι αφορά το πλήθος είναι πιθανό να καταγράφονται αντίστοιχα υψηλά ποσοστά στην αναλογία των ατόμων 65 ετών και άνω στον συνολικό πληθυσμό.

Πράγματι σε Νομαρχιακό επίπεδο σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001 (βλέπε: πίνακα 2.2) στις Νομαρχίες Αθηνών και Πειραιώς που παρουσιάζουν υπεροχή των γυναικών, το ποσοστό συμμετοχής των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στο συνολικό πληθυσμό τους είναι μεγαλύτερο (1 έως 2 ποσοστιαίες μονάδες) από το αντίστοιχο ποσοστό των δύο άλλων Νομαρχιών. Η σύνθεση του πληθυσμού των Νομαρχιών Ανατολικής και Δυτικής Αττικής αποτελείται αναλογικά από περισσότερους άνδρες ενώ παράλληλα είναι και πιο νεανική ή τουλάχιστον λιγότερο γηρασμένη σε σχέση με την Νομαρχία Αθηνών.

Πέρα από τον παραπάνω διαχωρισμό, σε γενικές γραμμές, παρατηρούμε και από τον πίνακα 2.2 ότι η μείωση του ποσοστού συμμετοχής ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στον πληθυσμό κάθε Νομαρχίας είναι ανάλογη με την μείωση της αναλογίας των γυναικών στην κάθε Νομαρχία.

Πίνακας 2.2. Ποσοστό συμμετοχής ατόμων ηλικίας 65+ στο σύνολο του πληθυσμού.

NOMAPXIEΣ	% ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΑΤΟΜΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 65+ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΥΛΩΝ (άνδρες ανά 100 γυναίκες)
ΑΘΗΝΩΝ	15%	90
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	16%	95
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	13%	103
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	12%	104

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Σε ότι αφορά τους δήμους:

Στην πλειοψηφία των δήμων (και κοινοτήτων) της Νομαρχίας Αθηνών υπερτερεί το γυναικείο φύλο. Η συμμετοχή των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω φτάνει και το 21% του πληθυσμού τους. Ο δήμος Νέου Ψυχικού επιβεβαιώνει τον παραπάνω συλλογισμό, αφού όχι μόνο οι γυναίκες υπερέχουν των ανδρών (81 άνδρες για 100 γυναίκες) αλλά και το 21% του συνολικού πληθυσμού του είναι ηλικίας 65 ετών και άνω. Ανάλογη είναι και η κατάσταση στους δήμους Παπάγου, Φιλοθέης και Χολαργού. Στο Χαϊδάρι και στην Πεντέλη όπου υπερέχει το ανδρικό φύλο, η σύνθεση του πληθυσμού είναι πιο νεανική αφού τα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω συμμετέχουν κατά 12% με 13% στον πληθυσμό.

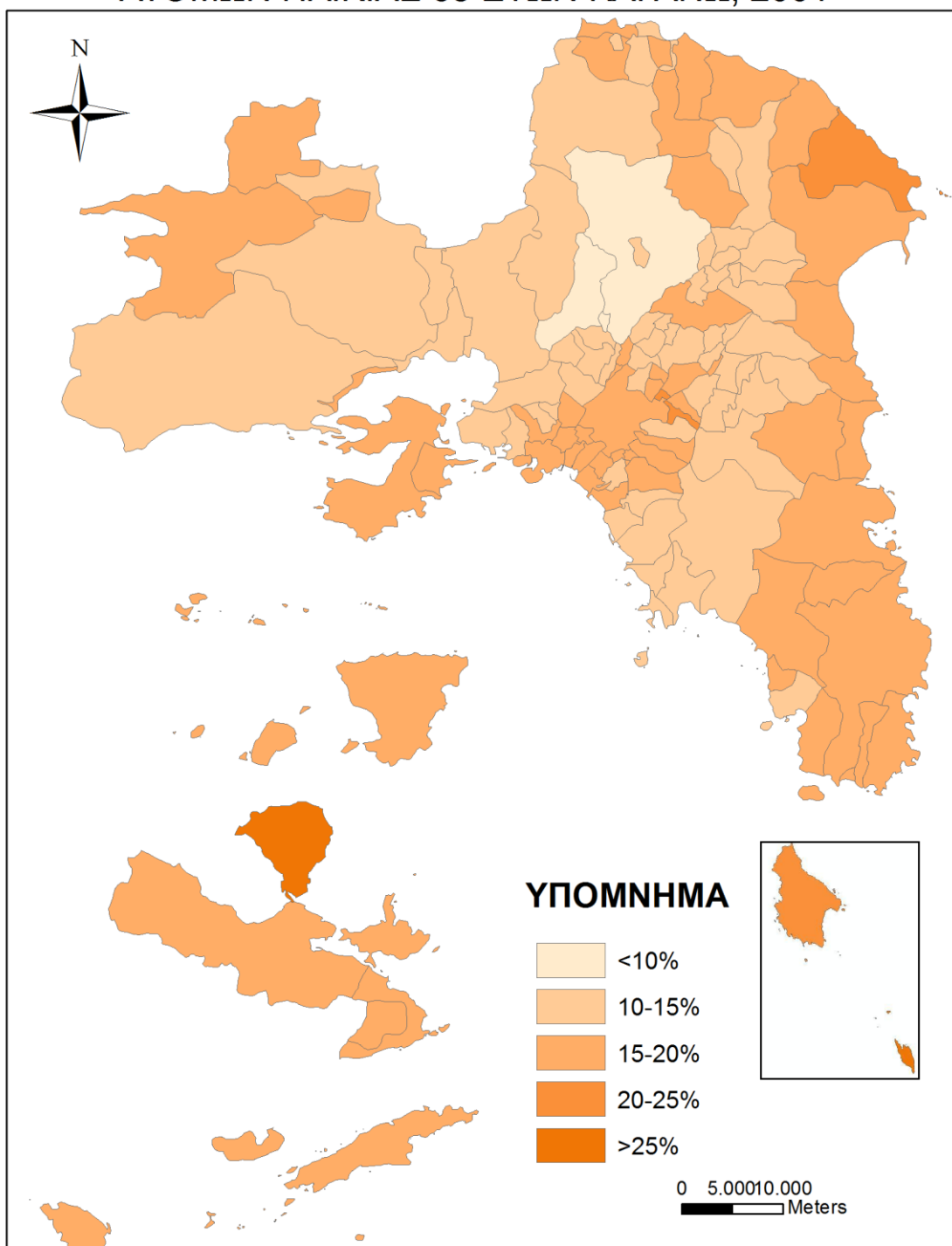
Ωστόσο, και σε δήμους της Νομαρχίας Πειραιώς όπου υπερέχει το γυναικείο φύλο η συμμετοχή των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω κυμαίνεται από 15 % έως 20%. Παρατηρούμε όμως, ότι στους νησιωτικούς δήμους παρά την υπεροχή των ανδρών, μεγάλο μέρος του πληθυσμού τους αποτελείται από άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω. Έτσι, στην κοινότητα Αντικύθηρων όπου οι άνδρες είναι διπλάσιοι των γυναικών, η σύνθεση του πληθυσμού της αποτελείται κατά 36% ηλικίας άνω των 65ετών. Ανάλογη είναι η κατάσταση στο γειτονικό δήμο Κυθήρων, 106 άνδρες για 100 γυναίκες και 25% άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω. Ενώ όμοια συμπεριφορά έχουν ο Πόρος και η Σαλαμίνα.

Είναι λίγοι οι δήμοι (κοινότητες) της Νομαρχίας Ανατολικής Αττικής στους οποίους δεν υπερέχει το ανδρικό φύλο (10 στους 36). Έτσι, η σύνθεση του πληθυσμού της Νομαρχίας είναι

νεανική. Η κοινότητα Παλαιάς Φώκαιας είναι μία από αυτές. Σημειώνει 97 άνδρες για 100 γυναίκες και 19% του πληθυσμού της είναι ηλικίας άνω των 65 ετών.

Στους 4 μόνο δήμους της Νομαρχίας Δυτικής Αττικής όπου το γυναικείο φύλο υπερέχει διαπιστώνουμε τα εξής: στους δήμους Μάνδρας και Ερυθρών το 14% και 19%, αντίστοιχα, του πληθυσμού τους αποτελείται από άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω· ενώ η σύνθεση του πληθυσμού των δήμων Ζεφυρίου και Άνω Λιοσίων, είναι εξαιρετικά νεανική, αφού τα ποσοστά των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω είναι 6% και 9% αντίστοιχα. Εκτός από τον δήμο Αχαρνών, με τον οποίο γειτνιάζουν, παρόμοια τιμή δεν σημειώνει καμία άλλη χωρική ενότητα της Περιφέρειας.

ΧΑΡΤΗΣ 9. ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΑΤΟΜΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 65 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ, 2001

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001 και ίδια επεξεργασία.

2.2. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Τα άτομα ανάλογα με την οικογενειακή τους κατάσταση καταγράφονται και ταξινομούνται ως άγαμα, έγγαμα, διαζευγμένα ή διατελούντα σε χηρεία. Η κατανομή του πληθυσμού της Αττικής και των Νομαρχιών της κατά οικογενειακή κατάσταση και φύλο των απογραφών 1991 και 2001 περιέχεται στον παρακάτω πίνακα (βλέπε: πίνακα 2.3).

Πίνακας 2.3. Φύλο και οικογενειακή κατάσταση, 1991 και 2001.

1991						
ΦΥΛΑ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΤΤΙΚΗ	Ν. ΑΘΗΝΩΝ	Ν. ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	Ν. ΔΥΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	Ν. ΠΕΙΡΑΙΩΣ
A	ΑΓΑΜΟΙ	46%	46%	46%	48%	45%
	ΕΓΓΑΜΟΙ	51%	51%	51%	50%	52%
	ΧΗΡΟΙ	2%	2%	2%	2%	2%
	ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΟΙ	1%	1%	1%	1%	1%
Γ	ΑΓΑΜΕΣ	37%	38%	37%	39%	35%
	ΕΓΓΑΜΕΣ	49%	48%	53%	51%	51%
	ΧΗΡΕΣ	11%	11%	8%	9%	12%
	ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΕΣ	3%	3%	2%	1%	3%
2001						
ΦΥΛΑ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΤΤΙΚΗ	Ν. ΑΘΗΝΩΝ	Ν. ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	Ν. ΔΥΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	Ν. ΠΕΙΡΑΙΩΣ
A	ΑΓΑΜΟΙ	46%	46%	45%	47%	44%
	ΕΓΓΑΜΟΙ	49%	49%	50%	46%	49%
	ΧΗΡΟΙ	2%	2%	2%	3%	2%
	ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΟΙ	3%	3%	2%	2%	3%
Γ	ΑΓΑΜΕΣ	36%	37%	35%	38%	34%
	ΕΓΓΑΜΕΣ	46%	45%	50%	47%	47%
	ΧΗΡΕΣ	12%	12%	10%	10%	13%
	ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΕΣ	5%	5%	4%	4%	4%

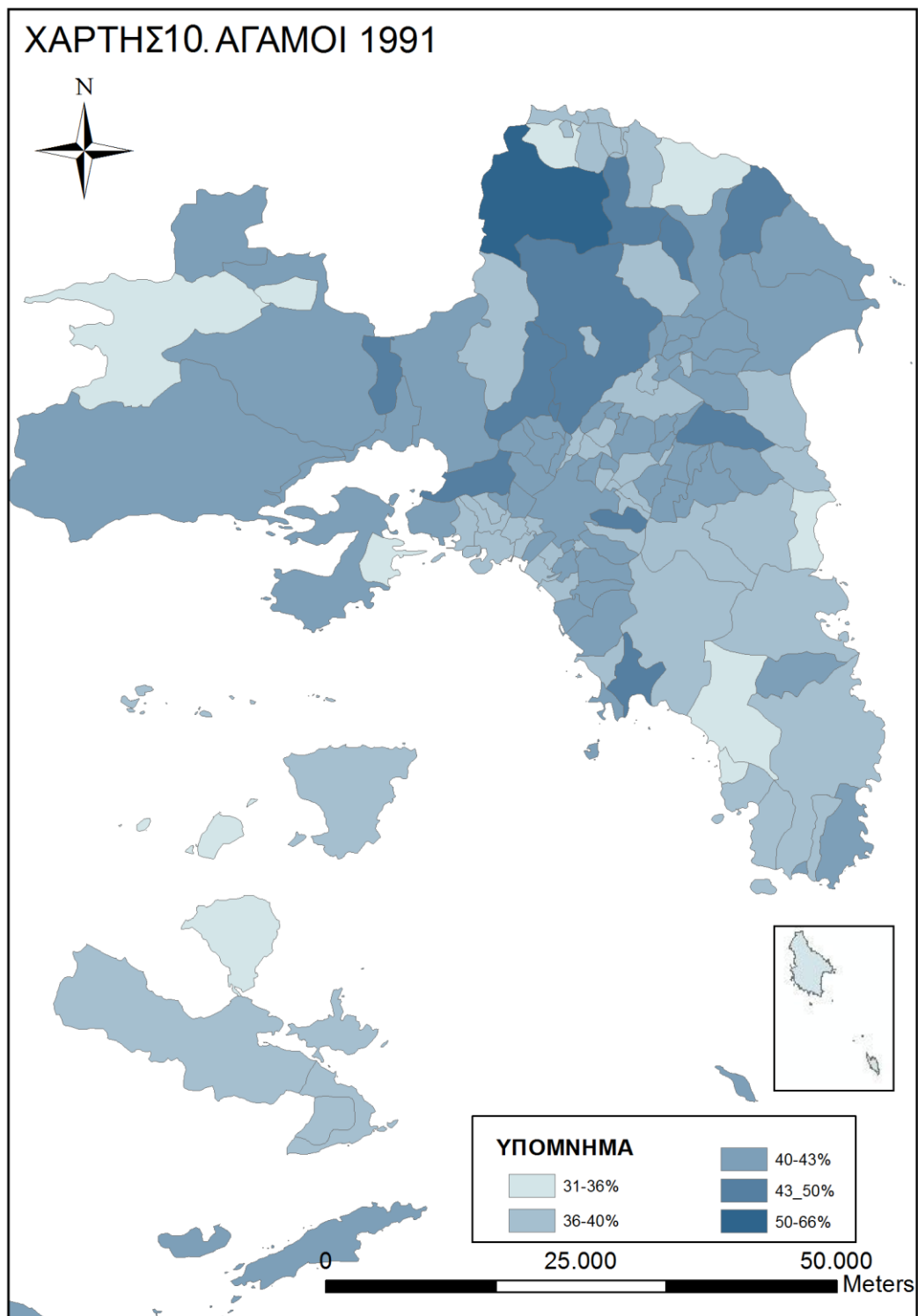
Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι, σε όλη την Περιφέρεια η ποσοστιαία κατανομή των αγάμων ανδρών στο σύνολο του πληθυσμού είναι σταθερή στο 46% , ενώ η ποσοστιαία κατανομή των αγάμων γυναικών μειώνεται κατά 1 μονάδα, στο 36% το 2001. Η αναλογία είναι μεγαλύτερη στους άνδρες, περίπου 10 μονάδες διαφορά. Ανάλογη είναι η κατάσταση στις 4 Νομαρχίες με εξαίρεση την Νομαρχία Ανατολικής Αττικής, όπου η ποσοστιαία κατανομή των αγάμων γυναικών μειώνεται κατά 2 μονάδες. Γενικά η ποσοστιαία κατανομή των αγάμων ακολουθεί καθοδική πορεία ειδικά σε ότι αφορά τις γυναίκες.

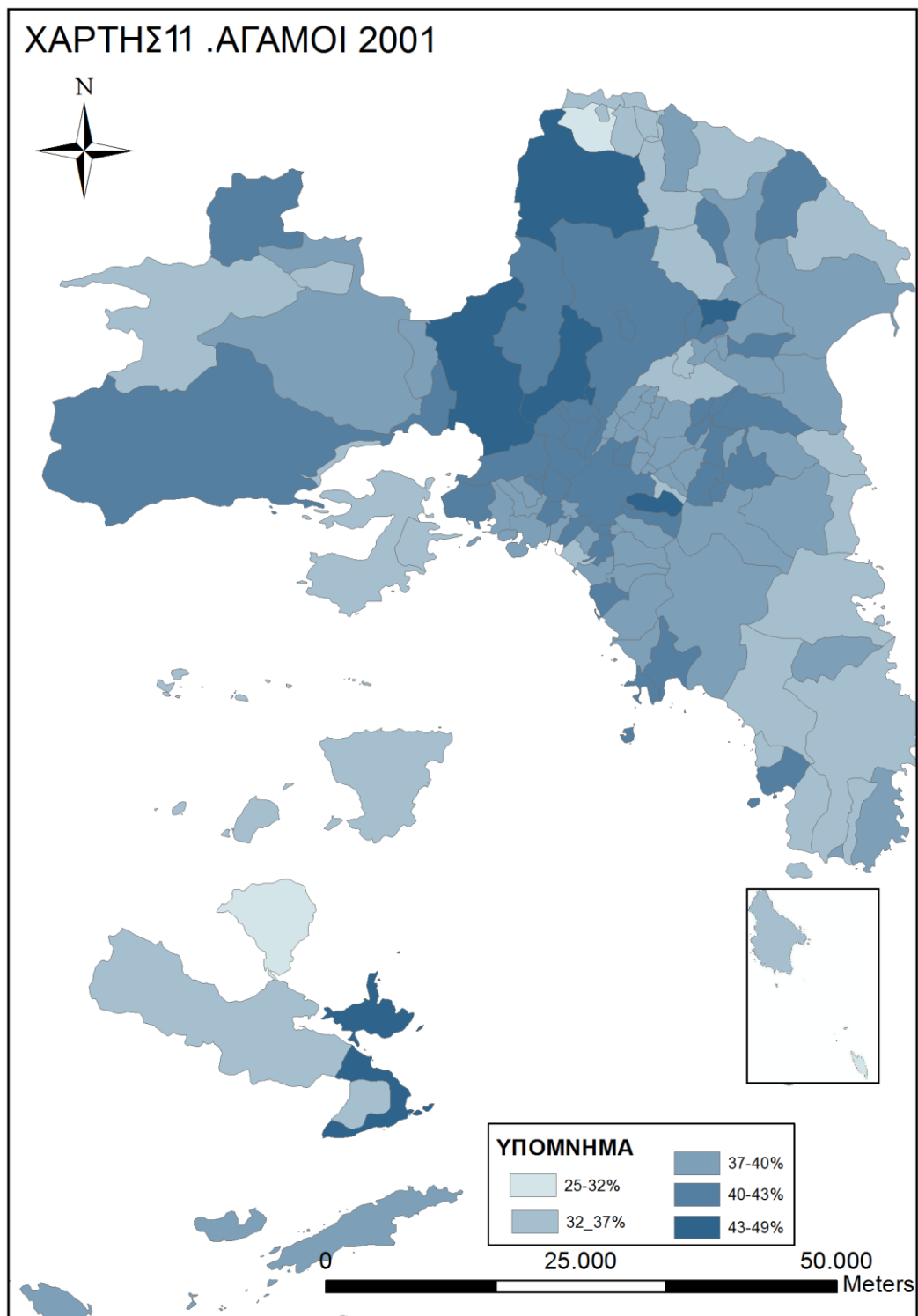
Παρατηρούμε ότι η ποσοστιαία συμμετοχή των έγγαμων στο σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας φθίνει τόσο στις γυναίκες όσο και στους άνδρες. Σύμφωνα με τους Κοτζαμάνη και Σοφianoπούλου (2009), ενώ μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980 -με εξαίρεση τα δέκα έτη- καταγράφονται ετησίως 7-9 γάμοι επί 1000 κατοίκων, στην συνέχεια οι δείκτες ακολουθούν καθοδική πορεία για να σταθεροποιηθούν γύρω από το 5‰. Από 51% το 1991 στο 49% το 2001 για τους άνδρες και από 49% στο 46% για τις γυναίκες. Η αναλογία είναι μεγαλύτερη στους άνδρες (κατά 2 ή 3 μονάδες) αλλά όχι παντού. Στις Νομαρχίες Ανατολικής και Δυτικής Αττικής η αναλογία αλλάζει υπέρ των γυναικών.

Από την άλλη πλευρά παρατηρούμε προοδευτική αύξηση της συχνότητας των διαζυγίων. Η ποσοστιαία συμμετοχή των διαζευγμένων στο σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας αυξάνει κατά 2 μονάδες, εντός των 10 ετών. Η αναλογία είναι μεγαλύτερη στις γυναίκες. Η Νομαρχία Αθηνών ακολουθεί, για ακόμα μια φορά, την πορεία του συνόλου της Περιφέρειας. Στις υπόλοιπες Νομαρχίες βλέπουμε μικρές διαφοροποιήσεις. Η ποσοστιαία συμμετοχή των διαζευγμένων ανδρών στο σύνολο του πληθυσμού των Νομαρχιών Ανατολικής, Δυτικής Αττικής και Πειραιώς από 1% το 1991 φτάνει στο 2% (Ανατολική, Δυτική Αττική) και 3% (Πειραιώς). Η ποσοστιαία συμμετοχή των διαζευγμένων γυναικών στο σύνολο του πληθυσμού των Νομαρχιών Ανατολικής, Δυτικής Αττικής και Πειραιώς από 2%, 1% και 3% αντίστοιχα, το 1991 φτάνει στο 4%.

Η αναλογία των χήρων εμφανίζεται σημαντικά υψηλότερη στις γυναίκες ως προφανής συνέπεια της σχετικής υπερθνησιμότητας των ανδρών. Η ποσοστιαία συμμετοχή των χήρων στο σύνολο του πληθυσμού τόσο το 1991 όσο και το 2001

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 1991 και ίδια επεξεργασία.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001 και ίδια επεξεργασία.

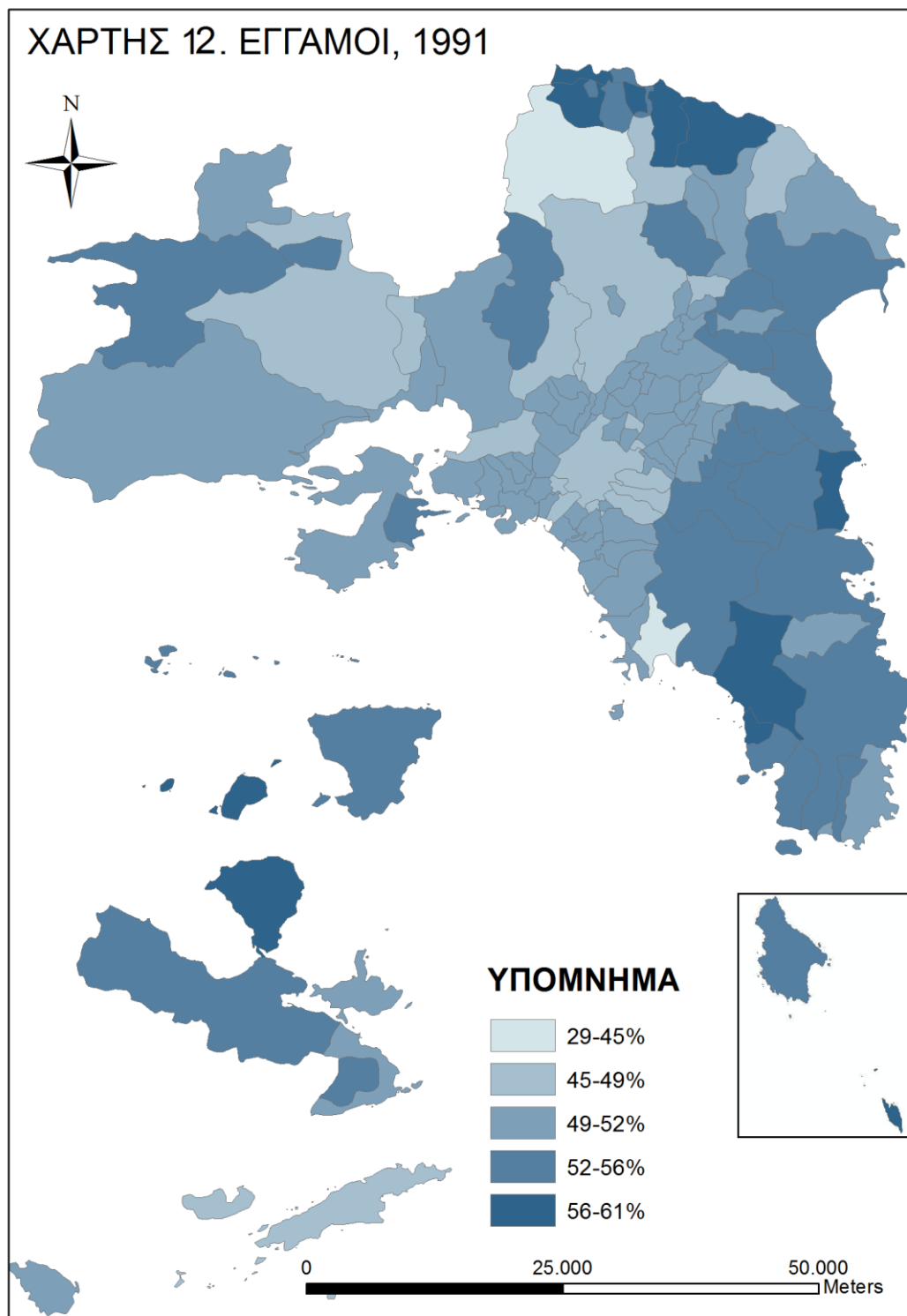
είναι 2%. Ενώ η ποσοστιαία συμμετοχή των χήρων γυναικών, παρά το γεγονός ότι βρίσκεται σε υψηλότερα επίπεδα, αυξάνει το 2001.

Η γεωγραφική κατανομή των άγαμων ατόμων και των δύο φύλων για τα έτη 1991 και 2001 αποτυπώνεται στους χάρτες 10 και 11. Οι νησιωτικοί δήμοι (η Αίγινα, η Σαλαμίνα) και γενικότερα οι δήμοι της Νομαρχίας Πειραιά καθώς και νότιο-ανατολικοί δήμοι χαρακτηρίζονται από μικρότερα ποσοστά άγαμων ατόμων από ότι οι κεντρικοί δήμοι, οι δήμοι της δυτικής και οι δήμοι της βόρειο- ανατολικής Αττικής.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά εμφανίζονται σε δήμους όπως, το Μενίδι και οι Αχαρνές- δήμοι που παραπάνω είδαμε ότι σημείωσαν εξαιρετικά νεανική πληθυσμιακή σύνθεση και υπεροχή του ανδρικού φύλου.

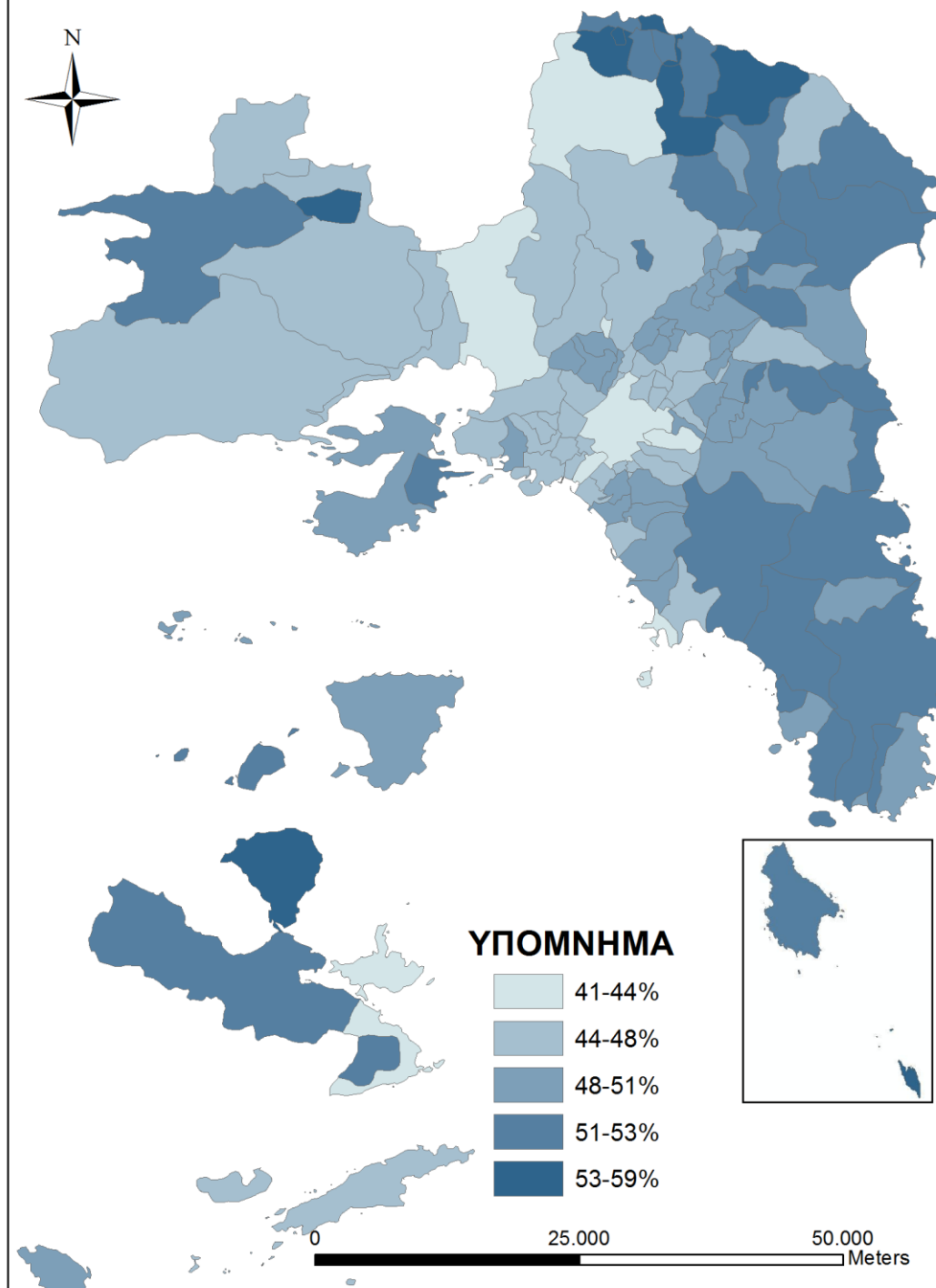
Η γεωγραφική κατανομή των έγγαμων ατόμων για τα έτη 1991 και 2001 αποτυπώνεται στους χάρτες 12 και 13. Έτσι λοιπόν, άτομα έγγαμα φαίνεται ότι συναντάμε περισσότερο στους δήμους της Ανατολικής Αττικής. Δήμοι όπως, τα Καλύβια Θορικού, η Αρτέμιδα, ο Ωρωπός, ο Κάλαμος αλλά και σε δήμους της Δυτικής Αττικής όπως ο δήμος Βίλίων και γειτονικοί αυτού.

Τα μικρότερα ποσοστά έγγαμων ατόμων και των δύο φύλων, καταγράφονται στο δήμο Αθηνών και σε γειτονικούς του και σε δήμους βόρεια του Π.Σ.Π.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 1991 και ίδια επεξεργασία.

ΧΑΡΤΗΣ 13. ΕΓΓΑΜΟΙ, 2001

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001 και ίδια επεξεργασία.

3. ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ-ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Από τις απογραφές του 1991 και 2001 εξετάζουμε το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού των δήμων της Αττικής, στις εξής κατηγορίες:

- 1) Πτυχιούχοι Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών,
- 2) Απόφοιτοι Μέσης Εκπαιδευσεως,
- 3) Απόφοιτοι Γυμνασίου,
- 4) Απόφοιτοι Δημοτικού και
- 5) Μη γνωρίζοντες γραφή και ανάγνωση.

Οι κατηγορίες αυτές ανταποκρίνονται στη σημερινή πραγματικότητα όπου σημαντικό μέρος του πληθυσμού έχει αποφοιτήσει από διάφορες βαθμίδες της Εκπαίδευσης. Σκοπός μας είναι να εντοπίσουμε ποιες κατηγορίες του επιπέδου εκπαίδευσης χαρακτηρίζουν ιδιαίτερα τους δήμους της Αττικής και πώς αυτοί μπορούν κατ' αυτό τον τρόπο να ταξινομηθούν.

Με την ταξινόμηση αυτή (βλέπε: πίνακα 3.1 και διάγραμμα 3.1) αρχικά αντιλαμβανόμαστε τα ποσοστά συμμετοχής κάθε κατηγορίας του επιπέδου εκπαίδευσης στο σύνολο της κάθε Νομαρχίας, τις ανά Νομαρχία διαφοροποιήσεις και την εξέλιξή τους ανάμεσα στην δεκαετία 1991-2001.

Οι κατηγορίες επιπέδου εκπαίδευσης με τα μεγαλύτερα ποσοστά όπως προκύπτει είναι οι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσεως και οι απόφοιτοι δημοτικού. Η Νομαρχία Δυτικής Αττικής σημειώνει το χαμηλότερο ποσοστό απόφοιτων μέσης εκπαίδευσης εκ των τεσσάρων Νομαρχιών. Αυτό συμβαίνει τόσο στην απογραφή του 1991 όσο και του 2001 όπου το ήδη χαμηλό ποσοστό μειώνεται περαιτέρω (από 30 σε 26%). Αντίθετα, τα ποσοστά που αφορούν τους απόφοιτους δημοτικού, εντοπίζονται υψηλότερα στη Νομαρχία Δυτικής Αττικής. Έπειτα ακολουθεί η Νομαρχία Ανατολικής Αττικής όμως το 2001 παίρνει τη θέση της ο Πειραιάς. Η Νομαρχία Αθηνών σημειώνει το μικρότερο ποσοστό συμμετοχής και τα δύο έτη.

Όσον αφορά στους πτυχιούχους Ανωτάτων και Ανωτέρων σχολών το μερίδιο συμμετοχής τους ανά Νομαρχία αυξήθηκε από το 1991 μέχρι το 2001. Και στις δύο απογραφές οι πτυχιούχοι της Νομαρχίας Αθηνών σημειώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής.

Πίνακας 3.1. Ποσοστά ανά επίπεδο εκπαίδευσης ανά Νομαρχία.

NOMAPXIEΣ	Πτυχιούχοι Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών	Απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσεως	Απόφοιτοι Γυμνασίου	Απόφοιτοι Δημοτικού	Μη γνωρίζοντες γραφή και ανάγνωση
1991					
ΑΘΗΝΩΝ	13%	33%	11%	29%	15%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	8%	25%	12%	36%	19%
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	4%	18%	12%	41%	25%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	6%	27%	12%	37%	18%
2001					
ΑΘΗΝΩΝ	19%	37%	12%	24%	8%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	14%	32%	14%	29%	10%
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	7%	26%	16%	36%	15%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	10%	34%	14%	32%	9%

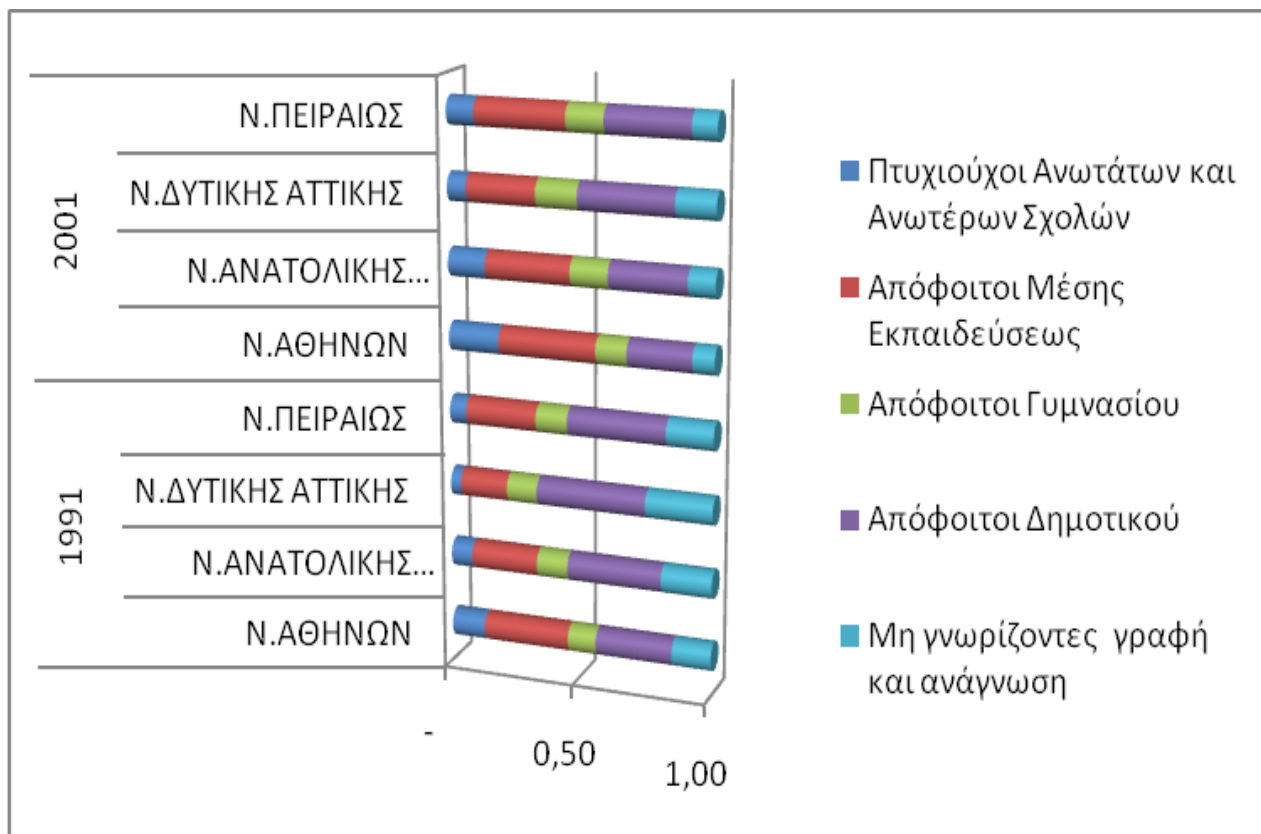
Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Οι απόφοιτοι γυμνασίου το 1991 έχουν σταθερό ποσοστό συμμετοχής σε όλες τις Νομαρχίες, περίπου 12%, το οποίο αυξάνεται το 2001. Τα ποσοστά των ατόμων που δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση είναι αρκετά υψηλά το 1991 σε Νομαρχία Δυτικής Αττικής και Πειραιά. Το 2001 όμως το ποσοστό συμμετοχής τους ανά Νομαρχία βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα.

Παρόλο που το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού της Περιφέρειας βελτιώθηκε σημαντικά στο σύνολο της στη δεκαετία, παραμένουν οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Τα ποσοστά του πληθυσμού υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου εντοπίζονται στη Νομαρχία Αθηνών και είναι

σαφώς υψηλότερα εκείνων των άλλων Νομαρχιών. Το χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο εντοπίζεται στη Νομαρχία Δυτικής Αττικής. Επιπλέον, και ο Δυτικός τομέας της Νομαρχίας Αθηνών παρουσιάζει χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με τους υπολοίπους τομείς της, επίπεδο το οποίο συγκλίνει περισσότερο προς το αντίστοιχο στη Νομαρχία Δυτικής Αττικής.

Διάγραμμα 3.1. Ποσοστά ανά επίπεδο εκπαίδευσης ανά Νομαρχία.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1991-2001 και ίδιοι υπολογισμοί.

Συνήθως τα ανθρωπογενή και τα κοινωνικά φαινόμενα και διαδικασίες χαρακτηρίζονται από έντονη χωρική διάσταση, δηλαδή παρουσιάζουν ανομοιόμορφες κατανομές στο γεωγραφικό χώρο οι οποίες μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου (Τερκενλή, Ιωσιφίδης και Χωριανόπουλος, 2007, σ.25) Παράδειγμα χωρικών κατανομών κοινωνικών φαινομένων και διαδικασιών αποτελεί η χωρική κατανομή ατόμων διαφορετικού μορφωτικού επιπέδου κατά

δήμο. Η μορφή που παίρνει κάθε φορά η χωρική κατανομή ενός ανθρωπογενούς και κοινωνικού φαινομένου ή διαδικασίας εξαρτάται από τη σχέση ανάμεσα στις δυνάμεις συγκέντρωσης και ανάμεσα στις δυνάμεις διασποράς στο γεωγραφικό χώρο.

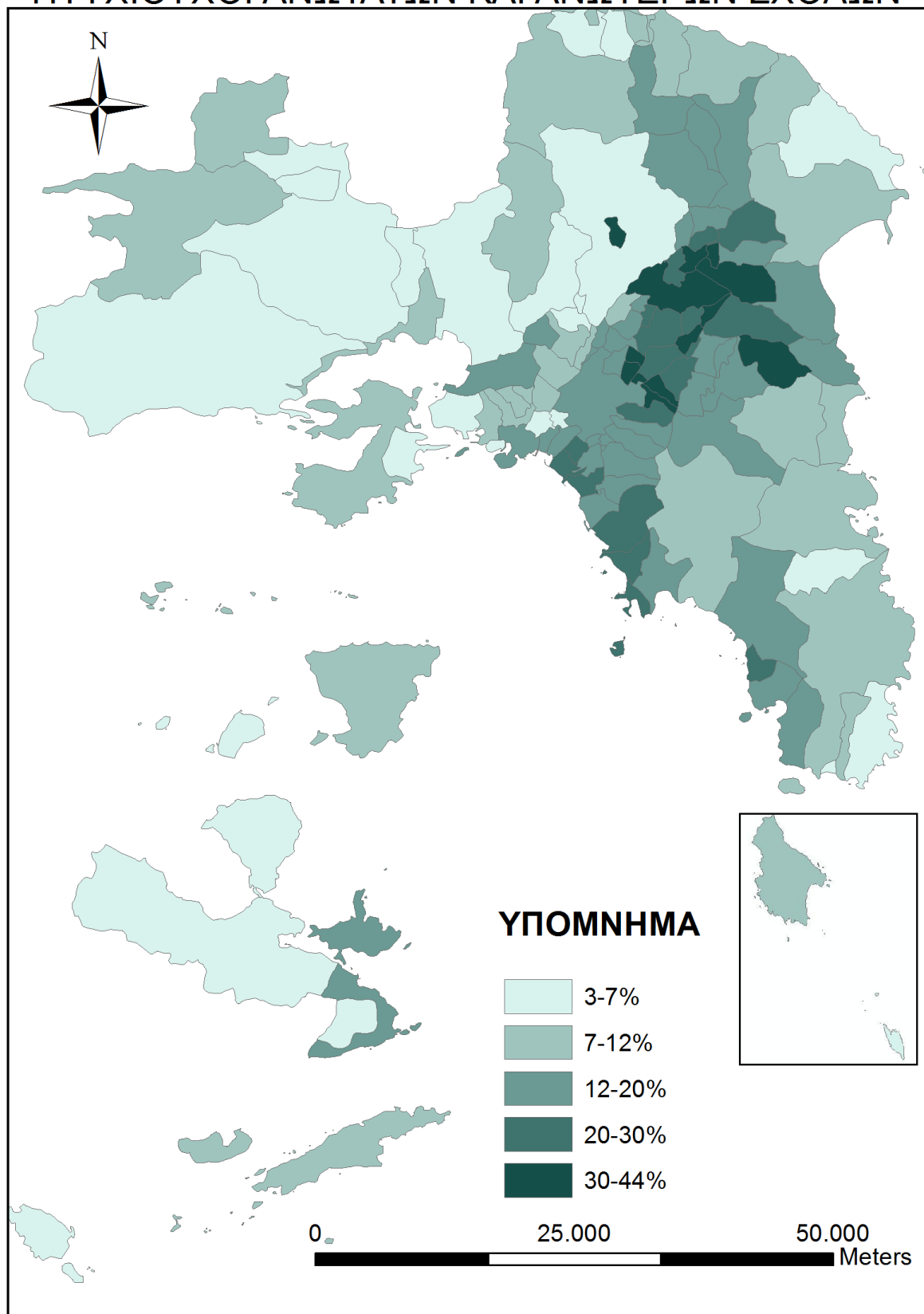
Η γεωγραφική κατανομή των κατηγοριών επιπέδου εκπαίδευσης γίνεται καλύτερα αντιληπτή με τους επόμενους χάρτες. Ο χάρτης 14 απεικονίζει τα ποσοστά των πτυχιούχων Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών. Τα μεγαλύτερα εντοπίζονται σε δήμους των βόρειο-ανατολικών προαστίων του Π.Σ όπως, η Κηφισιά, το Μαρούσι, το Πικέρμι. Γενικά οι δήμοι προς ανατολή σημειώνουν υψηλότερα ποσοστά, 20-40%, από εκείνους προς τη δύση όπως τα Μέγαρα και η Μάνδρα με 3-7%.

Ο χάρτης 15 απεικονίζει το μερίδιο συμμετοχής των απόφοιτων μέσης εκπαίδευσης σε κάθε δήμο της Περιφέρειας Αττικής. Εντοπίζουμε λοιπόν, τα υψηλότερα ποσοστά στο κέντρο, στο δήμο Αθηναίων και γειτονικούς του αλλά και σε δήμους της Νομαρχίας Πειραιώς που συνορεύουν με την Νομαρχία Αθηνών. Επίσης υψηλότερα ποσοστά συναντάμε νότια, σε δήμους προς την θάλασσα, μέχρι το δήμο Βουλιαγμένης. Με ποσοστά της τάξης του 36 με 41%.

Οι απόφοιτοι Γυμνασίου απεικονίζονται στο χάρτη 16. Τα υψηλότερα ποσοστά αυτών εντοπίζονται στο βόρειο τμήμα της Περιφέρειας Αττικής. Σε δήμους όπως ο Μαραθώνας, οι Αχαρνές, ο Ασπρόπυργος, οι Ερυθρές κ. α. Ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά εντοπίζονται σε δήμους βόρειο – ανατολικά του Π.Σ (Κηφισιά, Μαρούσι κ.α). Πρόκειται για δήμους που παραπάνω είδαμε να σημειώνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά πτυχιούχων.

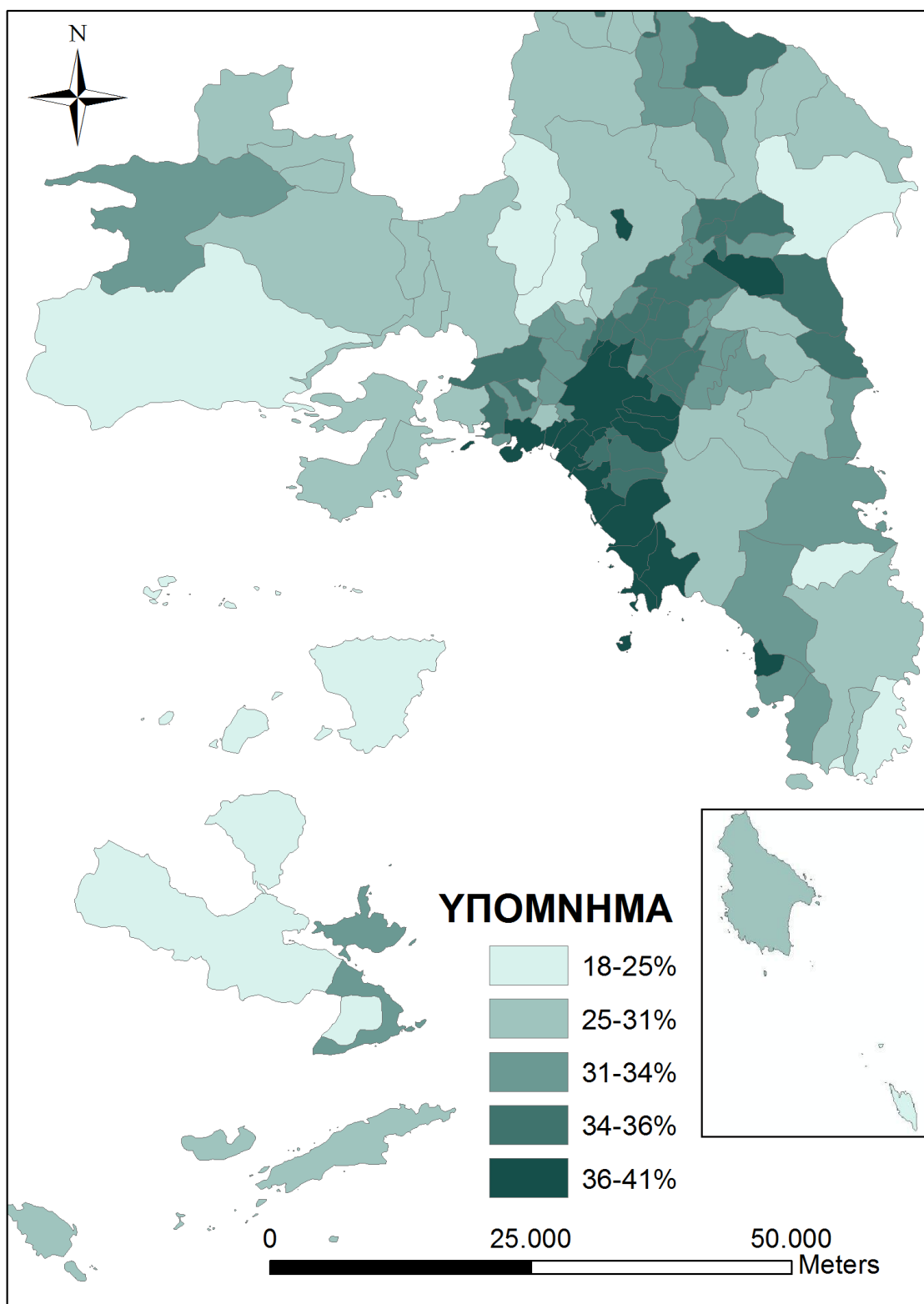
Οι απόφοιτοι δημοτικού και τα άτομα που δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση (βλέπε: χάρτη 17) εντοπίζονται στους περιφερειακούς του Π.Σ. όπως το Γραμματικό, ο Μαραθώνας, η Κερατέα, οι Αχαρνές, ο Ασπρόπυργος. Οι δήμοι που σημειώνουν υψηλότερα ποσοστά (54-74%) είναι τα Μέγαρα και η Τροιζήνα.

ΧΑΡΤΗΣ 14. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

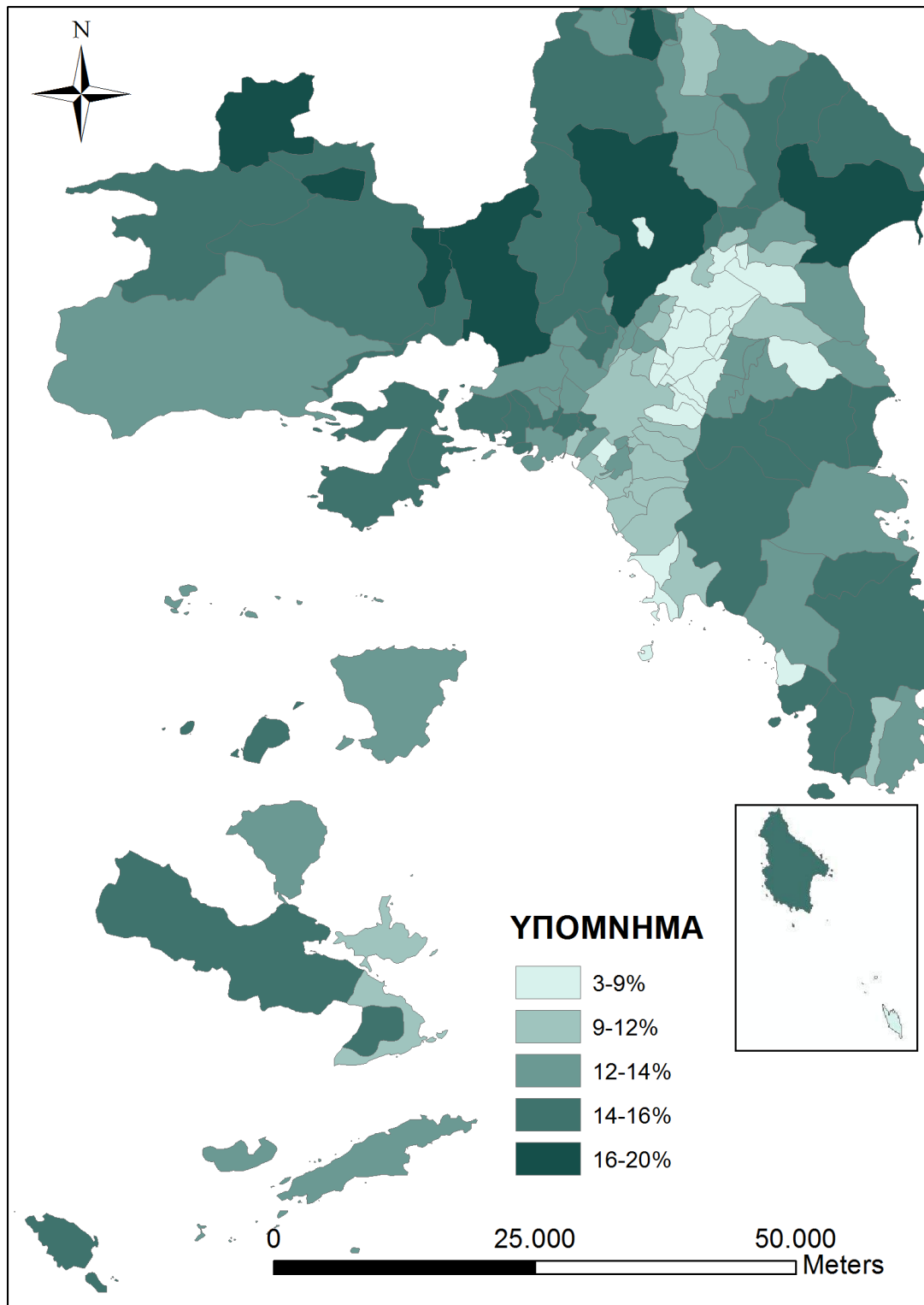
Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001 και ίδια επεξεργασία.

ΧΑΡΤΗΣ 15. ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

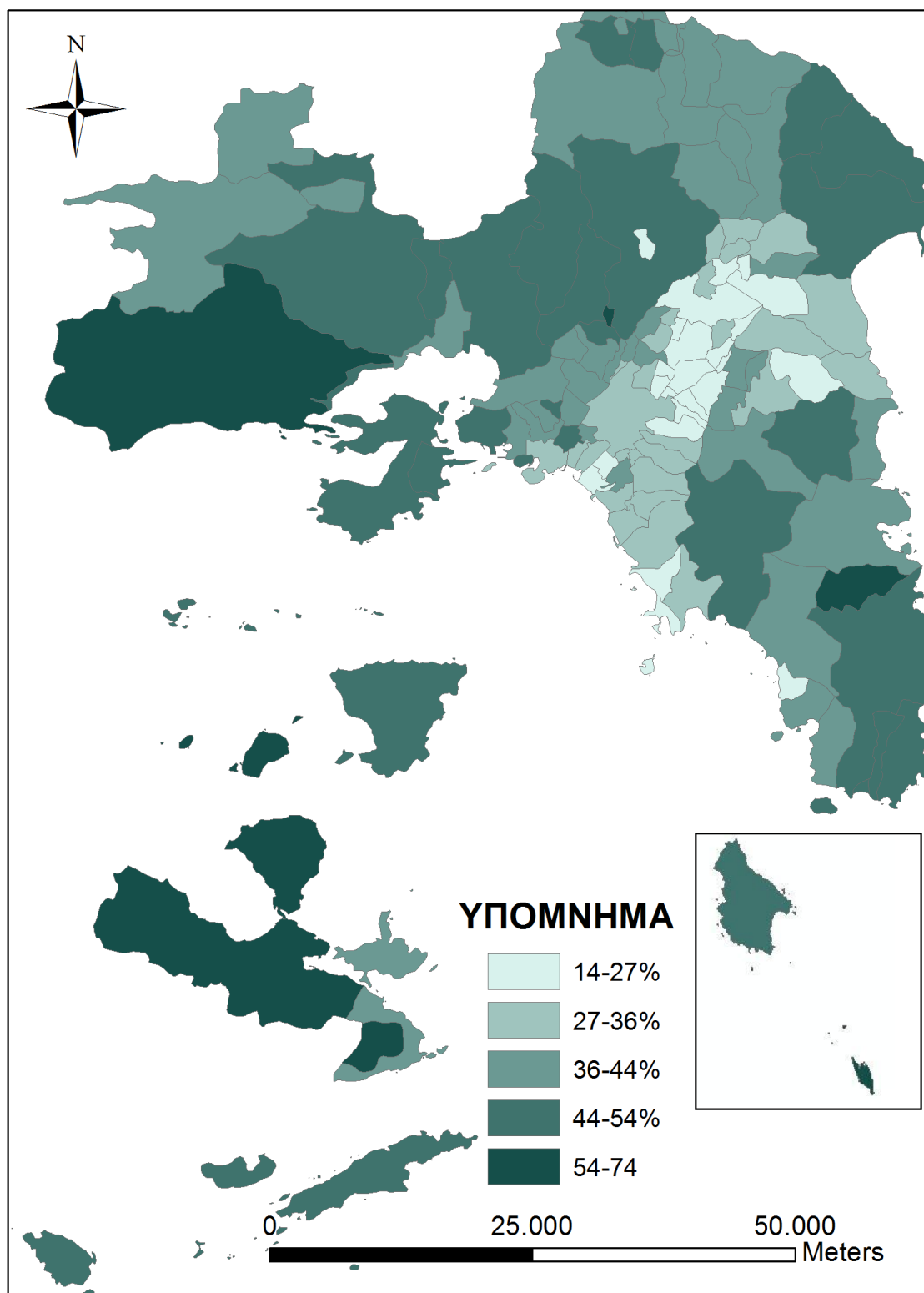
Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001 και ίδια επεξεργασία.

ΧΑΡΤΗΣ 16 ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001 και ίδια επεξεργασία.

ΧΑΡΤΗΣ 17. ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΜΗ ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΕΣ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001 και ίδια επεξεργασία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΣΥΝΟΨΗ

Η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της χώρας. Αντιπροσωπεύει το ένα τρίτο του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της Αττικής άρχισε να φθίνει σταδιακά. Κατά την δεκαετία του '90 όμως άρχισε μια νέα ανοδική περίοδος. Στο σύνολο της περιόδου που εξετάστηκε ο πληθυσμός της Αττικής αυξήθηκε σε μεγαλύτερο ρυθμό από ότι οι υπόλοιπες Περιφέρειες της χώρας –με εξαίρεση το Νότιο Αιγαίο. Σε γενικές γραμμές η ποσοστιαία μεταβολή του πραγματικού πληθυσμού της Αττικής είναι μεγαλύτερη από αυτή του συνόλου της χώρας.

Η συγκριτική παρουσίαση των πληθυσμιακών πυραμίδων της Αττικής και της Ελλάδας σε διάστημα μιας τριακονταετίας απεικονίζουν τη μετεξέλιξη του πληθυσμού σε ώριμο, σχεδόν γερασμένο. Παρ' όλο που το προσδόκιμο επιβίωσης του πληθυσμού της Ελλάδας μεταξύ 1970 και 2000 έχει επιμηκυνθεί κατά 6 χρόνια, η Αττική αποτελεί Περιφέρεια με σχετικά χαμηλό προσδόκιμο ζωής, συγκριτικά με τις υπόλοιπες της χώρας. Επίσης από την ποσοστιαία κατανομή του πληθυσμού σε μεγάλες ηλικιακές ομάδες καταλήξαμε στο ότι η Ελλάδα γηράσκει σταδιακά από το 1971 μέχρι το 2001. Τόσο η Ελλάδα όσο και ο Ν. Αττικής χαρακτηρίζονται από δημογραφική γήρανση.

Από τον υπολογισμό του δείκτη εξάρτησης παρατηρήσαμε ότι η τιμή ακολουθεί σταθερά καθοδική τάση, τόσο για την Αττική όσο και για όλη τη χώρα. Όσον αφορά τη γήρανση, η χώρα μας ακολουθεί το πρότυπο των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών. Η τιμή του δείκτη ακολουθεί σταθερά αυξητική τάση τόσο για την Αττική όσο και για το σύνολο της χώρας. Η γήρανση του πληθυσμού είναι κοινό χαρακτηριστικό. Παρά την έντονη αύξηση του δείκτη γήρανσης ο πληθυσμός της Αττικής έχει μία σχετικά νεανικότερη δομή συγκριτικά με αυτόν της χώρας μας.

Ακόμα παρατηρήθηκε ότι με γρήγορο και σταθερό ρυθμό διογκώνεται το μερίδιο του πληθυσμού που έχει ηλικία 65 ετών και άνω, τόσο στην Αττική όσο και στο σύνολο της χώρας. Η ποσοστιαία αύξηση των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω που εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια και που αποδίδεται κυρίως στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου, στις υπηρεσίες υγείας, στη βελτίωση των υγειονομικών και κοινωνικών συνθηκών και στην παράλληλη μείωση των

γεννήσεων έχει ως αποτέλεσμα επιπτώσεις οικονομικές, κοινωνικές, δημογραφικές, πολιτικές και εθνικές.

Με το δείκτη αναλογίας φύλων παρατηρήσαμε ότι υπερισχύει αριθμητικά ο πληθυσμός των γυναικών σε όλο το χρονικό διάστημα που εξετάσαμε, είτε αναφερθήκαμε στο Ν. Αττικής είτε στο σύνολο της χώρας. Ωστόσο το μέγεθος του και η ταξινόμηση του διέφερε ανάμεσα στα έτη απογραφών.

Οι γεννήσεις σε απόλυτες τιμές σημείωσαν συνεχή μείωση, ενώ αντίθετα οι θάνατοι παρουσίασαν συνεχή και σταθερή αύξηση σε Αττική και σε Ελλάδα. Γενικά, η σχετική θνησιμότητα σε συνδυασμό με χαμηλή γονιμότητα οδηγεί σε αρνητικό ισοζύγιο γεννήσεων/θανάτων, γεγονός που επιβαρύνει την αναλογία νέων/ηλικιωμένων. Η αρνητική φυσική κίνηση το διάστημα 1981-2001, σημειώθηκε σε όλο και περισσότερες Περιφέρειες. Από δύο έφτασε τις εννέα από τις δεκατρείς Περιφέρειες της χώρας. Στην Αττική δεν παρατηρήσαμε αρνητική τιμή της φυσικής κίνησης αλλά παρατηρήσαμε την φθίνουσα πορεία της.

Εντός των ορίων της Περιφέρειας Αττικής την περίοδο 1981-2001 αναπτύχθηκαν τάσεις για μεταφορά του πληθυσμιακού βάρους από το κέντρο στην περιφέρεια. Οι απογραφές του πληθυσμού μας επέτρεψαν να έχουμε μία εικόνα. Σημαντική διαφοροποίηση παρατηρήθηκε ως προς τον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού μεταξύ των Νομαρχιών της Περιφέρειας. Συγκεκριμένα, οι Νομαρχίες Αθηνών και Πειραιά παρουσίασαν μικρή μεταβολή. Ενώ αντίθετα οι Νομαρχίες Ανατολικής και Δυτικής Αττικής παρουσίασαν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά αύξησης. Ο πληθυσμός αυτών των Νομαρχιών αυξήθηκε πιο έντονα και από το σύνολο το Νομού.

Ομοίως, παρατηρήθηκε ενδοπεριφερειακή κατανομή του πληθυσμού υπέρ των περιοχών που ανήκουν στις Νομαρχίες Ανατολικής και Δυτικής Αττικής. Συγκεκριμένα οι δήμοι Αθηνών, Πειραιώς και λοιποί γειτονικοί τους δήμοι έχασαν πληθυσμό. Στον αντίποδα μεγάλες αυξήσεις εντοπίζονται περιφερειακά αυτών. Η μεγαλύτερη πληθυσμιακή αύξηση παρατηρήθηκε σε βορειοανατολικούς δήμους αλλά και σε λίγους νοτιοανατολικούς στα παράλια του Σαρωνικού.

Όσον αφορά την τιμή του δείκτη αναλογίας των φύλων σε Νομαρχιακό επίπεδο είναι υπέρ των γυναικών στις Νομαρχίες Αθηνών και Πειραιώς, ενώ στις Νομαρχίες Ανατολικής και Δυτικής Αττικής είναι υπέρ των ανδρών για όλη την περίοδο που εξετάσαμε. Η ανδρική παρουσία παρατηρήθηκε πιο έντονη στους δήμους του βόρειου τμήματος της Περιφέρειας, ισορροπία των φύλων στους νότιο- ανατολικούς δήμους και υπεροχή του γυναικείου φύλου στους κεντρικούς

δήμους κατά μήκος της Λεωφ. Κηφισού, που απαρτίζουν το Π.Σ.Π. Ακόμα, οι δήμοι αυτοί εκτός από πληθυσμιακή μείωση και υπεροχή του γυναικείου φύλου χαρακτηρίζονταν και από υψηλά ποσοστά συμμετοχής ατόμων ηλικίας άνω των 65 ετών στον πληθυσμό τους· ποσοστά τα οποία συναντήσαμε και σε όλους σχεδόν τους ανατολικούς παραλιακούς δήμους. Στις Νομαρχίες Αθηνών και Πειραιώς που παρουσίασαν υπεροχή των γυναικών, το ποσοστό συμμετοχής των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω στο συνολικό πληθυσμό τους είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό των δύο άλλων Νομαρχιών. Φαίνεται ότι η σύνθεση του πληθυσμού των Νομαρχιών Ανατολικής και Δυτικής Αττικής, οι οποίοι απαρτίζονται αναλογικά από περισσότερους άνδρες είναι και πιο νεανική ή τουλάχιστον λιγότερο γηρασμένη. Ωστόσο, το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 και άνω παρατηρήθηκε μειωμένο σε δήμους περιφερειακά των κεντρικών.

Τέλος, όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση από τη γεωγραφική κατανομή των έγγαμων ατόμων είδαμε ότι συγκεντρώνονται περισσότερο στους δήμους της Ανατολικής Αττικής από ότι στο δήμο Αθηνών και σε γειτονικούς του. Οι δήμοι της Νομαρχίας Αθηνών χαρακτηρίζονται επίσης από χαμηλά ποσοστά απόφοιτων γυμνασίου, δημοτικού και μη γνωρίζοντες γραφή και ανάγνωση συγκριτικά με της άλλες Νομαρχίες. Αντιθέτως χαρακτηρίζονται από υψηλά ποσοστά απόφοιτων Μέσης Εκπαιδεύσεως και πτυχιούχων Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών.

Βιβλιογραφία

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (1971), *Πραγματικός πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφή 1971 κατά νομούς, επαρχίες, δήμους, κοινότητες και οικισμούς*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (1981), *Πραγματικός πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφή 1981 κατά νομούς, επαρχίες, δήμους, κοινότητες και οικισμούς*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (1991), *Πραγματικός πληθυσμός της Ελλάδος κατά τις απογραφές 1991 κατά νομούς, επαρχίες, δήμους, κοινότητες και οικισμούς*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (2001), *Πραγματικός πληθυσμός της Ελλάδος κατά τις απογραφές 2001 κατά νομούς, επαρχίες, δήμους, κοινότητες και οικισμούς*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (1971), *Αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού - κατοικιών 1971, τόμος V (Στοιχεία κατά δήμους και κοινότητες. Δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού, εγκατασταθέντες από εσωτερικό και εξωτερικό, κατοικίες και συνθήκες στεγάσεως των νοικοκυριών. τεύχ. 1: Νομός Αττικής)*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (1981), *Αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού - κατοικιών 1981, τόμος V (Στοιχεία κατά δήμους και κοινότητες. Δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού, εγκατασταθέντες από εσωτερικό και εξωτερικό, κατοικίες και συνθήκες στεγάσεως των νοικοκυριών. τεύχ. 1: Νομός Αττικής)*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (1991), *Αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού - κατοικιών 1991, τόμος V (Στοιχεία κατά δήμους και κοινότητες. Δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού, εγκατασταθέντες από εσωτερικό και εξωτερικό, κατοικίες και συνθήκες στεγάσεως των νοικοκυριών. τεύχ. 1: Νομός Αττικής)*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας, (2001), *Αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού - κατοικιών 2001, τόμος V (Στοιχεία κατά δήμους και κοινότητες. Δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού, εγκατασταθέντες από εσωτερικό και εξωτερικό, κατοικίες και συνθήκες στεγάσεως των νοικοκυριών. τεύχ. 1: Νομός Αττικής)*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (1971), *Εκθεση επί της γενικής απογραφής πληθυσμού 1971*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (1981), *Εκθεση επί της γενικής απογραφής πληθυσμού 1981*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (1991), *Εκθεση επί της γενικής απογραφής πληθυσμού 1991*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (2001), *Εκθεση επί της γενικής απογραφής πληθυσμού 2001*, Αθήνα: Εθνικό τυπογραφείο.

Κοτζαμάνης, Β., Παππάς Β. (2001) (επιμ.) *Χωρικές Διαστάσεις των Δημογραφικών Φαινομένων*, ΕΔΚΑ – Εργ. Εφαρμογών στην Πληροφορική του Χώρου, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Κοτζαμάνης, Β., Ανδρουλάκη, Ε. (2000), *Οι χωρικές διαστάσεις των δημογραφικών εξελίξεων της Ελλάδας, 1981 - 1991, μια πρώτη προσέγγιση, Σειρά Ερευνητικών Εργασιών του ΤΜΧΠΠΑ, τευχ. 1*, Βόλος: ΤΜΧΠΠΑ.

Κοτζαμάνης, Β., Μαράτου, Λ., Τεπέρογλου, Α., Τζωρτζοπούλου, Μ. (1996) (επιμ.) *Γήρανση και κοινωνία, πρακτικά πανελλήνιου συνέδριου* ΕΚΚΕ, Αθήνα.

Κοτζαμάνης, Β., Μαράτου, Λ. (1994) (επιμ.) *Δημογραφικές εξελίξεις στη μεταπολεμική Ελλάδα, πρακτικά δημογραφικού συνέδριου* ΕΚΚΕ, Αθήνα: Νέα Σύνορα.

Κοτζαμάνης, Β., Σοφianoπούλου, Κ. (2009), Η γαμηλιότητα στην Ελλάδα, τάσεις και προοπτικές σσ. 153-172 στο: Β. Κοτζαμάνης (επιμ.) *Η δημογραφική πρόκληση, γεγονότα και διακυβεύματα*, ΕΔΚΑ, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Μαλούτας, Θ. (2000), *Κοινωνικός και οικονομικός Άτλας, τόμος I , οι πόλεις*, Αθήνα-Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Μπάγκαβος, Χ. (2003), *Δημογραφικές μεταβολές, αγορά εργασίας και συντάξεις στην Ελλάδα και την ευρωπαϊκή ένωση*, Αθήνα: GUTENBURG.

Πολύζος, Ι., Βαταβάλη, Φ. (2009), *Πληθυσμιακές μεταβολές και πολεοδομικές ανακατατάξεις στην Μητροπολιτική Αθήνα στο διάστημα 1991-2001*, στο συνέδριο: «Πληθυσμιακές τάσεις και προοπτικές: Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση», Ελληνική Εταιρεία Δημογραφικών Μελετών, Αθήνα: Κέντρο Έρευνας της Ελληνικής Κοινωνίας – Ακαδημία Αθηνών.

Παπαδάκης, Μ., Τσίμπος, Κ. (2004), *Δημογραφική ανάλυση, αρχές –μέθοδοι - υποδείγματα*, Αθήνα: Σταμούλη Α.Ε..

Σιάμπος, Γ. (1993), *Δημογραφία*, Αθήνα: «το οικονομικό» & Π. ΣΜΠΙΛΙΑΣ ΑΕΒΕ.

Τερκενλή, Θ., Ιωσιφίδης, Θ., Χωριανόπουλος, Ι. (2007) (επιμ.) *Ανθρωπογεωγραφία| Άνθρωπος, κοινωνία και χώρος*, Αθήνα: Κριτική.

Τσαούσης, Δ. (1997), *Κοινωνική Δημογραφία*, Αθήνα: GUTENBERG.

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (2004), *Στρατηγικό πλαίσιο χωρικής ανάπτυξης για την Αθήνα- Αττική*, Αθήνα: Ε.Μ.Π.

Χαλκιάς, Χ. (2005), *Συστήματα Γεωγραφικών Πληροφοριών Ι και ΙΙ (Συμπληρωματικές Σημειώσεις)*, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα γεωγραφίας, Καλλιθέα.

Β. Κοτζαμάνης, «Αθήνα 1848-1995, Η δημογραφική ανάπτυξη μιας Μητρόπολης», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 92/93 (1997) , 3-30.

Μ. Αγοραστάκης, «Η εξέλιξη της θνησιμότητας στην Ελλάδα (1991-2006)», *Δημογραφικά Νέα*, no. 4, (2009).

Διαδίκτυο

Αναζήτηση ιστοσελίδων στον δικτυακό τόπο: <http://www.google.gr>

<http://www.esri.com/>, Esri-The GIS Software Leader| Mapping Software and Data, 23/02/11.

<http://geodata.gov.gr/geodata/>, Δημόσια , Ανοικτά Δεδομένα, 23/02/11.

<http://www.statistics.gr>, Ελληνική Στατιστικής Υπηρεσία Ελλάδας (ΕΣΥΕ), 05/12/10.

<http://www.edim.gr>, Ελληνική Εταιρία Δημογραφικών Μελετών (ΕΔΗΜ), 17/10/10.

<http://www.demography-lab.prd.uth.gr>, Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων (ΕΔΚΕ), 05/12/10.

<http://www.e-demography.gr>, Ερευνητικό Πρόγραμμα e-demography, 03/01/11.

<http://www.nom-athinas.gov.gr>, Νομαρχία Αθηνών, 20/10/10.

<http://www.nomarhiaperaia.gr>, Νομαρχία Πειραιά, 20/10/10.

<http://www.atticaeast.gr>, Νομαρχία Ανατολικής Αττικής, 20/10/10.

<http://www.nada.gr>, Νομαρχία Δυτικής Αττικής, 20/10/10.

<http://www.patt.gov.gr>, Περιφέρεια Αττικής, 29/09/10.

<http://www.apdattikis.gov.gr>, Περιφέρεια Αττικής, 29/09/10.

<http://www.synigoros.gr>, Συνήγορος του Πολίτη, 15/10/10.

<http://www.ypes.gr>, Υπουργείο Εσωτερικών, 10/09/10.

Παράρτημα

Πίνακας 1. Πραγματικός πληθυσμός Ελλάδας ανά φύλο και ηλικία.

Ελλάδα	Δεδομένα απογραφής 1971 - Πραγματικός πληθυσμός – Ανά φύλο και ηλικία			Δεδομένα απογραφής 1981 - Πραγματικός πληθυσμός – Ανά φύλο και ηλικία			Δεδομένα απογραφής 1991 - Πραγματικός πληθυσμός – Ανά φύλο και ηλικία			Δεδομένα απογραφής 2001 - Πραγματικός πληθυσμός – Ανά φύλο και ηλικία		
	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
0-4	405.248	382.504	787.752	400.775	377.507	778.282	286.143	270.844	556.987	271.741	258.528	530.269
5-9	365.760	345.660	711.420	383.291	363.075	746.366	341.077	322.356	663.433	280.959	265.055	546.014
10-14	371.416	353.284	724.700	401.910	380.809	782.719	387.691	366.726	754.417	306.063	281.739	587.802
15-19	338.444	327.552	665.996	367.832	352.418	720.250	394.592	371.958	766.550	381.964	346.954	728.918
20-24	328.740	307.368	636.108	354.251	355.622	709.873	399.710	391.591	791.301	437.659	398.743	836.402
25-29	245.116	259.264	504.380	330.521	332.258	662.779	359.169	362.398	721.567	437.801	412.286	850.087
30-34	283.580	320.540	604.120	322.013	331.054	653.067	360.976	367.777	728.753	443.373	429.698	873.071
35-39	314.448	333.136	647.584	272.242	282.250	554.492	341.926	339.238	681.164	393.459	392.394	785.853
40-44	320.672	344.132	664.804	315.624	343.611	659.235	336.334	336.802	673.136	388.367	395.530	783.897
45-49	243.824	259.740	503.564	330.375	333.544	663.919	278.504	281.374	559.878	356.414	359.063	715.477
50-54	205.744	233.920	439.664	326.002	343.330	669.332	319.136	338.060	657.196	338.470	350.741	689.211
55-59	232.928	247.260	480.188	234.950	253.986	488.936	322.501	332.648	655.149	272.154	290.503	562.657
60-64	210.936	228.804	439.740	188.836	220.997	409.833	308.407	336.371	644.778	299.523	343.299	642.822
65-69	168.640	188.880	357.520	198.884	229.606	428.490	210.075	243.707	453.782	292.730	332.472	625.202
70-74	114.764	153.760	268.524	160.799	195.723	356.522	150.559	193.396	343.955	247.769	298.474	546.243

75-79	66.204	85.884	152.088	106.529	135.099	241.628	129.332	166.749	296.081	145.035	184.494	329.529
80-84	40.908	64.648	105.556	54.848	81.856	136.704	81.374	110.621	191.995	78.804	109.666	188.470
85-89	19.236	27.104	46.340	6.948	11.643	18.591	11.592	17.969	29.561	13.849	21.675	35.524
90-94	6.632	12.068	18.700	6.948	11.643	18.591	11.592	17.969	29.561	13.849	21.675	35.524
95-99	882	3.036	3.918	6.948	11.643	18.591	11.592	17.969	29.561	13.849	21.675	35.524
100++	882	3.036	3.918	6.948	11.643	18.591	11.592	17.969	29.561	13.849	21.675	35.524
ΣΥΝΟΛ Ο	4.285.00 4	4.481.58 0	8.766.58 4	4.777.47 4	4.959.31 7	9.736.79 1	5.053.87 4	5.204.49 2	10.258.36 6	5.427.68 1	5.536.33 9	10.964.02 0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001.

Πίνακας 2. Πραγματικός πληθυσμός Αττικής ανά φύλο και ηλικία.

Αττική	Δεδομένα απογραφής 1971 - Πραγματικός πληθυσμός - Ανά φύλο και ηλικία			Δεδομένα απογραφής 1981 - Πραγματικός πληθυσμός - Ανά φύλο και ηλικία			Δεδομένα απογραφής 1991 - Πραγματικός πληθυσμός - Ανά φύλο και ηλικία			Δεδομένα απογραφής 2001 - Πραγματικός πληθυσμός - Ανά φύλο και ηλικία		
	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
0-4	119.424	112.956	232.380	136.035	128.958	264.993	92.491	87.196	179.687	89.362	84.392	173.754
5-9	98.060	93.464	191.524	125.978	119.384	245.362	111.075	105.817	216.892	90.454	85.706	176.160
10-14	96.924	92.344	189.268	127.461	119.886	247.347	130.324	123.728	254.052	96.872	90.582	187.454
15-19	115.228	105.540	220.768	127.900	121.590	249.490	130.854	128.868	259.722	122.598	117.282	239.880
20-24	121.032	121.308	242.340	130.977	140.803	271.780	140.476	146.192	286.668	153.246	148.607	301.853
25-29	95.156	97.068	192.224	126.931	134.510	261.441	127.974	136.557	264.531	158.701	155.829	314.530
30-34	101.048	111.332	212.380	124.689	133.260	257.949	127.394	140.207	267.601	162.240	161.153	323.393
35-39	105.156	112.116	217.272	100.899	108.576	209.475	120.349	130.941	251.290	139.248	146.142	285.390
40-44	104.944	115.888	220.832	107.124	123.424	230.548	122.004	131.864	253.868	134.006	150.310	284.316
45-49	80.752	91.064	171.816	109.813	116.559	226.372	97.791	103.696	201.487	122.945	137.044	259.989
50-54	69.044	83.856	152.900	107.890	120.535	228.425	105.329	116.374	221.703	118.772	132.328	251.100
55-59	73.368	81.964	155.332	79.848	92.136	171.984	102.736	110.413	213.149	91.035	101.657	192.692
60-64	63.428	71.152	134.580	64.142	79.112	143.254	94.909	112.503	207.412	90.800	111.423	202.223
65-69	48.752	55.272	104.024	60.250	72.593	132.843	66.090	82.795	148.885	84.810	104.730	189.540
70-74	32.416	44.500	76.916	45.302	57.618	102.920	47.624	66.382	114.006	71.627	96.156	167.783

75-79	17.424	23.568	40.992	29.269	38.442	67.711	38.547	52.350	90.897	44.419	61.507	105.926
80-84	9.524	15.996	25.520	15.281	23.215	38.496	23.422	33.348	56.770	24.288	37.175	61.463
85-89	4.156	6.852	11.008	1.797	2.839	4.636	3.289	5.408	8.697	4.135	6.956	11.091
90-94	1.324	2.624	3.948	1.797	2.839	4.636	3.289	5.408	8.697	4.135	6.956	11.091
95-99	166	712	878	1.797	2.839	4.636	3.289	5.408	8.697	4.135	6.956	11.091
100++	166	712	878	1.797	2.839	4.636	3.289	5.408	8.697	4.135	6.956	11.091
ΣΥΝΟΛΟ	1.357.492	1.440.288	2.797.780	1.626.977	1.741.957	3.368.934	1.692.545	1.830.863	3.523.408	1.811.963	1.949.847	3.761.810

Πηγή: : ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001.

Πίνακας 3. Πραγματικός πληθυσμός (σύνολο και κατά φύλο), 1981, 1991 και 2001, ανά δήμο.

	Πραγματικός πληθυσμός								
	1981			1991			2001		
	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
Νομαρχία Αθηνών	2537392	1214962	1322430	2577609	1224451	1353158	2664776	1265930	1398846
ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	885236	416032	469204	772072	360387	411685	745514	351398	394116
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	29111	14274	14837	28706	13918	14788	30562	14819	15743
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	32713	15684	17029	47463	22500	24963	56836	26715	30121
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	51590	25550	26040	57574	28106	29468	65173	31809	33364
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	30470	14902	15568	30739	14960	15779	32957	15977	16980
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	81734	40390	41344	78563	38262	40301	74046	36328	37718
ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΜΟΥ	27193	13616	13577	32024	15108	16916	38047	17925	20122
ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	48291	22834	25457	64092	30139	33953	69470	32288	37182
ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	26214	12454	13760	31530	15277	16253	33158	16067	17091
ΔΗΜΟΣ ΒΡΗΛΗΣΣΙΩΝ	7786	3647	4139	16571	7966	8605	25582	12068	13514
ΔΗΜΟΣ ΒΥΡΩΝΟΣ	57711	27173	30538	58523	27536	30987	61102	29017	32085
ΔΗΜΟΣ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	50150	24243	25907	57230	27523	29707	58042	27799	30243
ΔΗΜΟΣ ΓΛΥΦΑΔΑΣ	43785	21274	22511	63306	30234	33072	80409	37901	42508
ΔΗΜΟΣ ΔΑΦΝΗΣ	26775	12784	13991	24152	11524	12628	23674	11326	12348

ΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	11682	6133	5549	13517	6724	6793	16740	8223	8517
ΔΗΜΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ	84499	40244	44255	80492	37585	42907	76115	35096	41019
ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΗΣ	69502	33407	36095	75037	36073	38964	75904	36310	39594
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	37728	18227	19501	42905	20607	22298	45926	22319	23607
ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	72354	35864	36490	78326	38621	39705	80859	39635	41224
ΔΗΜΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	28897	13508	15389	26803	12535	14268	26419	12269	14150
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	117156	55462	61694	114233	53412	60821	109609	51151	58458
ΔΗΜΟΣ ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	15766	7966	7800	17410	8635	8775	22234	11121	11113
ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	31985	15142	16843	39166	18376	20790	43929	20576	23353
ΔΗΜΟΣ ΛΥΚΟΒΡΥΣΣΕΩΣ	4559	2202	2357	5965	2918	3047	8116	3964	4152
ΔΗΜΟΣ ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	8665	4291	4374	13469	6432	7037	19526	9330	10196
ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	17942	8784	9158	21052	10307	10745	26448	12704	13744
ΔΗΜΟΣ ΜΟΣΧΑΤΟΥ	21252	9766	11486	22039	10452	11587	23153	10969	12184
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	10043	4633	5410	12993	6241	6752	15439	7255	8184
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	59080	28078	31002	60635	29079	31556	66017	31670	34347
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	67597	31337	36260	69749	32331	37418	73986	34052	39934
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	25208	12154	13054	25261	12050	13211	24112	11428	12684
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	10540	4920	5620	9953	4675	5278	10112	4793	5319
ΔΗΜΟΣ ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	11613	5111	6502	12023	5380	6643	10848	4851	5997
ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	53330	25568	27762	61371	28552	32819	64759	29710	35049

ΔΗΜΟΣ ΠΑΠΑΓΟΥ	12477	6064	6413	13974	6613	7361	13207	6073	7134
ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	140800	69880	70920	137288	67397	69891	137918	67693	70225
ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ	27858	13693	14165	38278	18658	19620	48327	23515	24812
ΔΗΜΟΣ ΠΕΥΚΗΣ	10890	5124	5766	17987	8490	9497	19887	9358	10529
ΔΗΜΟΣ ΤΑΥΡΟΥ	16703	8263	8440	15456	7502	7954	14963	7499	7464
ΔΗΜΟΣ ΥΜΗΤΤΟΥ	12675	5795	6880	11671	5462	6209	11139	5185	5954
ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ	6872	3040	3832	8396	3912	4484	7310	3286	4024
ΔΗΜΟΣ ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	47246	26587	20659	47437	25055	22382	71684	33368	38316
ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	54369	25769	28600	66285	31038	35247	46276	23309	22967
ΔΗΜΟΣ ΧΟΛΑΡΓΟΥ	31530	14667	16863	33691	15497	18194	32166	14859	17307
ΔΗΜΟΣ ΨΥΧΙΚΟΥ	10736	4898	5838	10592	4795	5797	10901	5052	5849
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΕΚΑΛΗΣ	2171	1005	1166	4081	1953	2128	5190	2440	2750
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	2814	1395	1419	4332	2101	2231	6156	2978	3178
ΔΗΜΟΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	2094	1128	966	3197	1553	1644	4829	2452	2377
Νομαρχία Ανατ. Αττικής	195412	99312	96100	296263	150249	146014	403918	204975	198943
ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ	5660	2766	2894	10908	5382	5526	16679	8371	8308
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	2460	1174	1286	5333	2573	2760	9451	5001	4450
ΔΗΜΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	4436	2241	2195	9485	4839	4646	17391	8975	8416
ΔΗΜΟΣ ΑΥΛΩΝΟΣ	5360	3650	1710	6441	4720	1721	5184	3278	1906
ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ	41038	21159	19879	61352	30744	30608	75341	38373	36968

ΔΗΜΟΣ ΒΑΡΗΣ	4191	2075	2116	8488	4859	3629	10998	5555	5443
ΔΗΜΟΣ ΒΟΥΛΑΣ	10731	4934	5797	17998	8533	9465	25532	12039	13493
ΔΗΜΟΣ ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	2901	1523	1378	3450	1705	1745	6442	3374	3068
ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΑΚΑ	6726	3351	3375	8512	4183	4329	13921	6892	7029
ΔΗΜΟΣ ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	3406	1711	1695	5813	2830	2983	6623	3331	3292
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	4881	2542	2339	7357	3715	3642	12202	6181	6021
ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΑΤΕΑΣ	7146	3532	3614	9715	4821	4894	13246	6620	6626
ΔΗΜΟΣ ΚΡΩΠΙΑΣ	12792	6466	6326	16813	8489	8324	25325	13054	12271
ΔΗΜΟΣ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	9993	4883	5110	10293	5244	5049	10612	5359	5253
ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	4759	2446	2313	12979	6858	6121	8882	4787	4095
ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	9274	4711	4563	10499	5263	5236	15608	7797	7811
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	8832	4648	4184	13009	6511	6498	14809	7402	7407
ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΑΝΙΑΣ	7174	3560	3614	9727	4679	5048	13013	6304	6709
ΔΗΜΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ	5405	2773	2632	8611	4371	4240	11909	6009	5900
ΔΗΜΟΣ ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	6593	3193	3400	7796	3913	3883	10203	5146	5057
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	410	220	190	577	283	294	687	349	338
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	2379	1184	1195	4108	2076	2032	7189	3785	3404
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΘΟΥΣΑΣ	470	190	280	3020	1487	1533	3024	1537	1487
ΔΗΜΟΣ ΑΝΟΙΞΕΩΣ	1271	609	662	2864	1420	1444	5397	2689	2708
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΦΙΔΝΩΝ	1339	690	649	1504	768	736	2543	1332	1211

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΑΡΝΑΒΑ	1161	639	522	1404	752	652	1722	945	777
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	1264	684	580	1498	794	704	1486	755	731
ΔΗΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ	639	326	313	2538	1233	1305	4987	2458	2529
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΡΟΣΙΑΣ	1474	753	721	3026	1440	1586	5865	2899	2966
ΔΗΜΟΣ ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	940	480	460	3135	1519	1616	4780	2375	2405
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΟΥ	2742	1304	1438	3187	1653	1534	5468	2809	2659
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	1537	785	752	1838	917	921	2937	1494	1443
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΟΥΒΑΡΑ	1259	655	604	1369	718	651	1704	885	819
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	917	480	437	1261	619	642	2721	1364	1357
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	907	498	409	1168	630	538	1788	924	864
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	1790	961	829	2208	1093	1115	3894	2137	1757
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	1890	1010	880	3078	1569	1509	3647	1802	1845
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΑΙΑΣ	1590	730	860	2051	1022	1029	3123	1540	1583
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	363	170	193	1293	636	657	2931	1439	1492
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	674	338	336	910	496	414	1438	808	630
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ	767	363	404	1359	692	667	2090	1074	1016
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	756	373	383	1572	787	785	2102	1055	1047
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	3100	1530	1570	3142	1593	1549	3775	1970	1805
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΑΜΑΤΑΣ	788	362	426	1605	779	826	2475	1237	1238
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	617	330	287	1045	536	509	1522	788	734

ΔΗΜΟΣ ΩΡΩΠΟΥ	610	310	300	924	505	419	1252	677	575
Νομαρχία Δυτ. Αττικής	97807	49711	48096	125177	62828	62349	151612	77209	74403
ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	20196	10307	9889	22793	11498	11295	25863	13384	12479
ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	16671	8340	8331	21397	10612	10785	26423	13129	13294
ΔΗΜΟΣ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	12467	6376	6091	15715	8112	7603	27741	14505	13236
ΔΗΜΟΣ ΒΙΛΙΩΝ	1996	920	1076	3412	1713	1699	3215	1669	1546
ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΘΡΩΝ	3674	1964	1710	3519	1747	1772	3326	1581	1745
ΔΗΜΟΣ ΖΕΦΥΡΙΟΥ	5260	2550	2710	8985	4499	4486	8860	4384	4476
ΔΗΜΟΣ ΜΑΝΔΡΑΣ	8650	4239	4411	11343	5539	5804	12792	6318	6474
ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΑΡΕΩΝ	20223	10101	10122	25061	12351	12710	28195	14275	13920
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	4385	2664	1721	6869	3629	3240	7480	4000	3480
ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	2135	1151	984	2925	1502	1423	2947	1505	1442
ΔΗΜΟΣ ΜΑΓΟΥΛΑΣ	1840	909	931	2663	1375	1288	4005	2059	1946
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΙΝΟΗΣ	310	190	120	495	251	244	765	400	365
Νομαρχία Πειραιώς	538324	262992	275332	524358	255018	269340	541504	263848	277656
ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	196382	95172	101210	182671	86930	95741	175697	83788	91909
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	16145	7950	8195	14218	6962	7256	15060	7554	7506
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΝΑΣ	10639	5435	5204	11639	5732	5907	13552	6788	6764
ΔΗΜΟΣ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ	5470	2728	2742	6760	3376	3384	7060	3488	3572
ΔΗΜΟΣ ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	14545	6781	7764	13094	6405	6689	12944	6232	6712

ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	74029	35634	38395	71982	34956	37026	76102	36646	39456
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	61454	30174	31280	63184	30983	32201	67456	33472	33984
ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ	3533	1785	1748	3021	1539	1482	3354	1726	1628
ΔΗΜΟΣ ΜΕΘΑΝΩΝ	2175	1044	1131	2056	1052	1004	2057	1062	995
ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΑΙΑΣ	90439	43437	47002	87597	41782	45815	93086	44740	48346
ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	23072	11375	11697	24119	11965	12154	25720	12840	12880
ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ	4595	2196	2399	3570	1761	1809	4348	2425	1923
ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ	22419	12511	9908	27512	15088	12424	30962	15925	15037
ΔΗΜΟΣ ΣΠΕΤΣΩΝ	3802	1969	1833	3603	1782	1821	3916	1898	2018
ΔΗΜΟΣ ΤΡΟΙΖΗΝΟΣ	6007	3033	2974	6084	3111	2973	6507	3440	3067
ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΑΣ	2652	1292	1360	2387	1178	1209	2719	1336	1383
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ	852	422	430	791	379	412	920	459	461
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ	114	54	60	70	37	33	44	29	15

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1971-1981-1991-2001.

Πίνακας 4. Οικογενειακή κατάσταση, 1991-2001.

	Άγαμοι		Έγγαμοι		Διαζευγμένοι		Χήροι	
Τόπος μόνιμης διαμονής	<u>1991</u>	<u>2001</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>
Σύνολο Νομού	1490482	1589089	1795100	1838809	77134	140583	232101	277551
Δήμοι Νομαρχίας Αθηνών	1110535	1152739	1317615	1309197	61728	105959	175187	202840
ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	348989	337140	377900	337346	25005	37089	64662	66698
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	12106	13066	15096	14532	558	1088	1666	2154
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	20038	24266	24784	29553	1048	2002	2687	3587
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	24785	27927	31068	34178	886	1912	2923	3907
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	13211	14365	16387	17233	512	952	1742	2194
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	33296	32099	42127	37372	1387	2318	4797	5474
ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΜΟΥ	12799	15662	16825	19545	730	1485	2160	2742
ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	26301	28898	32702	34876	1290	2386	3790	4649
ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	13358	13947	16792	17490	528	1133	1580	2048
ΔΗΜΟΣ ΒΡΙΛΗΣΣΙΩΝ	6804	10803	8634	13284	288	860	795	1375
ΔΗΜΟΣ ΒΥΡΩΝΟΣ	24980	26103	30222	30149	1294	2462	4155	5026
ΔΗΜΟΣ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	25199	26403	30494	30462	982	2017	2858	3781
ΔΗΜΟΣ ΓΛΥΦΑΔΑΣ	25965	33692	32663	40878	1462	3056	3643	5066
ΔΗΜΟΣ ΔΑΦΝΗΣ	10103	10359	12357	11616	570	907	1873	1913
ΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	5395	6614	6297	7806	225	592	627	988
ΔΗΜΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ	37316	37136	38841	35044	1660	2658	4798	5681

ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΗΣ	31665	32524	40341	39980	1280	2501	4190	5224
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	17812	19354	23187	24060	704	1394	2381	2874
ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ (ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ)	34084	35058	41728	42976	1127	2137	3625	4648
ΔΗΜΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	10892	11131	13567	12365	715	1082	2171	2290
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	48442	47105	57090	51734	3160	5112	8039	9436
ΔΗΜΟΣ ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	7644	9576	9067	11715	209	513	805	1193
ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	15450	16788	20201	22329	913	1885	2520	3315
ΔΗΜΟΣ ΛΥΚΟΒΡΥΣΣΕΩΣ	2560	3377	3095	4311	75	237	298	432
ΔΗΜΟΣ ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	5392	8101	6514	9865	247	666	655	1018
ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	8947	11163	11115	13642	325	858	1024	1503
ΔΗΜΟΣ ΜΟΣΧΑΤΟΥ	8985	9368	11491	11754	451	903	1612	1883
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	5126	6022	6828	7958	256	632	761	1113
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	24699	27384	31853	33689	1295	2486	4290	5018
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	28690	30243	36578	36262	1856	3114	5426	5957
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	10397	9927	13489	12273	515	936	1732	1851
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	4130	4154	5255	5010	212	325	692	802
ΔΗΜΟΣ ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	4855	4448	5971	5450	298	587	1166	1007
ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	23535	24975	32203	32502	1752	2984	4720	5762
ΔΗΜΟΣ ΠΑΠΑΓΟΥ	5548	5200	7332	6803	257	473	1038	1220
ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	58821	59806	73504	71082	2286	4489	7360	9560
ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ	16843	21429	20645	25760	528	1323	1687	2589

ΔΗΜΟΣ ΠΕΥΚΗΣ	7597	8180	9464	10403	318	734	980	1309
ΔΗΜΟΣ ΤΑΥΡΟΥ	6323	6291	7845	7279	396	589	1214	1194
ΔΗΜΟΣ ΥΜΗΤΤΟΥ	4752	4651	6145	5659	271	372	932	952
ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ	3647	3186	4156	3810	237	379	539	546
ΔΗΜΟΣ ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	22910	20745	22728	23190	741	1252	2229	2823
ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	27127	29471	34483	36300	1557	2880	4557	5651
ΔΗΜΟΣ ΧΟΛΑΡΓΟΥ	13677	13433	17361	16347	748	1205	2430	2617
ΔΗΜΟΣ ΨΥΧΙΚΟΥ	4373	4360	5511	5179	364	499	771	867
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΕΚΑΛΗΣ	1788	2147	2050	2726	90	216	177	306
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	1762	2548	2132	3127	73	170	228	324
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	1417	2114	1497	2293	47	109	182	273
Δήμοι Νομαρχίας Ανατολικής Αττικής	115988	154809	143540	193427	3737	11021	13942	22263
ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ	4409	7095	5686	8695	122	439	478	878
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	2142	4009	2470	4285	60	159	370	460
ΔΗΜΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	2254	5115	4337	7700	144	627	342	980
ΔΗΜΟΣ ΑΥΛΩΝΟΣ	4280	2450	1929	2108	29	113	207	314
ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ	28012	33140	30307	36607	859	2358	2799	4378
ΔΗΜΟΣ ΒΑΡΗΣ	4041	4527	3442	5182	137	367	320	540
ΔΗΜΟΣ ΒΟΥΛΑΣ	7008	10201	9180	12765	476	929	885	1459
ΔΗΜΟΣ ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	1437	2438	1723	2409	108	382	171	374
ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΑΚΑ	3471	5745	4445	7105	136	351	399	666

ΔΗΜΟΣ ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	2349	2776	3010	3403	95	181	299	349
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	1934	3677	3232	5410	71	359	328	673
ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΑΤΕΑΣ	3294	4146	4315	5872	64	322	466	770
ΔΗΜΟΣ ΚΡΩΠΙΑΣ	6508	9698	8706	12642	179	561	846	1345
ΔΗΜΟΣ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	4171	4174	5298	5161	125	261	533	700
ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	4943	3091	6263	4076	77	199	503	458
ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	3528	5102	5165	7123	107	365	556	898
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	4098	4980	5613	6513	164	420	543	777
ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΑΝΙΑΣ	3795	5199	5254	6516	103	289	613	880
ΔΗΜΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ	2911	3974	4141	5600	135	333	445	674
ΔΗΜΟΣ ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	3022	4051	4138	5260	77	273	471	708
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	206	235	311	344	6	10	37	56
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	1329	2807	1819	3383	31	179	136	295
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΘΟΥΣΑΣ	1200	958	1501	1227	43	48	145	136
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΟΙΞΕΩΣ	1158	2222	1459	2642	25	100	128	265
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΦΙΔΝΩΝ	525	919	732	1300	9	44	74	140
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΑΡΝΑΒΑ	642	751	675	845	10	38	75	101
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	528	541	660	758	7	27	100	108
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΙΟΝΥΣΟΥ	1004	2022	1301	2636	24	110	113	235
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΡΟΣΙΑΣ	1206	2410	1591	3107	35	166	158	273
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	1230	1993	1613	2522	36	97	179	232

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΛΑΜΟΥ	836	1404	1496	2254	29	107	130	289
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	734	1092	942	1514	16	52	115	153
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΟΥΒΑΡΑ	573	617	691	781	9	25	85	107
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	514	1111	645	1380	19	61	47	130
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	457	514	511	772	6	29	59	78
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	665	1325	1021	1858	15	74	99	168
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	989	1172	1428	1853	35	80	119	165
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΑΙΑΣ	597	962	861	1391	22	77	97	168
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	516	1178	681	1512	13	78	52	127
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	391	596	453	704	2	14	31	60
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ	558	880	674	1036	5	35	56	88
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	396	591	708	884	33	76	56	88
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	867	1073	1319	1587	20	95	120	236
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΑΜΑΤΑΣ	605	973	803	1291	13	60	66	129
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	305	421	508	777	3	18	35	72
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΩΡΩΠΟΥ	350	454	483	637	3	33	56	83
Δήμοι Νομαρχίας Δυτικής Αττικής	53214	63906	61561	69564	1314	4453	6276	9417
ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	10099	11004	11794	12215	252	806	1199	1695
ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	9812	12169	10879	12600	312	785	922	1405
ΔΗΜΟΣ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	6724	12426	7926	12347	200	891	824	1706
ΔΗΜΟΣ ΒΙΛΙΩΝ	827	840	1264	1192	13	41	187	166

ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΘΡΩΝ	1391	1289	1727	1497	5	36	271	278
ΔΗΜΟΣ ΖΕΦΥΡΙΟΥ	4463	4560	4059	3997	81	176	280	330
ΔΗΜΟΣ ΜΑΝΔΡΑΣ	4937	5037	5522	6210	127	390	691	853
ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΑΡΕΩΝ	9884	11087	12263	12789	182	838	1303	1977
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	2529	2621	3000	3361	81	273	322	525
ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	1174	1158	1571	1261	25	71	153	188
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΓΟΥΛΑΣ	1215	1519	1309	1760	29	132	95	260
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΙΝΟΗΣ	159	196	247	335	7	14	29	34
Δήμοι Νομαρχίας Πειραιά	210745	217635	272384	266621	10355	19150	36696	43031
ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	75139	73319	93656	85312	4310	6689	14294	14692
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	5768	6316	7290	7254	335	534	977	1169
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΝΑΣ	4234	4793	5960	6383	146	365	763	1011
ΔΗΜΟΣ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ	2090	2293	3316	3431	90	182	453	557
ΔΗΜΟΣ ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	5071	5094	6578	6330	273	524	1194	1213
ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	29030	30663	38442	39061	1199	2404	4594	5575
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	26238	27117	33621	33421	1261	3006	3766	5549
ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ	967	1213	1698	1866	27	89	326	336
ΔΗΜΟΣ ΜΕΘΑΝΩΝ	629	589	1220	1151	21	31	156	184
ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΑΙΑΣ	34857	37356	46660	46671	1864	3216	6441	7444
ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	10198	11033	12944	12708	373	823	1258	1758
ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ	1409	2013	1898	1828	42	99	277	322

ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ	10092	10656	12326	14227	268	877	1330	2178
ΔΗΜΟΣ ΣΠΕΤΣΩΝ	1497	1486	1826	1903	50	96	239	251
ΔΗΜΟΣ ΤΡΟΙΖΗΝΟΣ	2228	2321	3273	3322	46	113	371	484
ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΑΣ	1003	1050	1196	1271	45	76	193	220
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ	267	313	429	461	5	26	54	80
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ	28	10	51	21	0	0	10	8

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1991-2001.

Πίνακας 5. Επίπεδο εκπαίδευσης, 1991-2001

	Πτυχιούχοι Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών		Απόφοιτοι Μέσης Εκπαιδεύσεως		Απόφοιτοι Γυμνασίου		Απόφοιτοι Δημοτικού		Μη γνωρίζοντες γραφή και ανάγνωση	
	<u>1991</u>	<u>2001</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>	<u>1991</u>	<u>2001</u>
Σύνολο Νομού	373523	560173	1025250	1172388	367535	408242	1034524	862984	525799	288902
Δήμοι Νομαρχίας Αθηνών	317797	456191	811218	874931	266865	276777	719713	574641	365073	194378
ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	114690	133980	278686	260425	78204	79003	201119	157310	94137	48581
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	1220	2234	5539	7779	3005	3687	10620	9235	6072	3173
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	9013	15136	15455	17710	4196	4387	9691	8148	6859	4148
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	3778	7582	14621	20029	6515	7812	20333	16943	9679	5758
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	2077	3451	8106	10570	3406	4087	10728	9116	5092	2719
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	4116	6943	18671	22132	8676	9282	29762	22305	13462	5811
ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΜΟΥ	4253	7537	11321	12927	3199	3383	7527	6289	4310	2908
ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	10627	16363	20059	21208	6010	5779	13790	10944	9262	5011
ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	2660	4962	9289	10797	3640	3526	9643	7803	4801	2613
ΔΗΜΟΣ ΒΡΙΑΛΗΣΣΙΩΝ	3285	7051	5058	7304	1330	2096	3133	3291	2568	1967
ΔΗΜΟΣ ΒΥΡΩΝΟΣ	6565	10542	18941	21438	6504	6032	16926	13455	7838	4148
ΔΗΜΟΣ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	5428	8808	16813	20279	6196	6617	17612	13711	9308	4497

ΔΗΜΟΣ ΓΛΥΦΑΔΑΣ	8162	15857	20289	26212	6453	7642	15066	13536	9536	5992
ΔΗΜΟΣ ΔΑΦΝΗΣ	2142	3106	7326	8037	2614	2688	7790	5758	3403	1706
ΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	1158	2453	3834	5089	1293	1548	3509	2963	1876	1453
ΔΗΜΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ	12043	15372	27631	28465	7699	6710	20067	14601	10491	4607
ΔΗΜΟΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΗΣ	8008	12713	22994	25042	8179	7893	22091	17163	10995	5907
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	4965	8324	12696	14487	4449	4619	12607	9825	6418	3494
ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ (ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ)	4010	7133	17753	24238	9172	10560	29066	23509	14205	7425
ΔΗΜΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	2597	3537	7621	8653	2843	2658	8336	6330	3685	1709
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	11703	15865	37882	39827	12658	12259	31449	23848	15768	6867
ΔΗΜΟΣ ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	567	1495	3174	5971	2059	2904	6950	6823	3246	2313
ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ	7637	11879	12667	12854	3350	3009	7382	5930	4810	2851
ΔΗΜΟΣ ΛΥΚΟΒΡΥΣΣΕΩΣ	448	1267	1514	2477	603	862	1978	1830	1003	687
ΔΗΜΟΣ ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	1912	4729	3447	5492	1261	1551	3174	2977	2067	1684
ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	999	2807	4591	7811	2329	3133	7974	7230	3620	2384
ΔΗΜΟΣ ΜΟΣΧΑΤΟΥ	1767	3062	6830	8007	2387	2492	6668	5317	3272	1716
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	1778	3421	3836	4394	1226	1311	3135	2593	1799	1175
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	4294	7600	15313	21172	6583	7832	20852	17202	9731	5272
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	11624	15858	26142	25671	6737	6283	15088	11736	8671	4460
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	2183	3172	7242	7611	2918	2792	8243	6122	3733	1744
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	1172	1609	3216	3461	1011	1011	2906	2203	1407	663
ΔΗΜΟΣ ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	2546	3264	4112	3472	1161	802	2327	1503	1338	677

ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	8625	12623	22202	23072	6125	5805	13713	10571	7845	3963
ΔΗΜΟΣ ΠΑΠΑΓΟΥ	4511	5066	5118	3935	943	709	1320	910	1398	686
ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	6839	11733	31995	41153	16123	17917	51474	41735	23663	12130
ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ	2556	5658	9482	15005	4512	5821	13372	13035	6769	4436
ΔΗΜΟΣ ΠΕΥΚΗΣ	2927	4986	6027	6336	1691	1722	3867	3120	2671	1394
ΔΗΜΟΣ ΤΑΥΡΟΥ	533	1010	3425	4390	1754	2146	5900	4550	2672	1220
ΔΗΜΟΣ ΥΜΗΤΤΟΥ	1420	1948	3822	3630	1202	1104	3417	2445	1472	777
ΔΗΜΟΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ	2326	2605	2937	2126	697	387	762	506	1093	506
ΔΗΜΟΣ ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	3793	6037	12938	14307	5434	5103	14529	11334	6891	4145
ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	11831	17699	21662	22738	5882	5658	14545	11659	9255	5191
ΔΗΜΟΣ ΧΟΛΑΡΓΟΥ	7238	9299	11815	10169	2796	2327	6160	4473	4016	1992
ΔΗΜΟΣ ΨΥΧΙΚΟΥ	3333	3789	3620	2742	844	585	1181	740	1139	633
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΕΚΑΛΗΣ	1111	1827	1430	1426	316	299	419	414	535	310
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	745	1690	1221	1662	414	503	933	928	571	420
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	582	1109	855	1199	266	441	579	672	621	455
Δήμοι Νομαρχίας Ανατ. Αττικής	20523	46243	64373	104308	29966	46142	90191	95207	48233	32799
ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ	958	2700	2744	4921	1163	1885	3312	3548	1749	1426
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	558	1315	1269	2660	544	1125	1353	1836	918	669
ΔΗΜΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	345	1191	1535	3936	811	2058	2810	4147	981	1248
ΔΗΜΟΣ ΑΥΛΩΝΟΣ	790	441	2326	1252	788	709	1358	1510	713	400
ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ	2184	5028	10699	19604	7170	11342	22120	21874	14223	8454

ΔΗΜΟΣ ΒΑΡΗΣ	650	1604	2967	3409	805	1065	2019	2128	1000	822
ΔΗΜΟΣ ΒΟΥΛΑΣ	3153	6255	6399	7902	1415	1885	3083	2833	2403	1709
ΔΗΜΟΣ ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	611	1272	1339	1805	256	379	570	882	404	376
ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΑΚΑ	300	1516	1637	3713	1036	1645	3211	3561	1518	1269
ΔΗΜΟΣ ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	276	879	1367	1918	751	797	2005	1588	881	551
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	365	1166	1159	2933	544	1253	2119	2643	856	794
ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΑΤΕΑΣ	337	798	1284	2517	842	1437	3282	3712	1500	984
ΔΗΜΟΣ ΚΡΩΠΙΑΣ	876	2205	3056	6104	1759	3046	6123	7350	2867	2066
ΔΗΜΟΣ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	304	672	1632	2237	939	1232	4208	3663	2073	1018
ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	687	567	2779	1687	1628	1240	3905	2413	1829	688
ΔΗΜΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	538	1427	2017	3806	1017	1616	3373	3604	1474	1066
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	1201	1802	3030	3804	1085	1405	2909	2819	1432	987
ΔΗΜΟΣ ΠΑΙΑΝΙΑΣ	614	1394	1987	3332	1103	1684	3528	3399	1676	1054
ΔΗΜΟΣ ΡΑΦΗΝΑΣ	730	1560	2200	3216	725	1127	2294	2324	1082	715
ΔΗΜΟΣ ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	437	834	1437	2539	832	1344	2715	2915	1428	962
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	33	52	95	165	58	63	234	210	90	48
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	199	740	717	1896	348	897	1184	1709	628	471
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΘΟΥΣΑΣ	249	290	960	689	269	293	832	590	415	202
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΟΙΞΕΩΣ	325	966	761	1565	291	503	740	953	428	400
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΦΙΔΝΩΝ	121	398	290	639	123	263	479	615	173	177
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΑΡΝΑΒΑ	70	126	238	432	162	218	451	484	291	165

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	31	91	244	338	119	183	469	453	249	133
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΙΟΝΥΣΟΥ	600	1378	785	1587	237	318	351	497	295	313
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΡΟΣΙΑΣ	565	1586	1016	1761	267	480	517	691	414	412
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	665	1346	1107	1572	277	355	485	507	323	290
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΛΑΜΟΥ	98	350	517	1169	240	436	899	1149	418	307
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	115	344	399	723	208	361	559	698	319	258
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΟΥΒΑΡΑ	25	90	152	277	135	199	623	586	245	153
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	77	350	288	767	128	329	427	590	223	227
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	83	165	266	379	98	162	326	419	174	77
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	82	332	407	998	213	347	719	1001	244	286
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	112	234	524	986	307	357	928	942	457	234
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΑΙΑΣ	94	291	352	720	169	331	527	654	280	195
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	212	837	342	722	127	222	288	382	176	198
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	89	166	211	369	96	154	243	332	128	105
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ	96	292	289	537	125	204	397	503	276	176
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	248	362	454	551	91	133	222	217	109	136
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	131	230	461	804	272	423	877	952	370	218
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΑΜΑΤΑΣ	242	467	379	746	163	281	368	425	221	171
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	23	74	131	309	90	160	381	494	153	94
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΩΡΩΠΟΥ	24	60	125	312	140	196	368	405	127	95
Δήμοι Νομαρχίας Δυτ. Αττικής	4430	9040	19666	32809	12699	19491	45173	44852	27590	18671

ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	1210	2173	4904	6649	2518	3462	8110	7405	4558	2476
ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	434	1430	2852	5509	2290	3567	8454	8421	5838	3985
ΔΗΜΟΣ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	551	1312	2435	6164	1598	4003	5552	7226	3744	4259
ΔΗΜΟΣ ΒΙΛΙΩΝ	93	160	408	592	284	305	954	704	264	111
ΔΗΜΟΣ ΕΡΥΘΡΩΝ	141	252	677	772	508	479	1252	949	509	201
ΔΗΜΟΣ ΖΕΦΥΡΙΟΥ	119	339	946	1558	699	934	2750	2483	3322	1942
ΔΗΜΟΣ ΜΑΝΔΡΑΣ	350	749	1730	2881	1288	1695	4452	4103	2222	1227
ΔΗΜΟΣ ΜΕΓΑΡΕΩΝ	1030	1698	3289	5313	2069	3117	9224	9260	5111	3249
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	353	495	1412	1794	677	891	2103	2154	867	533
ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	95	214	576	547	454	339	1092	838	396	277
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΓΟΥΛΑΣ	54	183	356	877	263	596	1008	1125	698	376
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΙΝΟΗΣ	0	35	81	153	51	103	222	184	61	35
Δήμοι Νομαρχίας Πειραιά	30773	48699	129993	160340	58005	65832	179447	148284	84903	43054
ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	15693	21645	55967	59238	19997	19644	55089	41016	26740	12310
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	463	889	3103	3984	1516	2109	5488	4634	2404	1466
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΝΑΣ	482	863	1804	2745	1008	1459	4595	4608	1963	954
ΔΗΜΟΣ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ	176	346	1133	1603	723	869	2331	2057	952	554
ΔΗΜΟΣ ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	449	778	2718	3645	1339	1631	4849	3983	2368	1224
ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	3085	5637	16830	22816	8229	9647	25708	21577	12492	6522
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	3715	6370	15950	20658	7475	8575	22050	18832	10510	5551
ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΗΡΩΝ	122	262	438	809	323	446	1468	1223	345	254

ΔΗΜΟΣ ΜΕΘΑΝΩΝ	56	67	223	295	161	194	892	830	364	174
ΔΗΜΟΣ ΝΙΚΑΙΑΣ	4060	7331	19802	26988	9952	11876	32487	26868	14999	7657
ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	711	1341	4529	6943	2845	3748	9543	8040	4810	2309
ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ	221	535	707	1117	360	397	1265	1055	640	346
ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ	1107	1961	5099	6945	2867	3552	8569	8804	3830	2423
ΔΗΜΟΣ ΣΠΕΤΣΩΝ	133	197	573	823	391	495	1413	1181	626	315
ΔΗΜΟΣ ΤΡΟΙΖΗΝΟΣ	128	269	609	983	538	807	2489	2429	1212	620
ΔΗΜΟΣ ΥΔΡΑΣ	157	177	425	583	214	272	880	830	453	279
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ	12	30	71	159	66	110	291	295	176	95
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ	3	1	12	6	1	1	40	22	19	1

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1991-2001.